

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

NINA DOBLEKAR

**AKTIVNO EVROPSKO DRŽAVLJANSTVO V SLOVENSKI
MLADINSKI POLITIKI**

MAGISTRSKO DELO

MENTORICA: doc. dr. Simona Kustec - Lipicer

Ljubljana, 2009

Borutu in Evi

IZVLEČEK

EU kot *sui generis* politična ureditev sproža različna vprašanja, ki posegajo na različna področja. V delu se tako osredotočamo na javno mladinsko politiko, kjer kot del nje preučujemo uresničevanje aktivnega evropskega državljanstva, kjer v središče postavljamo politično-politološki diskurz evropskega državljanstva.

V preteklosti so ključne prelomnice kot so uvedba evra, širitev EU itd., pomenile prelomnice za aktivno vključevanje evropskih državljanov v sprejemanje odločitev na ravni EU. Pasivnost državljanov EU odraža vse večjo potrebo po poudarjanju in uresničevanju aktivnega državljanstva na vseh ravneh delovanja državljanov. Širitev EU od držav članic zahteva vse večje sodelovanje tudi na področju mladinske politike. Tako je področje mladine v Sloveniji po letu 2008, ko je Slovenija predsedovala EU, postalo širše javno politično vprašanje, pri čemer so se odprle številne možnosti reševanja tega vprašanja. Položaj državljanstva lahko igra ključno vlogo pri konstituiranju in konsolidaciji EU kot samostojne polity ali politične skupnosti. V delu tako zagovarjamo pomembnost pristopa od spodaj navzgor za uspešno uresničevanje aktivnega državljanstva.

Osredotočamo se na izvajanje mladinske politike na lokalni in nacionalni ravni, kjer preko OMK kot oblike sodelovanja med državami članicami EU, izpostavljam pomembnost mehanizmov sodelovanja kot sta program Mladi v Akciji in strukturirani dialog. Kot stično točko obeh mehanizmov in načina sodelovanja, pa izpostavljam aktivnost.

Ključni element aktivnega državljanstva je glede na dokumente EU participacija. Pojmovanje participacije kot ključne metode za uresničevanje aktivnega državljanstva kaže na izbor akterjev, ki so za tovrstno uresničevanje potrebni. Če izhajamo iz vidika mladinskega dela in njegove implementacije (glede na ravni izvajanja) ter iz pojmovanja aktivnega državljanstva, kot vmesni člen v preučevanju izpostavljam mladinski center, hkrati pa se sprašujemo o pomembnosti vloge takšnih centrov za izvajanje mladinske politike.

Skozi teorijo ima aktivno državljanstvo legitimno mesto, ki pa se v praksi kaže kot problem pri njegovem razumevanju in prenosu na lokalno raven. Na to kaže analiza študije primera, ki odpira številne možnosti za uresničevanje in izvajanje za aktivnega evropskega državljanstva.

Ideja, da Evropa postane del aktivnih mladih, kaže potrebo po aktivnosti akterjev na vseh ravneh, strokovni usposobljenosti mladinskih delavcev, participaciji in konec koncev uzakonitvi same politike, ki bo šele kot taka nudila odgovore in rešitve za tovrstna vprašanja.

Ključne besede: aktivno državljanstvo, mladinska politika, mladinski centri, odprta metoda koordinacije.

SUMMARY

The European Union as *sui generis* political regulation asks different questions relating to different areas. Thus we focus this work on the public youth politics and we study the realization of the active European citizenship where the discourse of politics and political science is put in the centre.

The introduction of euro, expansion of the EU, and others were crucial turning points in history of European citizens' active involvement with the decision making process on the level of the EU. The EU citizens' passivity shows an ever increasing need to emphasize and realize active citizenship on every level of citizens' activity. The expansion of the EU demands a bigger cooperation of all EU members in the area of youth politics as well as other areas. The question of youths in Slovenia has become a broader public political question since the year 2008 (Slovenia's EU presidency) and numerous possibilities of solving this question have opened. The position of citizenship can play a decisive part in the constitution and consolidation of the EU as an independent polity or political community. Thus this work defends the importance of approaching from bottom to the top to successfully realize active citizenship.

We focus on the implementation of youth politics on local and national level where, by the use of OMK as a form of EU members' cooperation, we stress the importance of cooperation mechanisms such as the Youths in Action programme and structural dialogue. Activity is emphasized as the meeting point of both mechanisms and the means of cooperation.

The key element of active citizenship according to the EU documents is participation. The comprehension of participation as the key method to realize active citizenship shows the choice of contributors needed for such realization. The youth centre is stressed as a link in the study from the standpoint of youth work and its implementation (according to the level of realization) and comprehension of active citizenship, but the importance of such centres in the realization of youth politics is also put under question.

In theory active citizenship has a legitimate place, but in practice a problem occurs with its understanding and transfer to a local level. The analysis of a case study which opens many possibilities to realize the active European citizenship points to the upper statement.

The idea of Europe becoming a part of active youths shows the need of all levels participants' activity, expert qualification of youth workers, participation and not the least the enactment of the policy itself, which only then will give answers and solutions for such questions.

Key words: active citizenship, youth politics, youth centres, an open method of coordination

KAZALO

I. UVOD	7
1. CILJI IN ZNANSTVENI PRISPEVEK MAGISTRSKEGA DELA	9
1.1. PREDSTAVITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA	9
1.2. RAZISKOVALNI CILJI.....	12
2. RAZISKOVALNI PROBLEM IN HIPOTEZE MAGISTRSKEGA DELA ...	15
3. RAZISKOVALNE METODE IN TEHNIKE	17
4. RAZISKOVALNI MODEL.....	18
<i>Slika 4.1. : Raziskovalni model.....</i>	19
5. STRUKTURA MAGISTRSKEGA DELA	19
II. TEORETIČNI DEL.....	22
6. JAVNE POLITIKE IN JAVNOPOLITIČNI PROCES.....	22
6.1. JAVNE POLITIKE.....	22
6.2. JAVNOPOLITIČNI PROCES	24
7. EVROPSKA MLADINSKA POLITIKA	30
7. 1. UMESTITEV MLADINSKE POLITIKE V SKUPNE EVROPSKE POLITIKE.....	30
7.2. NORMATIVNA UREDITEV EVROPSKE MLADINSKE POLITIKE	32
7.3. ZGODOVINSKI RAZVOJ MLADINSKE POLITIKE	36
7.4. CILJI IN NAČELA MLADINSKE POLITIKE.....	39
7.5. NOVA DIMENZIJA IMPLEMENTACIJE – OD LOKALNEGA K EVROPSKEMU	43
7.6. NACIONALNA RAVEN MLADINSKE POLITIKE	45
7.6. MLADINSKO DELO.....	47
8. ASPEKT AKTIVNEGA EVROPSKEGA DRŽAVLJANSTVA.....	51
8.1. OPREDELITEV OSNOVNIH KONCEPTOV DRŽAVLJANSTVA.....	51
8.2. RAZVOJ EU DRŽAVLJANSTVA	60
8.3. NORMATIVNA PODLAGA MLADINSKE POLITIKE EU ZA AKTIVNO EVROPSKO DRŽAVLJANSTVO.....	63

8.4. AKTIVNO DRŽAVLJANSTVO NA NIVOJU EU - VEČNIVOJSKI KONCEPT	68
8.5. AKTIVNO EVROPSKO DRŽAVLJANSTVO NA NACIONALNEM NIVOJU	69
8.6. INSTRUMENTI MLADINSKE POLITIKE	72
9. ODPRTA METODA KOORDINACIJE (OMK)	78
9.3. OMK IN AKTIVNO EVROPSKO DRŽAVLJANSTVO	88
9.4. AKTERJI OMK	90
9.5. IMPLEMENTACIJA OMK –Primeri »dobrih praks«	103
III. EMPIRIČNI DEL	113
10. ŠTUDIJA PRIMERA – JAVNI ZAVOD MLADINSKI CENTER LITIJA	113
10.1. PROBLEMATIKA IN POTREBE MLADIH V LITIJI KOT IZHODIŠČE ZA NAČRTOVNAJE IZVAJANJA MLADINSKE POLITIKE NA LOKALNEM NIVOJU	116
10.2. JAVNI ZAVOD MLADINSKI CENTER LITIJA – ORIS TRENUTNEGA STANJA	118
10.2.1. Primeri uspešne implementacije mladinske politike na lokalni nivo (Aktivno državljanstvo)	120
10.3. OPREDELITEV INDIKATORJEV ZA POTREBE RAZISKOVALNEGA DELA NA PODROČJU PARTICIPACIJE MLADIH NA PODROČJU DELOVANJA JZ MC LITIJA	123
10.4. KONCEPT AKTIVNEGA EVROPSKEGA DRŽAVLJANSTVA NA LOKALNEM NIVOJU – ŠTUDIJA PRIMERA	128
IV. SKLEP	144
V. BIBLIOGRAFIJA	151
11.1. LITERATURA	151
11.2. PRAVNI VIRI IN DRUGI URADNI DOKUMENTI EU	158
12.3. SLOVENSKI PRAVNI VIRI IN DRUGI DOKUMENTI	160
12.4. OSTALI VIRI	161
VI. PRILOGE	162

KAZALO SLIK, TABEL IN GRAFOV

<i>Slika 4. 1.: Raziskovalni model.....</i>	<i>19</i>
<i>Preglednica 7. 2 .: Razvoj mladinske politike Evropske Unije z vidika programov.....</i>	<i>35</i>
<i>Preglednica 7. 4.: Sistematski prikaz trenutnega evropskega okvirja sodelovanja na področju mladine.....</i>	<i>42</i>
<i>Tabela 9. 2.: Model izvajanja OMK na področju mladinske politike.....</i>	<i>84</i>
<i>Preglednica 9. 2. 1.: Trenutno EU področje sodelovanja v okviru aktivnega evropskega državljanstva (instrumenti in prioriteta področja).....</i>	<i>84</i>
<i>Slika 9. 4 .: Vloga javnopolitičnih igralcev na različnih političnih ravneh delovanja.....</i>	<i>92</i>
<i>Preglednica 9. 4. 2. 1. 2.: Mladinski centri v Sloveniji.....</i>	<i>102</i>
<i>Slika 10. 3.: Prepletanje indikatorjev za uresničevanje aktivnega evropskega državljanstva.....</i>	<i>125</i>
<i>Tabela 10. 3. a: Razpoložljivost indikatorjev v raziskavah.....</i>	<i>126</i>
<i>Preglednica 10. 3. b: Področja uresničevanja aktivnega državljanstva.....</i>	<i>127</i>
<i>Preglednica 10.4. 2 .1: Mladi v Litiji in regionalni nivo delovanja.....</i>	<i>133</i>

SEZNAM UPORABLJENIH OKRAJŠAV

AD	Aktivno državljanstvo
CivEd	Študija državljanskega izobraževanja (<i>Civic Educational Study</i>)
ECAS	Evropsko združenje za aktivno državljanstvo (<i>European Citizen Action Service</i>)
EEL	Enotna evropska listina (<i>Single European Act</i>)
EES	Evropska družbena raziskava (<i>European Social Survey</i>)
EK	Evropska komisija
EP	Evropski parlament
ES	Evropska skupnost
ESO	Evropski socialni odbor
ESPJ	Evropska skupnost Jekla in Premoga
EU	Evropska unija (<i>European Union</i>)
IEA	Mednarodno izobraževalno združenje (<i>International Education Association</i>)
IKT	Informacijsko-komunikacijska tehnologija
MC	Mladinski center
OMK	Odprta metoda koordinacije (<i>Open method of coordination</i>)
RS	Republika Slovenija
SE	Svet Evrope
SJM	Slovensko javno mnenje
WVS	Raziskava svetovnih vrednot (<i>World values survey</i>)
NVO	Nevladna organizacija (<i>Nongovernmental Organisation NGO</i>)

I. UVOD

S širitvijo Evropske unije (v nadaljevanju EU) se odpirajo povsem novi vidiki političnega življenja EU. Dejstvo je, da vse večjo težo oblikovanja EU in posledično njenih politik nosijo ljudje v sami EU. Ker je delovanje in predstavljanje EU pomembno za vse njene državljane je bistvenega pomena, da pri posvetovanju o načinu razvoja EU in o njenih oblikah upravljanja sodelujejo tudi tisti, ki v njej delujejo.

Demografskim spremembam v EU (staranje prebivalstva) botruje dejstvo, da so mladi tisti, ki so in bodo pomembni akterji v postopku odločanja v EU. Kot pravi Bela knjiga Evropske komisije – nova spodbuda za evropsko mladino (Bela knjiga 2004, 4), je napočil čas, da mladino upoštevamo kot pozitivno silo pri graditvi Evrope in ne kot težavo.

Širitev EU od držav članic zahteva vse večje sodelovanje. Tako je tudi na področju mladinske politike, kjer velja načelo subsidiarnosti. Razvoj vseh dosedanjih programov EU na področju mladinske politike, temelji na 149. členu Pogodbe o EU¹ (Pogodba o EU 2006). Le ta predvideva osnove za ukrepe, med drugim tudi na področju evropskega državljanstva, vendar pa posamezne sestavine ciljev (primeri povezani z evropskim državljanstvom, participacija mladih), niso v neposredni pristojnosti EU.

Osnova za sodelovanje med državami članicami je Bela knjiga o mladinski politiki (Bela knjiga 2001, 14–16), ki je izpostavila štiri prednostna področja, med njimi participacijo mladih. Ker mladi želijo biti del lokalnega, nacionalnega in evropskega delovanja in se smatrajo za odgovorne državljane, lahko govorimo o pojavu t. i. **aktivnega evropskega državljanstva**. Institucije, ki so pristojne za upravljanje mladinskega prostora, so oddaljene in delujejo za zaprtimi vrati. Prepad med mladimi kot evropskimi državljani in

¹ Pogodba o Evropski uniji in Pogodba o ustanovitvi Evropske Skupnosti med svojimi cilji delovanja med drugim predvidevata tudi razvijanje evropske razsežnosti v izobraževanju, zlasti s poučevanjem in razširjanjem jezikov držav članic; pospeševanje sodelovanja med izobraževalnimi zavodi, spodbujanje razvoja izmenjave mladih ter izmenjave mladih ter izmenjave pedagoških in drugih strokovnih delavcev ter spodbujanje razvoja izobraževanja na daljavo (Pogodba o Evropski uniji in Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti 2006).

politikami ter institucijami EU povzroča tudi sama narava evropske integracije in spreminjanje sodobne družbe (Bela knjiga 2004). Prepada med Evropo in mladimi je zgolj eden od izrazov oddaljenosti ljudi Evrope od »Bruslja« (Blazinšek 2007).

Tako je področje mladine v Sloveniji po letu 2008, ko je Slovenija predsedovala EU, postalo širše javno politično vprašanje, pri čemer so se odprle številne možnosti reševanja tega vprašanja. Tako se odpirajo vprašanja, v kateri smeri iskati odgovore za reševanje problemov ter iskanje novih priložnosti. V devetdesetih letih se je slovenska družba soočala s tranzicijo družbe in politike v nov družbeni sistem, mladinsko področje kot tudi področje celotne civilne družbe, je bilo tako potisnjeno na rob, zato novo tisočletje predstavlja čas za razvoj področja mladine, pomena katerega pa se v Sloveniji vse premalo zavedamo (Ferjančič 2009).

V Sloveniji preko **metode odprte koordinacije** (v nadaljevanju OMK, *ang. Open method of coordinatin*), v okviru evropskega projekta **Mladi v akciji**, potekajo različni projekti tako na lokalni kot na regionalni ravni, ki med drugim zasledujejo tudi prednostno področje evropskega državljanstva. Le-ta odgovarja na potrebe mladih Evropejcev po dodatnem udejstvovanju na področju mladinskega delovanja. Na tem mestu se tako odpira vprašanje pomena oziroma vloge mladinskih organizacij ter skupin, ki delujejo po načelu demokratičnosti, predvsem v smislu, na kakšen način lahko skupnost samostojno, svobodno in zakonito upravlja vsakdanje življenje posameznikov brez direktnega vpliva države.

V Sloveniji se soočamo s prisotnostjo velike pasivnosti mladih, na kar kažejo raziskave (na primer Ule 1995 in 2000; Miheljak in drugi 2002; Fištravec 2009 itd.). V zadnjem desetletju raziskovalci mladine v Sloveniji kot tudi drugje v Evropi, beležijo izrazit umik mladih v zasebnost (Fištravec 2009, 9). Umik v zasebnost pomeni umik od polja javnih zadev. Zato uresničevanje in izvajanje koncepta aktivnega državljanstva predstavlja znotraj mladinskega dela izredno velik izziv, saj je izredno težko zagotoviti uspešne mehanizme za njegovo uresničevanje (Urbanc 2009).

1. CILJI IN ZNANSTVENI PRISPEVEK MAGISTRSKEGA DELA

1.1. PREDSTAVITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA

Zavrnitev evropske ustavne pogodbe na referendumu v Franciji in na Nizozemskem, uvedba evra in širitev EU ter strahovi, ki jih je ta izzvala, predstavljajo ključne prelomnice v preteklosti EU za aktivno vključevanje evropskih državljanov v sprejemanje odločitev na evropski ravni v prihodnosti. Pasivnost državljanov EU je odraz dveh večjih razlogov, med katerimi sta najbolj vidna predvsem dva: narava evropske integracije in sama narava sodobne družbe z velikimi spremembami, ki jih je bila deležna v zadnjih dvajsetih letih (globalizacija, IKT, prilagajanje institucij spremembam). Ker so mladi del teh projektov in želijo biti del lokalnega, nacionalnega in evropskega delovanja ter se smatrajo za odgovorne državljane, v Evropi vse bolj govorimo o pojavu t. i. *aktivnega evropskega državljanstva*² (Zupančič 2007).

Problem t. i. velikih evropskih projektov ter sama narava evropske integracije z vplivi globalizacijskih procesov, zastavljajo vprašanje učinkovite implementacije mladinskih politik ter njihove ustreznost za učinkovito uresničevanje aktivnega evropskega državljanstva med mladimi. Aktivno vključevanje državljanov v procese odločanja je težko doseči na nacionalni ravni, še težje pa na evropski. Potrebno je torej najti način, da bi se zavest o aktivnem evropskem državljanstvu okrepila, s predpostavko, da ga je potrebno najprej krepiti v lastni državi.

Na oblikovanje javnih politik, ki je v sodobnih državah vse bolj odprt proces, vpliva več institucij ali posameznikov (t. i. policy igralcev ali policy akterjev) in interesov, ki jih posamezni akterji imajo. Sam koncept javnopolitičnih (policy) omrežij pa se uporablja prav z namenom preučevanja medsebojnih odnosov med različnimi tipi vpletenih

² Aktivno evropsko državljanstvo – pojem "Active citizenship" lahko v slovenščino prevedemo na različne načine, saj lahko govorimo o tako imenovani dejavni državljskosti, odgovornem državljanstvu, dejavnem državljanstvu ali o aktivnemu državljanstvu kjer lahko prihaja do zapletov, ki kažejo na to, da v Sloveniji še nismo našli enotne opredelitve tega pojma oziroma fenomena. Za potrebe magistrskega dela bomo v nadaljevanju uporabljali termin aktivno državljanstvo, katerega natančnejša opredelitev bo pojasnjena v poglavju o Evropskem državljanstvu.

igralcev na različnih ravneh (Kustec Lipicer 2002, 69). Kot pravi Peterson (Peterson v Lajh 2005, 36), so javnopolitična omrežja grozdi javnopolitičnih igralcev, ki zastopajo različne organizacije, medsebojno sodelujejo ter si delijo informacije in druge vire. Bache v okviru EU javnopolitičnih procesov loči tri glavne skupine igralcev: tiste, ki so povezani z EU institucijami, tiste, ki so povezani z vladami držav članic in tiste, ki so povezani z evropskimi nacionalnimi interesi (Bache 2006, 351). Zaradi ciljne usmerjenosti same mladinske politike, zahteva uresničevanje koncepta aktivnega evropskega državljanstva veliko število udeležencev, tako državnih kot civilno-družbenih igralcev, ki s svojim povezovanjem in sodelovanjem ustvarjajo različne tipe odnosov in tako ustvarjajo najboljši način za doseganje ciljev pri oblikovanju javne politike.

Koncept evropskega državljanstva se je razvil zaradi specifičnosti same narave EU kot *sui generis*³ in je po mnenju Veldhuisa (1997) in Patricia (1996) politični koncept, ki opredeljuje državljanstvo kot sprejeto odločitev v demokratičnem procesu odločanja. Za uresničevanje evropskega državljanstva je potrebno izpostaviti tri ključne konstitutivne elemente državljanstva (Weiner v Deželan in drugi 2008, 19), ki opredeljujejo: posameznika kot javnopolitičnega igralca, institucionalizirano politično enoto in nazadnje razmerje med njima. Vpeljava koncepta evropskega državljanstva je imela namreč namen vzpostaviti državljanstvo EU kot vir legitimnosti evropskih integracijskih procesov in temeljnega dejavnika pri vzpostavljanju skupne evropske identitete. Primerno in ekvivalentno opredelitev državljanstva na ravni EU gre iskati v kontekstu vzpostavitve neposredne vezi med evropskimi institucijami – to je EU in posameznikom (Deželan in drugi 2008, 77).

Proces izvajanja in oblikovanja javnih politik je v veliki meri odvisen od tipa javne politike. V sodobnih demokratičnih sistemih izvajanje javnih politik (večine) poteka s sodelovanjem velikega števila javnopolitičnih igralcev na nacionalni, subnacionalni in nadnacionalni ravni. Sama implementacija je tako pogojena z učinkovito medsebojno koordinacijo, sodelovanjem in usklajevanjem med velikim številom igralcev, to pa še

³ *Sui generis* - /lat. »svoje vrste, poseben, enkraten, povsem drugačen od drugih.

dodatno otežuje samo implementacijo. V mladinski politiki je bila za nov okvir sodelovanja uporabljena odprta metoda koordinacije na področju mladine, povzeta po OMK za politiko izobraževanja (Bela knjiga 2001), vendar pa Radaelli (Radaelli 2003, 16) ugotavlja, da je prekmalu za podajanje izčrpne ocene o njenem delovanju v praksi.

Pri uresničevanju koncepta aktivnega evropskega državljanstva ne smemo zanemariti dveh različnih perspektiv aktivnega evropskega državljanstva, ki se lahko na različni nivojih uresničevanja pojmujejo drugače. Govorimo o perspektivi EU in perspektivi tistih, ki ta koncept uresničujejo. Vprašanje, ki se na tem mestu izpostavlja, pa se navezuje na sam koncept, ki je v dokumentih EU osnovan in razumljen drugače, kot ga je moč opazovati in uresničevati na nižjih, predvsem lokalnih nivojih. Postavlja se vprašanje o definiranju vsebinske problematike posameznega področja s strani EU, ki velikokrat pozabi na nižje nivoje, na katerih se dejansko politike uresničujejo, sama vsebinskost pa za takšne nivoje in implementacijo posamezne politike ni več primerna, saj zanemarljiva specifičnost okolja, kulture, družbe in potreb mladih. Na to opozarjajo dejstva, ki se navezujejo na razumevanje mladine, saj, kot pravi Fištravec (2009, 9), je sodobna mladina večplastno zgrajena ter v nenehnem, dinamičnem in subtilnem dialogu z družbo, iz katere na eni strani izrašča, medtem ko na drugi strani omogoča njen obstoj.

Večplastnost sodobne mladine pomeni velik izziv za polje mladinskega dela posamezne države članice. Samo poimenovanje mladinskega dela je v vsakem okolju predvsem odraz potreb tega okolja (Škulj 2009), zato v okviru EU ne moremo govoriti o enotni definiciji mladinskega dela kot tudi ne o enotnih oblikah mladinskega dela. V Sloveniji tako mladinsko delo pojmuje kot točko, na kateri govorimo o družbeni relevantnosti in ciljih mladinskega dela v sklopu javne mladinske politike. To je predvsem prostor, ki naj podpira lastna prizadevanja mladega posameznika/ce za njegovo/njeno integracijo v družbo (Škulj 2009, 4).

Urejanje vprašanja mladinskega dela in mladinske politike se danes tako rešuje medsektorsko, na način ustvarjanja območja za uresničevanje, združevanje in križanje različnih ukrepov na ravni politik. Pomembno vlogo mladinskega dela igra tudi

vertikalna povezava med lokalno, nacionalno in mednarodno oblastjo, kjer je jedro mladinskega dela vedno nacionalna raven (Ferjančič 2009). Mladinski delavci tako predstavljajo vez med zasebnim in javnim, med individualnim in kolektivnim. Polno aktivno državljanstvo pa je moč doseči takrat, ko bodo mladinski delavci deležni tudi znanj in kompetenc, ki jim dobo omogočala optimalno delovanje na polju mladinske politike.

Pasivnost mladine in umikanje le-te v individualizem, odraža potrebo po vpeljevanju različnih metod integracije v družbo. Participiranje v družbi ne pomeni samo politične participacije (Cepin 2009), temveč v okviru mladinske politike lahko o participaciji govorimo kot o politični participaciji, ki pomeni udejstvovanje skozi institucije, proteste, medije itd. (Kovacheva 2005).

Pojmovanje participacije kot ključne metode za uresničevanje aktivnega državljanstva kaže na izbor akterjev, ki so za tovrstno uresničevanje potrebni. Če izhajamo iz vidika mladinskega dela in njegove implementacije (glede na ravni izvajanja) ter iz pojmovanja aktivnega državljanstva, kot vmesni člen izpostavljam mladinski center, hkrati pa se sprašujemo o pomembnosti vloge takšnih centrov za izvajanje mladinske politike. Gre na tem mestu govoriti o »paradnih konjih« mladinskega dela in mladinske politike, ali pa lahko govorimo le o akterjih? Ali lahko v tem primeru govorimo o možnostih mladinskih centrov v uresničevanju aktivnega državljanstva kot o realnih, in ali OMK kot mehanizem sodelovanja, le-tem ne posveča dovolj pozornosti?

1.2. RAZISKOVALNI CILJI

V Sloveniji preko OMK, v okviru evropskega projekta Mladi v akciji potekajo različni projekti tako na lokalni kot na nacionalni ravni, ki med drugim zasledujejo tudi prednostno področje aktivnega evropskega državljanstva. Postavlja se vprašanje možnosti držav članic za uresničevanje take oblike sodelovanja, ki zahteva veliko bolj zavezujočo delovanje in tudi primerjave doseženega razvoja med posameznimi državami

članicami. To je še posebej pomembno za razumevanje pri naši analizi, saj nas bo zanimala sama implementacija mladinske politike skozi dimenzijo aktivnega evropskega državljanstva in delno tudi procesna evalvacija same politike, ki temelji na OMK.

Dilema implementacije koncepta aktivnega državljanstva v Sloveniji je pogojena z medsebojnim sodelovanjem in koordinacijo različnih javnopolitičnih igralcev. Ker implementacija pomeni kritično točko javnopolitičnega procesa, (Grdešič 1995, 110) je posebej pomembno na kakšen način se odvija. Ker zagovarjamo za uspešno implementacijo koncepta aktivnega evropskega državljanstva v mladinski politiki pristop od spodaj navzgor, menimo, da ključnega igralca v izvajanju predstavlja mladinski center. Za ponazoritev in utemeljitev takšne implementacije bo prikazana študija primera (*ang. case study*) Mladinskega centra Litija. Izbira mladinskega centra ni naključje, saj gre za mladinski center, ki je nastal iz potreb, v okolju izrazite pasivnosti mladih in dinamike širjenja urbanega mestnega središča ter nezmožnosti vključevanja in participiranja mladih iz zalednih območji. Mladina v Litiji ne odstopa od splošne podobe mladine v Sloveniji, kjer lahko zadnja leta opazimo naraščanje apatije in nemotiviranosti za vključevanje v ponujene oziroma v obstoječe možnosti družbenega delovanja (Ule in drugi 2000; Mrgole 2005). Mladinski center Litija po našem mnenju tako kot mlad (po nastanku) civilnodružbeni igralec predstavlja primer uspešne prakse izvajanja aktivnega državljanstva tako iz kvantitativnega kot kvalitativnega vidika. V delu bomo skušali poiskati in prikazati vzroke za uspešnost ali (neuspešnost) implementacije (implementacija mladinske politike v lokalno okolje, kjer deluje) ter preučiti različne odnose v katerih, mladinski center kot igralec nastopa. Analizirati bomo izrabo inštrumentov, ki jih ima na voljo za uresničevanje koncepta aktivnega evropskega državljanstva. Izkušnje kažejo, da je poznavanje potreb mladih odločilnega pomena za načrtovanje ustreznega dela na področju uresničevanja koncepta aktivnega državljanstva. Pogosto so možnosti, ki so ponujene iz perspektive »od zgoraj«, med mladimi zavrnjene, medtem ko ponujene možnosti iz perspektive »od spodaj«, največkrat ne prinesejo pričakovanih rezultatov. Učinkovito delovanje med vsemi vpletenimi igralci in hkrati uporaba vseh razpoložljivih sredstev, ki jih imajo na voljo, lahko pripelje do učinkovite implementacije samega koncepta na lokalni nivo in kasneje na nacionalni in evropski nivo. Uspešno sodelovanje mladinskega centra z mladimi in tistimi, ki so del mladinske

politike, lahko pripelje do uspešne implementacije koncepta aktivnega državljanstva, hkrati pa lahko postreže tudi s primeri dobrih praks, ki omogočajo tudi mednarodno sodelovanje.

Osnovni **cilj** magistrskega dela je **preveriti možnosti/priložnosti za uresničevanje koncepta aktivnega evropskega državljanstva na lokalni ravni javnopolitičnega delovanja** in hkrati **poudariti vlogo mladinskih centrov kot ključnih igralcev pri uresničevanju koncepta aktivnega evropskega državljanstva po pristopu izvajanja javnih politik od »spodaj navzgor«**. Poleg osnovnega cilja so za samo magistrsko delo pomembni tudi pomožni cilji, ki nam bodo v pomoč pri doseganju osnovnega cilja magistrskega dela. Tako so **cilji** magistrskega dela tudi:

- Prikazati zgodovinski razvoj mladinske politike v Evropski uniji in v Sloveniji;
- Preučiti različne koncepte aktivnega evropskega državljanstva (perspektiva državljanstva s strani EU in perspektiva aktivnega državljanstva v akademskih raziskavah);
- Prikazati vlogo OMK pri implementaciji in uresničevanju aktivnega evropskega državljanstva;
- Prikazati in preučiti državne in civilno-družbene akterje ter načine sodelovanja med njimi ter na podlagi tega opredeliti različne tipe odnosov med igralci in izpostaviti ključne med njimi ključne;
- Opozoriti na pomen mladinskega centra v procesu izvajanja mladinske politike, ne v smislu zmanjševanja pomembnosti njegove vloge, temveč v smislu ključnega igralca za krepitev aktivnega evropskega državljanstva;
- Preko analize različnih raziskav o mladih, mladinskih politikah, evropskem državljanstvu in izobraževanju kot pomembnemu elementu uresničevanja aktivnega evropskega državljanstva, predstaviti ključne indikatorje za delovanje mladinskih centrov na področju aktivnega evropskega državljanstva v Sloveniji;
- Izpostaviti pomen edukacije kot mehanizma za aktivno evropsko državljanstvo;
- Preučiti katera sredstva OMK Slovenija na področju mladinske politike za uresničevanje aktivnega državljanstva izkorišča in razjasniti morebitne težave za

njeno uporabo. Analiza izvajanja aktivnega evropskega državljanstva bo dopolnjena s primeri tako imenovanih »dobrih praks« drugih držav članic;

- Raziskati kakšna je formalna vloga lokalnih igralcev na konkretnem primeru – ali je OMK pomembna z vidika vloge igralcev;
- Identificirati skozi analizo študije primera JZ Mladinskega centra Litija rezultate prenosa elementov t. i. »dobrih praks« drugih držav članic;
- Oblikovati nabor javnopolitičnih predlogov za nadaljnje izvajanje mladinske politike v Sloveniji (izdelati delavnico/seminar/igro, za uresničevanje aktivnega evropskega državljanstva na lokalnem nivoju na primeru mladinskega centra, ter posledično na nacionalnem nivoju).

2. RAZISKOVALNI PROBLEM IN HIPOTEZE MAGISTRSKEGA DELA

Na podlagi zapisanih ciljev bo osnovan okvir raziskovanja magistrskega dela.

Mladinske organizacije lahko predstavljajo inkubator za razvoj aktivnega državljanstva, vendar le če je »klima« za kaj takega »ugodna«. Poleg aktivnega sodelovanja na formalni ravni so mladi lahko aktivni tudi na neformalni ravni, kjer neformalna socializacija, vključevanje mladih v dejavnosti in omogočanje različnih iniciativ pomenijo glavne dejavnosti tovrstnih centrov. Mladinski centri v urbanih okoljih po Sloveniji se glede na številčnosti kažejo kot primerne strukture organiziranih mladinskih dejavnosti, v okviru katerih bi bilo potrebno spodbujati mlade k vedno aktivnejšim oblikam participacije (Gril 2009, 27).

Hipoteza 1: Za uresničevanje aktivnega evropskega državljanstva v okviru mladinske politike je ključen pristop »od spodaj navzgor«, kjer imajo središčno vlogo civilno-družbenega akterja mladinske politike, mladinski centri.

Skladno z že omenjenimi dejstvi, pomena uresničevanja koncepta aktivnega evropskega državljanstva, zagovarjamo pristop preučevanja izvajanja evropske mladinske politike od

spodaj navzgor (bottom up pristop), ki v nasprotju s klasično upravno-administrativno tradicijo pristopa preučevanja izvajanja javnih politik od zgoraj navzdol (top down pristop), fazo izvajanja javnih politik obravnava kot svojevrsten politični proces interakcije, ki temelji na sklepanju kompromisov, medsebojnih povratnih vplivih med javnopolitičnimi igralci in tako dalje (Grdešič 1995). Ker menimo, da so za implementacijo dimenzije aktivnega evropskega državljanstva znotraj mladinske politike Slovenije pomembnejši civilnodružbeni igralci, in je ključno samostojno delovanje teh igralcev najprej na lokalni ravni (mladinsko politiko je mogoče razvijati povsem avtonomno glede na lokalne potrebe) in nato na nacionalni in evropski ravni, bomo predpostavili naslednjo hipotezo.

Hipoteza 2: Šele odnosi sodelovanja med vsemi vpletenimi javnopolitičnimi igralci na različnih javnopolitičnih ravneh lahko omogočajo krepitev aktivnega evropskega državljanstva v okviru izvajanju mladinske politike.

V Sloveniji preko metode odprte koordinacije, v okviru evropskega projekta Mladi v akciji potekajo različni projekti tako na lokalni kot na nacionalni ravni, ki med drugim zasledujejo tudi prednostno področje evropskega državljanstva. Različni javnopolitični igralci na različnih ravneh različno uporabljajo dane mehanizme za izvajanje koncepta aktivnega evropskega državljanstva, iz česar je možno sklepati, da bo sama implementacija danega koncepta iz lokalnega na nacionalni kot tudi evropski nivo veliko težja. Prav tako pa se odpira vprašanje zmožnosti uporabe danih javnopolitičnih mehanizmov, ki jih imajo civilnodružbeni igralci (mladinski centri) na voljo.

Hipoteza 3: Slovenija (na primeru JZ MC Litija) na področju mladinske politike uspešno uporablja dane javnopolitične mehanizme, določene z metodo odprte koordinacije za uspešno uresničevanje koncepta aktivnega evropskega državljanstva.

Kot ključni element za preučevanje aktivnega evropskega državljanstva bodo opredeljeni indikatorji. Kot osnoven sklop indikatorjev sta opredeljeni dve skupini, in sicer: skupina indikatorjev, ki se navezujejo na vlogo javnopolitičnih igralcev v sami politiki in skupina, ki se navezuje na vlogo učinkovito uporabljenih javnopolitičnih mehanizmov za doseganje ciljev politike. Ker je preučevanje tega koncepta vezano na specifično okolje delovanja JZ MC Litija in delovanje skozi primere dobrih praks evropskih držav, bodo indikatorji natančneje definirani znotraj teh dveh večjih sklopov. Preko različnih oblik participacije bomo tako poskušali opredeliti načine participiranja in vzroke za aktivnost ali neaktivnost mladih v skupnosti ter se tako omejili predvsem na politološki vidik aktivnega državljanstva.

3. RAZISKOVALNE METODE IN TEHNIKE

V magistrskem delu bo za opis in preučevanje problema ter preverjanje hipotez uporabljena kombinacija različnih kvalitativnih in kvantitativnih metod. Sama narava mladinske politike zahteva kombinacijo uporabe zgodovinske metode s prikazom sodobnih procesov, v katere so vpeti mladi v EU in »top down« ter »bottom up« pristopa izvajanja javne politike.

Metoda *analize relevantne literature in sekundarnih virov* bo uporabljena za pregled znanstveno-raziskovalnih del in teoretičnih pristopov politološko relevantnih področij: različni koncepti in teoretski pristopi preučevanja evropskih povezovalnih procesov, s poudarkom na konceptu aktivnega evropskega državljanstva.

Metoda *analize formalnih dokumentov in pravnih virov* bo pomagala razumeti normativno podlago mladinske politike na ravni EU in Slovenije s poudarkom na aktivnem evropskem državljanstvu. Uporaba bo tako v teoretičnem (institucionalni okvir, cilji) kot tudi v empiričnem delu, kjer bo poudarek na prenosu evropske zakonodaje in na samostojnem urejanju področja.

Za poglobitev znanja o tematiki, bomo v magistrskem delu uporabili tudi metode *študije primera*, saj so ugotovitve uporabnejše, če isto tematiko natančneje analiziramo, primerjamo. Študija primera izbranega mladinskega centra nam bo služila kot dopolnilo empiričnemu delu magistrske naloge.

Z *metodo poglobljenega družboslovnega intervjuja* bomo pridobivali izčrpne in pomembne podatke za izvedbo empiričnega dela, ki obsega analizo implementacije mladinske politike na lokalni nivo, na področju uresničevanja koncepta aktivnega evropskega državljanstva, na izbranem primeru mladinskega centra. Z vidika preučevanja odnosov med javnopolitičnimi igralci bomo izvedli intervjuje tudi na lokalni in nacionalni ravni (Urad za mladino RS, JZ MC Litija).

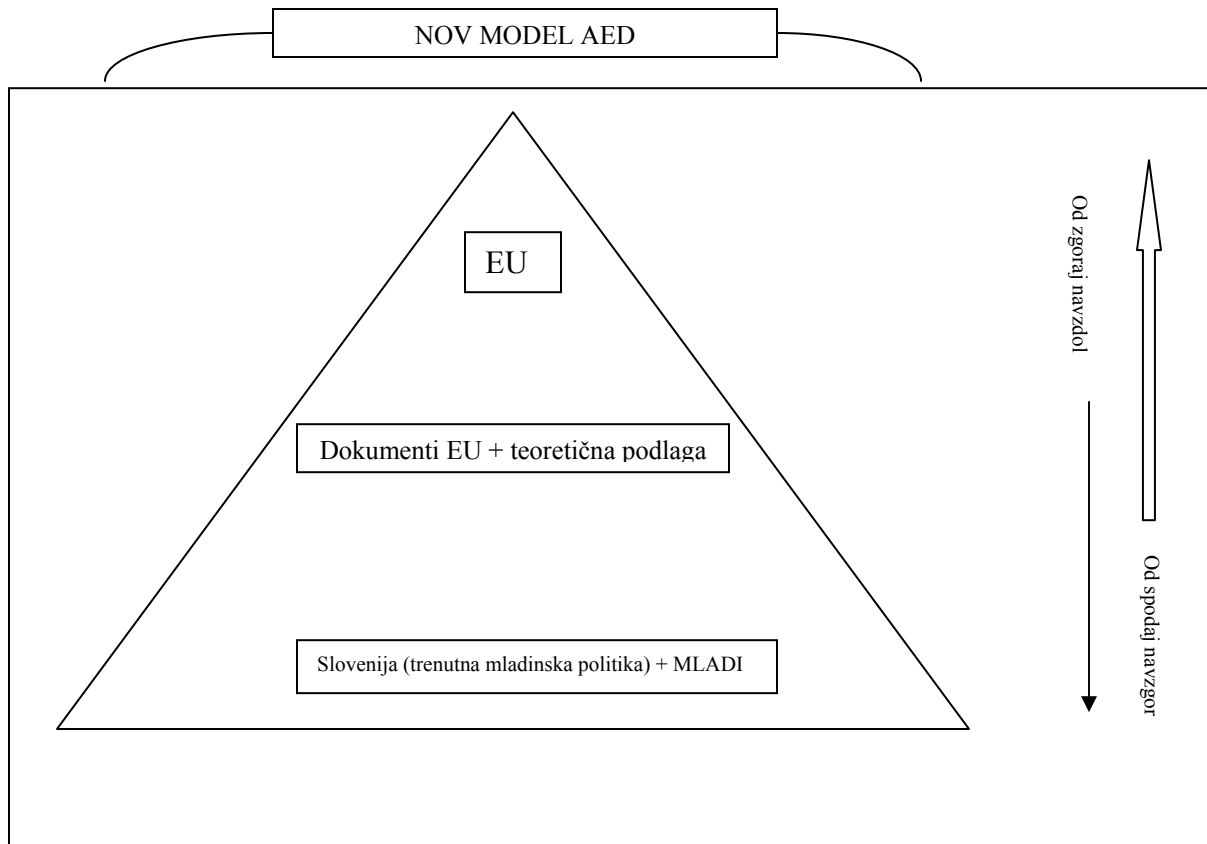
V okviru študije primera bo uporabljena tudi *metoda anketiranja*, s katero bomo poskušali pridobiti podatke o realnem stanju zavedanja in vrednotenja aktivnega evropskega državljanstva na primeru delovanja JZ MC Litija. Vprašanja za anketni vprašalnik bodo povzeta po indikatorjih dobrih praks iz primerjalnega pregleda na ravni EU, uporabljeni pa bodo tudi raziskovalni rezultati SJM – slovenskega javnega mnenja, v delih, ki bodo smiselno ustrezali področju delovanja, ki ga zajema izbrani mladinski center.

4. RAZISKOVALNI MODEL

Na podlagi opredeljenih ciljev in raziskovalnega problema magistrskega dela, postavljenih hipotez, izbranih metod in tehnik preučevanja, smo oblikovali naslednji raziskovalni model (Slika 4.1.).

Predstavljeni model bomo skozi naše raziskovanje dopolnjevali in v zaključku, pri preverjanju hipotez, skušali zajeti celoten javnopolitični preplet med zunanjim in notranjim političnim okoljem, normativno podlago javne politike in javnopolitičnimi rezultati te politike.

Slika 4.1. : Raziskovalni model.

5. STRUKTURA MAGISTRSKEGA DELA

Magistrsko delo bo v osnovi razdeljeno na tri osnovne dele in sicer: teoretični del, empirični del in zaključni del.

V uvodnem delu je bila predstavljena tema, cilji in znanstveni prispevek magistrskega dela. Prav tako so bile opredeljene raziskovalne metode in tehnike dela. Podana je bila predstavitev strukture magistrskega dela.

Magistrsko delo bo razdeljeno na več sklopov.

V teoretičnem delu bo magistrsko delo razdeljeno na dva dela. V prvem delu bo podana definicija javnih politik in javnopolitičnega procesa, ki bo služila za nadaljnji prikaz

mladinske politike. Osredotočili se bomo na značilnosti faze izvajanja javnih politik kot del širšega javnopolitičnega procesa. Poseben poudarek bo na dveh pogledih na izvajanje javnih politik, in sicer »bottom up« in »top down« modela, s poudarkom na pogledu od spodaj navzgor ter na implementacijski proces izvajanja javnih politik.

V drugem delu teoretičnega dela bo predstavljen zgodovinski razvoj mladinske politike, njena opredelitev in izvajanje. Predstavljen bo razvoj mladinske politike v Sloveniji in njena normativna ureditev za izvajanje, cilji in načela izvajanja. Predstavljeni bodo ključni akterji v mladinski politiki: oblikovalci mladinske politike, mladinski delavci in raziskovalci ter možnosti sodelovanja med njimi.

V drugem sklopu drugega teoretičnega dela bo predstavljen koncept aktivnega evropskega državljanstva. Ker ne obstaja enotna definicija aktivnega evropskega državljanstva, bo v delu prikazan tudi teoretični prerez različnih pogledov na državljanstvo. Podana bosta tudi dva pogleda na aktivno evropsko državljanstvo: perspektiva pogleda EU in perspektiva pogleda akademskih raziskav. Podan bo pregled temeljnih dokumentov EU, ki opredeljujejo državljanstvo EU.

Zadnji sklop teoretičnega dela bo obravnaval Odprto metodo koordinacije (OMK) kot instrument izvajanja mladinskih politik na nacionalnem nivoju, na področju aktivnega evropskega državljanstva, razloge za njeno vpeljavo in področja, ki jih le ta obsega. Predstavljeni bodo programi za spodbujanje in uresničevanje aktivnega evropskega državljanstva. Pregled bo dopolnjen s t. i. »zgledi dobrih praks« drugih držav članic.

V prvem delu empiričnega dela magistrske naloge bo osvetljena vloga in pomen mladinskih centrov kot ključnih akterjev v izvajanju mladinske politike. Na tem mestu bo izpostavljen mladinski center kot civilnodružbeni akter v javnopolitičnih procesih. Prikazan bo njihov namen delovanja, delovanje samo in programi, ki jih izvajajo na področju aktivnega evropskega državljanstva. Na podlagi izvedene ankete in družboslovnih intervjujev ter analiziranih primerov dobrih EU praks, bodo podane možnosti, priložnosti za izvajanje aktivnega evropskega državljanstva na lokalnem nivoju

izbranega mladinskega centra. Predstavljeno bo izobraževanje mladinskih delavcev, ki delujejo med mladimi in z mladimi, torej morajo biti za to tudi strokovno usposobljeni. Problem, ki ga je potrebno izpostaviti je šibkost nacionalnih struktur in prevladovanje evropske razsežnosti, saj področje izobraževanja mladinskih delavcev poteka predvsem na evropskem nivoju.

V empiričnem delu (drugi del) bodo predstavljeni možni indikatorji preko katerih lahko merimo in nato tudi izvajamo aktivno evropsko državljanstvo. Poudarek bo na tistih, ki opredeljujejo ključne razsežnosti koncepta aktivnega evropskega državljanstva: identiteta, demokracija, učinkovitost in odgovornost, oziroma zaobjemajo štiri ključna področja delovanja posameznika: zasebna sfera, delo, država in civilna družba. V povezavi s to opredelitvijo bodo osvetljeni indikatorji, ki so ključni pri delovanju mladinskih centrov in kateri morajo imeti pri delovanju mladinskega centra izrazit pomen.

Tretji del predstavlja zaključni del in je pregled oziroma sinteza možnosti uresničevanja aktivnega evropskega državljanstva na lokalnem nivoju in posledično na nacionalnem in evropskem nivoju. Kot prispevek bo predlagan nabor možnih javnopolitičnih ukrepov za nadaljnje delovanje politike (osnovan primer delavnice/seminarja/igre) za izvajanje in uresničevanje tega koncepta), ki pa bo rezultat analize različnih projektov in zgledov dobrih praks tako v Sloveniji kot v drugih članicah Evropske unije.

II. TEORETIČNI DEL

6. JAVNE POLITIKE IN JAVNOPOLITIČNI PROCES

Kontekst raziskovalnega dela zahteva, da se pojasnijo in osmislijo nekateri ključni pojmi, ki so na teoretski ravni ključni za magistrsko delo.

Omenili smo, da bo raziskovanje dela temeljilo na preučevanju uresničevanja in izvajanja aktivnega evropskega državljanstva v mladinski politiki preko OMK. V tem delu je potrebno opredeliti pojem javne politike in v ta kontekst postaviti mladinsko politiko. Prav tako je potrebno prikazati povezavo med javno politiko, javnopolitičnim procesom ter javnopolitičnimi instrumenti kot sredstvi javnopolitičnih igralcev pri zasledovanju javnopolitičnih ciljev.

6.1. JAVNE POLITIKE

V uvodnem delu je za razumevanje samega dela pomembno opredeliti pojem "*javne politike*".

V literaturi je lahko tako zasledimo veliko definicij javne politike. »Javne politike« so rezultati odločitev, pri katerih sodelujejo vladni igralci (Howlett v Lajh 2006, 76) in ne le interesne skupine, posamezniki, družbene skupine. Definiranje javnih politike je glede na različne avtorje različno. Tako Fink Hafnerjeva (2002, 12) definicijo javne politike vidi v zanj o ni najenostavnejših opredelitev avtorice Dyeve (Dye v Fink Hafner 2002, 12), ki pravi, da »je javna politika odgovor na naslednja vprašanja: Kaj vlada dela? Zakaj to dela? Kakšno spremembo dosega?«.

Hogwood in Gunn (1984, 23) javno politiko definirata kot subjektivno zgolj s strani opazovalcev in je ponavadi zaznana kot niz vzorcev povezanih z različnimi okoliščinami in osebami, skupinskimi ter organizacijskimi vplivi. Sicer pa je politika (policy) označena kot javna, kadar se odvija znotraj določenih okvirov vladnih procedur, vplivov in

organizacije (Hogwood in Gunn 1984, 24). Dunn definira javne politike kot kompleksen vzorec medsebojno odvisnih kolektivnih izbir, ki zajemajo tudi neodločanje in so sprejete s strani vladnih struktur in uradnikov (Dunn v Lajh 2006, 76). Da lahko govorimo o javni politiki, je neizbežno, da je odločitev oblikovana ali pa vsaj obravnavana znotraj okvirja vladnih postopkov, vplivov in organizacij (Hogwood in Gunn 1984, 24).

Ko govorimo o javnih politikah, jih lahko razvrstimo skladno z mnogimi klasifikacijami, kljub vsemu pa nam za utemeljitev mladinske politike služita naslednji dve razdelitvi. Fink Hafnerjeva (2002, 16–18) je opredelila preglednico tipologizacije, kjer po njenem mnenju med najpogostejše razločevalne lastnosti štejemo *imenske kategorij*, in sicer:

- a) *Ciljne skupine* – na obnašanje katerih država želi vplivati;
- b) *Institucionalni okvir* – glede na to kdo oblikuje in na katerem politično opredeljenem teritoriju veljajo javne politike
- c) *Področje* – na katerega posegajo;⁴

Za naše delo je pomembna tudi delitev javnih politik glede na *vodilno načelo*, na katerem temeljijo javnopolitični mehanizmi za njeno izvajanje. Fink Hafnerjeva (2002, 16) govori o naslednjih zvrsteh:

- a) *Zapovedi/prepovedi*;
- b) *Spodbuda/ponudba*
- c) *Prepričevanje/pojasnjevanje*;
- d) *Zgled/vzor*;
- e) *Razdelitev*;
- f) *Prerazdelitev*.

⁴ Kot pravi Fink Hafnerjeva (2002, 14), se javne politike med seboj tudi prepletajo, kar ima lahko tudi pozitivne učinke (delujejo v isto smer) ali pa se med seboj "motijo", izključujejo.

Prav tako Fink Hafnerjeva (2002, 15) ugotavlja, da je vsaka javna politika zasnovana vsaj na enem vodilnem načelu, ki je podlaga za **javnopolitične instrumente**⁵ (mehanizme) za izvajanje javnih politik.

Mladinska politika je bila v EU področje, za katerega se ni namenjalno veliko pozornosti, šele z oblikovanjem temeljnih načel pa so se postavili temelji za oblikovanje in sprejetje Bele knjige o mladinski politiki. Tako na nivoju EU lahko o mladinski politiki govorimo kot o mladi politiki, ki je na evropskem nivoju prisotna najmanj oziroma najkrajši čas.

6.2. JAVNOPOLITIČNI PROCES

Javne politike se oblikujejo skozi kompleksne, običajno dolgotrajne institucionalno in proceduralno določene procese odločanja, ki zajemajo raznovrstne aktivnosti, v katere so vključeni različni javnopolitični igralci; govorimo o javnopolitičnem procesu (policy proces) ali procesu oblikovanja in izvajanja javnih politik (Lajh 2005, 58). Po mnenju Schuberta (1991, 69) proces oblikovanja in izvajanja javnih politik predstavlja dinamičen proces obvladovanja oziroma premagovanja konkretnih problemov, ki poteka znotraj političnoupornega sistema in katerega rezultat predstavljajo konkretne javne politike.

Procesi oblikovanja in izvajanja javnih politik zajemajo različne dejavnosti, s katerimi se oblikujejo in izvajajo javne politike. V EU se je tako izoblikoval novi način oblikovanja in izvajanja javnih politik, ki se v marsičem razlikuje od procesa v nacionalnih državah. V EU

⁵ V nadaljevanju magistrskega dela bo predstavljen ključen javnopolitični instrument mladinske politike – OMK. Kadar govorimo o javnopolitičnih instrumentih, mislimo na instrumente, ki jih posamezni akterji v javnopolitičnem procesu uporabljajo za doseganje zastavljenih ciljev (Majchrzak 1984). Kot navaja Debeljak (2008, 24) se praktično vsi avtorji strinjajo (na primer Majchrzak 1984; Hood 1986; Vendung 1988; Daugbjerg, 1998; Fink Hafner 2007), ki se ukvarjajo s konceptom javnopolitičnih instrumentov, da morajo biti zelo premišljeno izbrani ter natančno uporabljeni, če želijo voditi k želenemu cilju. Za našo razpravo bo tako kasneje potrebna opredelitev javnopolitičnega instrumenta OMK, tako na teoretski kot na empirični ravni.

je tako za ta proces značilna medsebojna odvisnost, dopolnjujoče se funkcije in prekrivajoče se pristojnosti med javnopolitičnimi igralci. Ko govorimo o EU, lahko govorimo o »večnivojski politični skupnosti« (Carr in Massey v Prša 2004, 9).

6.2.1. Izvajanje javne politike

Magistrsko delo v svojem empiričnem delu zajema fazo izvajanja javne politike, zato je smiselno, da samo fazo izvajanja (implementacije) podrobneje predstavimo. Izvajanje ali implementacija je ena izmed faz policy procesa oziroma procesa oblikovanja in izvajanja javnih politik. Ko govorimo o implementaciji mislimo na ključno fazo procesa oblikovanja in izvajanja javnih politik, ki sledi fazi uzakonitve javne politike (Schubert v Prša 2004, 5). Najpreprosteje lahko to fazo policy procesa definiramo kot »dogajanje med legalizacijo javne politike in pričakovanimi rezultati te politike (Hill in Hupe v Boh 2005, 48).

Proces oblikovanja in izvajanja javne politike je v veliki meri odvisen od tipa javne politike. Posamezne ravni odločanja⁶ (nacionalna, subnacionalna) imajo določeno moč glede na različna javnopolitična področja (Wallace 2000).

Implementacija javne politike je lahko uspešna ali neuspešna. Pressman in Wildavsky (Pressman in Wildavsky v Ham in Hill 1984, 97) govorita o uspešni implementaciji, ki je po njunem mnenju odvisna od povezav in stopnje sodelovanja med različnimi organizacijami in področji v implementacijski verigi. V primeru, da takšno sodelovanje ni popolno, Pressman in Wildavsky (Pressman in Wildavsky v Hogwood in Gunn 1984, 196–198) govorita o pojmu implementacijskega primanjkljaja.

⁶ Ravni odločanja v okviru EU lahko opredelimo tudi kot kroge avtoritet (evropski, nacionalni in subnacionalni), ki se med seboj prepletajo in omogočajo igralcem prehod med teritorialnimi nivoji (Rosamond 2003, 120).

Sam proces oblikovanja in izvajanja javnih politik je zelo kompleksen pojav. Pal (Pal v Kotar 2002, 50) kompleksnost tega pojava ponazarja z naslednjim opisom:

- *je lahko konflikten ali kooperativen (ali nekaj vmes);*
- *ima veliko faz, ki se lahko prekrivajo, ponavljajo ali pojavljajo sočasno;*
- *v njem sodeluje malo ali veliko igralcev na različnih ravneh, v različnih fazah, in uporabljajo različne instrumente.*

Kot piše Lajh (2006, 193), je v fazi implementacije ključni in prvi korak izbira ustreznih javnopolitičnih igralcev, ki bodo zadolženi za izvajanje neke javne politike, programa ali projekta. Glavni akterji javnopolitičnega procesa so ustanove in ravni EU, (sub)nacionalni vladni igralci in razne interesne stranke ter lobiji. Izredno pomembno vlogo imajo nacionalne države kot tudi (trans)nacionalne interesne stranke in socialni ter ekonomski partnerji. Na nivoju nacionalne države je, po mnenju Fink Hafnerjeve (2002, 16) v izvajanju javnih politik, vlada najpomembnejši akter, saj imajo državni igralci monopol nad političnim odločanjem. Poleg državnih igralcev je v proces izvajanja javnih politik vključeno veliko nedržavnih igralcev oziroma interesnih skupin, množični mediji, informacijski sektor, državljani.

6. 2. 1. 1. Pristopi implementacije javnih politik

Glede preučevanja implementacije so avtorji razvili dva pristopa implementacije. Tako govorimo o top down (pogled od zgoraj navzdol) modelu in bottom up (pogled od spodaj navzgor) modelu. Top down model je značilen za močno centralizirane strukture, kjer se predvideva, da bodo na nižjih ravneh brezpogojno sledili programskim smernicam. Gre za preučevanje konsistentnosti izvajalcev in ciljnih skupin s sprejetimi javnopolitičnimi odločitvami, doseganjem ciljev oziroma sovpadanje dejanskih učinkov z zastavljenimi cilji ter preoblikovanje javne politike v določenem časovnem obdobju na podlagi preteklih izkušenj.

6. 2. 1.1.1. Pristop od zgoraj navzdol (top down approach)

Zagovorniki top down pristopa začenjajo s perspektive odločevalcev, kar zanemarja ostale akterje. Njihova osredotočenost na vzročno teorijo in hierarhično integracijo ne spodbuja analitika k preučevanju perspektiv drugih akterjev – to je gotovo ranljiva točka njihovega modela. Druga slabost tega modela je, da ga je težko uporabljati v situacijah kjer ni dominantne politike, lahko pa jih uporabljamo v množtvu vladnih napotkov in akterjev, kjer noben od njih ne prevladuje. Zelo težko je tudi predvideti outcome kompleksnih situacij, razen tega, da lahko rečejo, da implementacija ne bo uspešna. Prav tako podcenjujejo strategije birokratov in ciljnih skupin, da bi lahko odvrnili policy stran od sebe (Sabatier v Hill 1997). Top down model je torej uporaben, kjer je dominanten javni program v političnem območju, kjer so analitiki zainteresirani za politične programe. Primeren je tudi tam, kjer dominira samostojna javna agencija.

Nasproten top down modelu je model bottom up, kjer je moč iniciative v rokah najnižje ravni sistema. Z njim kot mehanizmom se na lokalni ravni začne proces identificiranja glavnih igralcev in problematike ter se postopoma premika do najvišjega policy odločevalca.

Zaradi dejstva, da smo v eni izmed naših hipotez predpostavili, kot ključno vlogo za uresničevanje aktivnega evropskega državljanstva, pristop od spodaj navzgor, je smiselno podati teoretske poglede na pristop od spodaj navzgor k implementaciji.

6.2.1.1.2. Pristop »od spodaj navzgor« (bottom up approach)

Pristop »od spodaj navzgor«, katerega utemeljitelj je Hjern, se osredotoča na lokalno implementacijsko strukturo na določenem področju javne politike, glavne igralce v procesu implementacije pa identificira po načinu od spodaj navzgor. V splošnem se pristop osredotoča na strateška razmerja med številnimi igralci v javnopolitičnem omrežju (Sabatier 1993, 277).

Zaradi dejstva, da implementacija ne obstaja brez poprej zastavljenega cilja, ki naj bo z implementacijo javne politike uresničen (Boh 2005, 48), je potrebno poudariti, da je znotraj mladinske politike, ki jo magistrsko delo preučuje, kot cilj na področju participacije, izpostavljeno aktivno evropsko državljanstvo, ki bo del našega preučevanja. Tako je sama vsebina mladinske politike usmerjena v ciljno populacijo mladih, njena implementacija pa terja na različnih nivojih različne, spremenjene vplive na ciljno skupino, kateri je ta politike namenjena.

6.2.2. Evalvacija oziroma vrednotenje javne politike

V magistrskem delu nas v okviru tretje hipoteze zanima uspešnost uporabe javnopolitičnih mehanizmov mladinske politike v okviru delovanja mladinskega centra, zato je pomembno v samem magistrskem delu da posvetimo del pozornosti tudi zadnji fazi, fazi vrednotenja oziroma evalvacije javne politike.

Zadnja faza v policy procesu, faza evalvacije javne politike, je pomembna zato, ker odločilno vpliva na nadaljnjo usodo posamezne javne politike (Boh 2005, 48). Na podlagi evalvacije se kot pravi Fink Hafnerjeva (2002, 18–19), namreč odloča o nadaljevanju, redefiniranju ali terminaciji javne politike.

Samo vrednotenje v življenjskem procesu in ciklu javne politike zaseda pomembno mesto, saj se pojavlja vsaj na dveh mestih, in sicer: a) pred formalnim sprejetjem politike, kar poimenujemo *ex-ante* ali predhodna evalvacija, ki predstavlja primer vrednotenja javnopolitičnih alternativ in b) evalvacija, ki sledi fazi implementacije in jo poimenujemo *ex-post* ali naknadna evalvacija, ki je retroaktivna in se največkrat nanaša na družbeno koristnost in upravičenost neke politike (Kustec Lipicer 2002, 143).

Na področju evalvacije politik je poznanih več pristopov, kjer med post-pozitivističnimi pristopi lahko izpostavimo tako imenovani mnogokratni pristop, ki ga je razvil Cook (1985). Sam pristop izhaja iz dejstev, da ne obstaja ena sama pravilna možnost pri

oblikovanju politik ter pri njihovi evalvaciji; ker ima predmet evalvacije številne razsežnosti in vključuje številne interese in poglede akterjev, je pri sami evalvaciji potrebno težiti k uporabi več pristopov, opcij in podatkov. Evalvacija, tako kot tudi sam politični proces, predstavlja predvsem okvir, ki naj zagotovi pluralistično, multidisciplinarno in odprto izmenjavo znanja (Mandič 2002, 213). Na primeru izbranega primera, bomo v empiričnem delu magistrske naloge skušali evalvirati tudi uresničevanje aktivnega evropskega državljanstva znotraj mladinske politike.

V nadaljevanju bo tako predstavljena mladinska politika v EU ter njen vpliv na evropsko državljanstvo, ki se preko posebnega policy instrumenta uresničuje na vseh nivojih javnopolitičnega delovanja.

7. EVROPSKA MLADINSKA POLITIKA

7. 1. UMESTITEV MLADINSKE POLITIKE V SKUPNE EVROPSKE POLITIKE

EU je nastala kot rezultat procesa prostovoljnega gospodarskega in političnega povezovanja, ki v zadnjih letih nosi oznako nadnacionalne strukture »*sui generis*« (Scharpf 2006, 8). V svoji strukturiranosti tako ne ustreza nobeni izmed klasičnih opredelitev političnih ureditev, ta njena ureditev pa sproža raznovrstna vprašanja, ki med drugim posegajo tudi na področje identitete, zastopanosti držav članic kot tudi porazdelitve moči med nacionalno ravno in državami članicami (Fink Hafner in Lajh 2005).

Današnja EU ima po mnenju Lajha (2005, 80–83) tako elemente intergovernmentalizma kot tudi supranacionalizma, čeprav so njeni tvorci močno upali, da bo postopno sprejela bolj federalno obliko. EU na nekaterih področjih deluje kot kvazi federalna država, medtem ko se na drugih področjih odločitve sprejemajo skozi medvladna pogajanja (Jordan v Debeljak 2008, 30). Wallacejeva (2000, 7) tako govori o »amalgamu dveh oblik vladavine«. Nacionalni kontekst javnopolitičnih potreb in zmožnosti njihovega oblikovanja je postavljen v skupen evropski okvir, ki proizvaja kolektivne odločitve, te pa se izvajajo v različnih nacionalnih okvirjih.

Javne politike se torej oblikujejo in izvajajo v različnih kontekstih in v zelo specifičnem okolju, ki je zaznamovano s številnimi igralci na različnih nivojih delovanja, ki ustvarjajo večdimenzionalen sistem političnega odločanja (Debeljak 2008). Obseg politik, sprejetih na ravni EU, se s poglobljanjem integracijskih procesov postopno povečuje. Nekatere izmed njih so v izključni pristojnosti EU, v primeru večine politik so pristojnosti deljene med državami članicami in EU (Boh 2005, 57). Tako obseg oblikovanja javnih politik na nadnacionalni ravni postavlja vlogo nacionalne držav v povsem novo luč.

Evropske javne politike tako lahko opišemo kot politike znotraj katerih se na urejen način vrši delitev pristojnosti med različnimi nadnacionalnimi in nacionalnimi igralci. Hix (1999) skupne evropske politike deli glede na njihov cilj, oziroma rezultat, v pet

kategorij.⁷ Izvajanje posameznega tipa javne politike med različnimi javnopolitičnimi igralci in na različnih ravneh je moč doseči z uporabo različnih javnopolitičnih instrumentov, ki omogočajo prenos odločitev iz evropske na nacionalno raven. Poleg pogodb, ki predstavljajo primarno zakonodajo, lahko na ravni EU govorimo tudi o tako imenovani »sekundarni zakonodaji«⁸. Sekundarna zakonodaja se tvori skozi uporabo nekaj osnovnih tipov pravnih instrumentov, kjer med najpomembnejše (v kontekstu mladinske politike) spadajo:

1. odločbe (*ang. decisions*) se nanašajo na posamezne individualne (javnopolitične) igralce (recimo države ali podjetja) in niso splošno veljavne na celotnem ozemlju EU;
2. uredbe (*ang. regulations*) imajo neposreden učinek in so obvezujoče za vse države članice EU. Omogočajo relativno malo prostora za delovanje na nacionalnih in subnacionalnih ravneh;
3. direktive (*ang. directives*) določajo državam članicam precejšnjo stopnjo fleksibilnosti v fazi implementacije, vendar jasno določajo cilje;
4. bele knjige (*ang. white papers*).

Oblikovanje in izvajanje javnih mladinskih politik na ravni EU zaznamuje že samo pojmovanje mladinske politike.⁹ Zakonodaja in programski dokumenti evropskih držav večinoma ne definirajo mladinske politike. Izjemi sta le Flamska in Litva. Mladinska politika na Flamskem je definirana na nivoju občinskega oziroma provincialnega nivoja.

⁷ Hix (1999) deli politike na pet različnih tipov: regulativne, redistributivne, politike makroekonomske stabilizacije, državljanske politike in globalne politike. Glede na njegovo delitev, bi lahko mladinsko politiko umestili med državljanske politike, saj med drugim pokriva s svojim delovanjem tudi področje razširitve in zaščite političnih in socialnih pravic državljanov držav članic EU.

⁸ Sekundarna zakonodaja temelji na primarni zakonodaji Evropske skupnosti oziroma EU ter obsega različne vrste pravnih aktov, ki jih sprejemajo posamezne institucije EU ali več institucij skupaj: uredbe, direktive, odločbe, sklepe, priporočila in mnenja.

(dostopno na: http://www.svrez.gov.si/si/dejavnosti/prevajanje/sekundarna_zakonodaja_eu/ ; 13.10.2009)

⁹ Pojem mladinske politike lahko opredelimo kot nabor ukrepov, na različnih področjih javne politike, katerih namen je integracija vedno novih generacij v posamezne dele življenja družbe, predvsem na spodbujanje čim hitrejšega osamosvajanja mladih.

Mladinsko politiko definira kot politične ukrepe mestnega sveta oziroma izvršnega telesa province, ki zadevajo vse življenjske situacije otrok in mladine.

Vlada v svojih sklepih določa, kako se sprejemajo načrti mladinske politike in kaj morajo vsebovati. Prav tako se za načrtovanje in implementacijo politike zadolžene občinske in provincialne ravni (Šporar in Divjak, 2005).

Ekonomsko socialni odbor in odbor regij (v nadaljevanju ESO)¹⁰ je s sprejetjem Mnenja ESO o Beli knjigi (več o Beli knjigi v poglavju o razvoju mladinske politike) o mladinski politiki, sprejel mnenje o mladinski politiki.¹¹ Mladinska politika je z vidika ESOja opredeljena kot politika, ki mora ceniti mlade kot družbeni potencial in jim omogočiti, da postanejo dejavni, svobodni in odgovorni državljani.

Za mladinske zadeve kot take, so v veliki meri odgovorne državne, regionalne in lokalne oblasti držav članic. Vendar natančnejši pregled evropskih pogodb¹² kaže oziroma razkriva obseg evropske razsežnosti mladinskih zadev na številnih področjih delovanja EU.

7.2. NORMATIVNA UREDITEV EVROPSKE MLADINSKE POLITIKE

Mladinska politika se na evropski ravni oblikuje tako, da spoštuje različne ureditve mladinske politike in mladinskega dela v posameznih državah članicah. Tako direktiv na tem področju in ni neposrednega prenašanja z evropskega na nacionalni nivo. Kljub temu se na evropski ravni oblikujejo skupni nameni, cilji, programi in projekti (Cepin in Bizjak 2007, 37). Za izvajanje mladinske politike velja, tako kot za izobraževalno politiko, načelo subsidiarnosti, kjer država s svojim izvajanjem politike ne posega na nivo lokalne

¹⁰ ESO je odbor, kjer so mladi zastopani kot predstavniki povezani v mladinske organizacije, ki delujejo na državni, regionalni in lokalni ravni (Bela knjiga 2002).

¹¹ Mnenje ESO o Beli knjigi o mladinski politiki, CES 1418/2000, 29.–30. 11. 2000, str. 2–4.

¹² za več informacij o evropskih pogodbah glej http://www.europa.eu.int/abc/treaties_en.htm (december 2008).

skupnosti. Odločitve za mlade naj bi bile sprejete na nivoju, ki je njim najbližji (Komisija 2009, 48).

149. člen Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti (v nadaljevanju PES) predstavlja pravno podlago za sodelovanje na evropski ravni na področju izobraževanja in mladine. Poudarjena je osrednja vloga izobraževanja pri zagotavljanju možnosti mladim za življenje, študij in prosto gibanje v »Evropi brez meja«. Tako člen določa različna področja, na katerih lahko Evropska Skupnost razvije sodelovanje. Sodelovanje se tako lahko izvaja med izobraževalnimi ustanovami, poučevanje in širjenje jezikov držav članic, izmenjava informacij in izkušenj o vsebinah, ki so skupne izobraževalnim sistemov držav članic, izmenjava mladine in inštruktorjev socialnega izobraževanja. Prav tako pa je slednji člen podlaga programa Mladina, ki je izrednega pomena za delovanje mladine na nacionalnem in lokalnem nivoju. Na tej osnovi sta bila v okviru EU sprejeta programa Socrates in Mladina, kasneje Mladi v Akciji. To je hkrati tudi edini način, da EU vpliva na področje mladine. Iz tega je razvidno, da želijo države članice mladinsko politiko obdržati med svojimi pristojnostmi.

Zasnova mladinske politike je v pogodbah EU zasnovana v mnogih členih, ki se navezujejo na prihodnje oblikovanje mladinske politike, ki je dokončno sprejeta s uveljavitvijo Bele knjige o mladinski politiki – nova spodbuda za evropsko mladino (2001). Tako 6. člen Pogodbe o EU (v nadaljevanju PEU) navaja, da »Unija temelji na načelih svobode, demokracije in spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter pravnega reda«. Člen kot tak se nanaša na Evropsko konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, podpisano leta 1950 v Rimu (Bela knjiga 2002).

PES v 125. členu, ki ga je potrebno razlagati v povezavi z 2. členom PES določa, da si države članice in Evropska Skupnost »prizadevajo za razvoj usklajene strategije zaposlovanja in še zlasti za pospeševanje strokovne, usposobljene in prilagodljive delovne sile ter trgov dela, ki se odzivajo na ekonomsko spremembo«. V ta namen je posledično EU leta 1997 v Luksemburgu začela z evropsko strategijo zaposlovanja (Bela knjiga 2002, 52).

Za mlade kot družbeno skupino, ki deluje v EU, vpliva sprejetje 146. člena PES, ki se nanaša na Evropski socialni sklad (v nadaljevanju ESS), ki prispeva k financiranju ukrepov za razvoj človeških virov, »da bi bilo zaposlovanje delavcev lažje, da bi se povečala njihova zemljepisna in poklicna mobilnost v Skupnosti ter da bi se lažje prilagajali industrijskim spremembam in spremembam v proizvodnih sistemih«(Bela knjiga 2002, 52).

153. člen PES se nanaša na varstvo potrošnikov. Člen določa, da »Skupnost prispeva k varovanju zdravja, varnosti in ekonomskim interesom potrošnikov, pa tudi k pospeševanju njihove pravice do informiranja, izobraževanja in organiziranja«.

Na podlagi zgoraj navedenih členov so bile pripravljene, in še bodo v prihodnje pripravljene različne politične pobude na področju mladinske politike. Mladinska politika kot taka je torej deležna različnih pobud, ki poleg že predhodno omenjenega programa Mladina, pobude navadno prejme v obliki resolucij Sveta ministrov. Pomembnejše pobude, ki so relevantne za naše delo so **Resolucija o sodelovanju mladih** (OJ C 42 z dne 17. 02. 1999, 1–2) in resolucija ter sklep, ki se konkretno navezujeta na naše delo in sicer: **Resolucija o uresničevanju skupnih ciljev na področju participacije in informiranja mladih s ciljem spodbujanja njihovega dejavnega evropskega državljanstva** (OJ C 297 z dne 07. 12. 2006, 6–10) in **Sklep o programu »Evropa za državljane« za spodbujanje aktivnega evropskega državljanstva za obdobje 2007 - 2013** (OJ C 378 z dne 27. 12. 2006, 32–40).

Svet ministrov za mladino je sicer sprejel vrsto zaključkov in resolucij, ki so govorili v prid mladih, na primer na temo družbenega udejstvovanja mladih ali iniciativnosti in podjetnosti med mladimi, vendar sprejem teh sklepov ni prinesel posebnih rezultatov. Med drugim tudi zato, ker so sprejeti dokumenti držav članic ostajali na ravni besed v Svetu ter dobrih, a neuresničenih namenov. Zato je bilo v procesu nastajanja besedila znane Bele knjige Evropske komisije (v nadaljevanju Komisija) o mladinski politiki eno izmed ključnih vprašanj prav pripravljenost in zmožnost držav članic, da se odločijo in

uvedejo takšno obliko sodelovanja, ki bo bolj zavezujoča in bo omogočala tudi primerjave doseženega razvoja med posameznimi državami.

Na področju mladine, tako kot na področju izobraževanja, imajo institucije Evropske unije izredno malo pristojnosti oziroma so pristojnosti omejene na spodbujanje sodelovanja med državami članicami Evropske unije. 149. člen Pogodbe o ustanovitvi EU zelo skopo predvideva spodbujanje mladinskih izmenjav ter izmenjave t. i. »mladinskih voditeljev in mladinskih delavcev«. Na podlagi tega člena so se ustanovili in razvili vsi dosednji programi Evropske unije na področju mladine (Škulj 2006, 20).

Preglednica 7.2.: Razvoj mladinske politike Evropske unije z vidika programov.

<i>Obdobje</i>	<i>Program</i>
1987–1989	Mladi za Evropo I.
1990–1994	Mladi za Evropo II.
1995–1999	Mladi za Evropo III.
1997–1999	Pilotni program Evropske prostovoljne službe
2000–2006	program Mladina
2007–2013	Program Mladi v akciji

Vir: Publikacija Dajmo mladim zagon 2006, 20.

Vendar PES predvideva osnove za ukrepe na celi vrsti področij, ki zadevajo mlade neposredno ali posredno. Med njimi na področju diskriminacije, evropskega državljanstva, zaposlovanja, družbene izključenosti, izobraževanja in poklicnega usposabljanja, kulture, zdravja, varstva potrošnikov, svobode gibanja, zaščite okolja, mobilnosti mladih raziskovalcev, razvojnega sodelovanja in boja proti revščini. Nad in poleg teh splošnih področij in sektorskih politik, ki zadevajo mlade, so tudi drugačni tipi aktivnosti, ki spodbujajo mobilnost, medkulturne izmenjave, državljanstvo ter prostovoljno delo. Na teh osnovah in na podlagi 149. člena Pogodbe o ustanovitvi EU,

je Evropska unija ustanovila vse dosedanje evropske programe na področju mladine. Vendar – posamezne sestavine ciljev mladinskega dela in mladinske politike, kot so družbeno udejstvovanje mladih ali avtonomija mladih, niso v neposredni pristojnosti Evropske unije (Bela knjiga 2002).

7.3. ZGODOVINSKI RAZVOJ MLADINSKE POLITIKE

Mladi so eden glavnih virov delovanja Evropske unije. V Evropi predstavljajo prihodnji potencial, kjer kot ključni igralci ustvarjajo položaj EU globalno, kot navzven odprto inovativno in kreativno gospodarstvo, zgrajeno na načelih inkluzivnosti in odprtosti za spremembe. Današnja evropska mladina je odraščala v Evropi enotnega trga, Schengena in evra.

Glede na dejstvo, da je bila mladinska politika formalizirana pred desetimi leti, z začetnimi pripravami Bele knjige o mladini se je skrb za tovrstno družbeno skupino na nivoju EU pričela pred približno dvajsetimi leti, z razvojem prvih aktivnosti v okviru programov, kot so Mladi za Evropo (1989) in kasneje s programom Mladi v akciji (Komisija 5 2009, 15).

Za oblikovanje mladinske politike na evropski ravni sta pomembni Lizbonska strategija, ki izpostavlja pomen znanja in izobraževanja ter Evropski mladinski pakt (2005), ki poudarja ukrepe na področju zaposlovanja, vključevanja, socialnega napredka, izobraževanja in mobilnosti mladih ter usklajevanje obveznosti družinskega in poklicnega življenja.

Evropska unija se do leta 2000 ni ukvarjala z mladinsko politiko. Okvir za sodelovanje pri oblikovanju mladinskih politik na evropski ravni (predvsem z Odprto metodo koordinacije, ki predstavlja prvi okvir evropskega sodelovanja) in delovanja v okviru Sveta EU za izobraževanje, mladino in kulturo, pa je vzpostavila leta 2001 sprejeta **Bela knjiga - Nova spodbuda za evropsko mladino** (v nadaljevanju Bela knjiga; slovenski

prevod Bele knjige je uradno objavljen leta 2002; op. a.). Razlog za njeno sprejetje je bila velika podpora evropskega parlamenta za dejavnosti mladih na evropski ravni. Čeprav Bela knjiga ni zavezujoči pravni akt, je bila obravnavana v institucijah Evropske skupnosti (Komisija, Svet in Evropski parlament), kar vsekakor kaže na pomembnost dokumenta (Evropski institut 2003, 10).

Drugi okvir evropskega sodelovanja na področju mladine pa predstavlja že v predhodnem poglavju omenjeni Evropski mladinski pakt, ki še pogloblja in razširja temelje za oblikovanje politik (Škulj 2006, 21).

Marca, 1999 (Bela knjiga 2002, 57), je Evropski parlament sprejel Resolucijo o mladinski politiki za Evropo (OJ C 175 z dne 21. 06. 1999, 50), ki je poudarila vse večji pomen »dejavnika mladine« v zvezi z gospodarskimi in kulturnimi spremembami v evropskih družbah. Tako je aprila, leta 2001, Odbor, pristojen za mladinske zadeve organiziral javno razpravo o mladini¹³, kjer je kasneje odbor poročevalcev poročal, da »še vedno ni koherentne politike EU v zvezi z mladimi, in da bi moral biti glavni cilj Bele knjige o mladinski politiki, razvijanje povezanega pristopa za obravnavanje vprašanj mladih¹⁴. Po mnenju Evropskega parlamenta bi morala biti Bela knjiga vir idej, navdiha in razprave, da bi pokazala primere dobrih praks in spodbujala države članice, regionalne in lokalne oblasti, da sprejmejo nove pobude. Stališče mladih na tej javni razpravi je bilo formirano kot potreba po pravi evropski politiki, ki bi se morala dopolnjevati na vseh ravneh, od lokalne do evropske. Mnenje o Beli knjigi so februarja 2001 podali tudi ESO in Komisija v sodelovanju z Mladinskim forumom EU (Bela knjiga 2002, 58), ki so s skupnim sodelovanjem organizirali razpravo civilne družbe. Razprava je bila izjemno koristna, saj je iz prve roke podala informacije o razmerah mladih v Evropi ter o njihovih družbenih, ekonomskih in osebnih pričakovanjih. Bela knjiga je tako rezultat izkušenj oblikovalcev politik na nivoju EU in nacionalnih držav članic kot tudi rezultat javnih

^{13,14} Povzetek javne razprave o mladini, ki jo je organiziral Odbor za kulturo, mladino, izobraževanje, javna občila in šport 24. aprila 2001 v Bruslju, IV/W IP/2001/0094, 18. 05. 2001, Evropski parlament, Generalni direktorat za raziskave (dostopno v Beli knjigi mladinske politike – nova spodbuda za evropsko mladino, slovenska izdaja 2002, 58).

posvetovanj, kjer so bili posredovani glavni izzivi s strani mladih ter predlagani tipi politik, ki bi bili pomembni, če bi se ti izzivi uresničevali.

Bela knjiga predstavlja tri ključna sporočila, ki so pomembna za odločanje o politiki v relaciji do mladih kot družbene skupine (Komisija 5 2009, 15):

1. Znatno delež mladih je izgubilo zaupanje v odločevalske sisteme, z nezadovoljstvom vstopajo v različne oblike delovanja v javnem življenju in mladinskih organizacijah;

Oblikovanje politik se mora osredotočiti na posameznika in na način, kako najbolje podpreti njegovo participacijo v družbi na različen način. Poti mladih med učenjem in delom so ključnega pomena, kjer oblikovanje politik razvija družbe, kjer se vprašanja, ki se navezujejo na mlade tudi rešujejo:

2. Kaže se potreba po razvoju politik, ne samo na nivoju EU, ampak tudi na aktivnosti oblikovanja politik na nivoju države članice ter regionalnem nivoju s prepoznavanjem primernih implementacijskih strategij.

S promocijo evropskega sodelovanja med mladinskimi delavci na dnu in institucijami na nivoju EU je bila vzpostavljena osnova za policy delovanje, ki je usmerjeno k mladim kot posameznikom, ki imajo svoje potrebe in so člani družbe, v kateri se sama politika oblikuje in izvaja.

7.4. CILJI IN NAČELA MLADINSKE POLITIKE

Za mladinsko politiko je značilna uporaba oziroma spodbujanje uporabe novih oblik evropskega upravljanja¹⁵ (ta, tako imenovana nova oblika evropskega upravljanja je ena od štirih strateških nalog Komisije). Na podlagi evropskega upravljanja so bila oblikovana tudi naslednja načela mladinske politike, ki sledijo uresničevanju aktivnega državljanstva preko OMK. Načela so sledeča:

- Načelo **odprtosti** – predvsem v smislu, kako deluje EU in politike, ki vplivajo na mlade;
- Načelo **participacije** – v zagotavljanju posvetovanja in sodelovanja mladih pri odločitvah, ki vplivajo na njihovo življenje;
- Načelo **odgovornosti** – pri razvijanju nove in strukturirane oblike sodelovanja med državami članicami in EU institucijami, da bi na ustrezni ravni bilo možno najti rešitve in načine za izpolnjevanje želja mladih;
- Načelo **učinkovitosti** – v smislu najboljše uporabe potenciala mladih, v smislu prispevanja k uspehu različnih politik, ki vplivajo nanje ter graditi Evropo prihodnosti;
- Načelo **skladnosti** – za razvijanje pregleda nad različnimi politikami, ki se nanašajo na mlade ter različnimi ravni na katerih je poseganje še koristno (Bela knjiga 2001, 428).

Eden ključnih ciljev mladinske politike je izboljšanje javnega zavedanja mladine in področij, ki se na njih navezujejo. V svoji resoluciji z dne 25. novembra 2003 je Svet opozoril, da mora biti izvedba prilagodljiva, stopnjujoča in primerna za področje mladine in da mora spoštovati pristojnosti držav članic in načelo subsidiarnosti. Resolucija Sveta

¹⁵ Z izrazom upravljanje mislimo vsa pravila, mehanizme in prakse, ki vplivajo na način uveljavljanja različnih pristojnosti ter na odpiranje postopka odločanja v EU, da bi ljudem v Evropi omogočili participacijo pri zanje pomembnih odločitvah (Bela knjiga 2002, 6).

iz leta 2004¹⁶ opredeljuje, da je za mladinsko politiko posebnega pomena prepoznavanje pristopov, ki so usmerjeni k politikam, temelječih na znanju.

Komisija spodbuja nove oblike upravljanja (tu mislimo na pravila, prakse in mehanizme, ki vplivajo na način uveljavljanja različnih pristojnosti) postopkov odločanja v EU, saj bo le tako državljanom EU omogočena participacija pri, za njih pomembnih, odločitvah. Tako stališče delovanja mladinske politike zastopa tudi Odbor regij (OR), ki pravi, da vključevanje mladih v odločitve, ki vplivajo na njihovo delovanje in življenje, omogoča, da se njihovi glasovi slišijo (Bela knjiga 2002, 58). To spodbujanje evropske javne dejavnosti spodbujajo na področju mladine načela odprtosti, participacije, odgovornosti, učinkovitosti in skladnosti. Kot eden od rezultatov takšnega spodbujanja je objava Bele knjige o mladinski politiki – nova spodbuda za evropsko mladino (2001).

Odbor regij dokazuje, da decentralizirane strukture EU, ki so blizu državljanom, zahtevajo več usklajevanja, čezmejnega in nadnacionalnega sodelovanja, mladi pa iz tega procesa ne smejo biti izključeni (Bela knjiga 2002, 58). Resolucija Sveta EU¹⁷, z dne 15. novembra 2005, opredeljuje **okvir evropskega sodelovanja** na področju mladine:

- Odprta metoda koordinacije na področju mladine;
- Evropski mladinski pakt;
- Vključevanje dimenzije mladine v drugih politikah EU.

Resolucija Sveta EU (2005/C 141/01) tako poziva države članice naj nadaljujejo uresničevanje skupnih ciljev, kot so sprejeti v okviru Odprte metode koordinacije, zagotovijo učinkovito izvajanje Evropskega mladinskega pakta v okviru Lizbonske strategije ter razvijejo strukturirani dialog z mladimi in njihovimi organizacijami na nacionalni in lokalni ravni. Zahteve, ki jih vsebuje Resolucija za izvajanje mladinske

¹⁶ Resolucija Sveta in predstavnikov vlad držav članic, ki so se sestali v okviru Sveta, o skupnih ciljih za boljše razumevanje in znanje o mladih, št. 13997/04, 15 November 2004.

¹⁷ Resolucija Sveta in predstavnikov vlad držav članic, ki so se sestali v okviru Sveta 24. 05. 2005 na temo evalvacije aktivnosti, povezanih z evropskim sodelovanjem na področju mladine (2005/C 141/01).

politike so: da države članice dosežejo komplementarnost in usklajenost med vsemi tremi stebri in posvetuje z mladimi in njihovimi organizacijami skozi Evropski mladinski forum, nacionalne mladinske svete ali podobna telesa ter da se razvije dialog z neorganizirano mladino.

Poleg zahtev, ki jih opredeljuje, pa resolucija poziva k priznavanju neformalnega (*non-formal*) in priložnostnega (*informal*) učenja, na primer z razvojem "YouthPass-a" ter njegovi morebitni vključitvi v Europass, odpravljanju ovir za mobilnost glede zaposlovanja, prostovoljnega dela, usposabljanja in izobraževanja, čim boljši uporabi obstoječih politik, programov in drugih instrumentov Skupnosti in držav članic za spodbujanje aktivnega državljanstva, družbenega vključevanja, zaposljivosti in izobraževanja ter oceni uresničevanja okvirja Evropskega sodelovanja v letu 2009.

Evropska Komisija tako promovira tri glavne stebre, med njimi aktivno državljanstvo mladih na podlagi uporabe odprte metode koordinacije s štirimi prednostnimi nalogami:

- udeležbo,
- informiranjem,
- prostovoljstvom in
- večjim poznavanjem mladih (Urad za mladino RS 2009, 3).

Na podlagi tega je Evropski Svet oblikoval cilje, povezane s strateškim ciljem za izobraževalni in učni sistem ter delovni program za uresničitev le teh. Ključni del, omenjen v programu, ki se nanaša na aktivno državljanstvo, je »zagotoviti učenje demokratičnih vrednot in demokratične participacije z aktivno promocijo v smislu pripraviti mlade (ljudi) za aktivno državljanstvo (De Weerd in drugi 2005).

Preglednica 7.4.: Sistematski prikaz trenutnega evropskega okvirja sodelovanja na področju mladine.

Socialna in poklicna integracija	Aktivno državljanstvo mladih	Mladi v ostalih sektorskih politikah
<p>PRIORITETE</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zaposlovanje in socialna inkulzija - Izobraževanje in usposabljanje - Usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja mladih 	<p>PRIORITETE</p> <ul style="list-style-type: none"> - Participacija - Informiranje - Prostovoljstvo - Boljše razumevanje in poznavanje mladih 	<p>PRIORITETE</p> <ul style="list-style-type: none"> - Boj proti ksenofobiji in diskriminacije - Zdravje - Kultura
<p>INSTRUMENTI</p> <ul style="list-style-type: none"> - Evropski pakt za mlade - Program Mladi v Akciji - Programi vseživljenjskega učenja 	<p>INSTRUMENTI</p> <ul style="list-style-type: none"> - OMK - MvA - Evropski center za mladinsko politiko 	<p>PRIORITETE</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mainstreaming - Program MvA
<p>STRUKTURIRANI DIALOG</p>		

Vir: (Debeljak 2009, 235)

7.5. NOVA DIMENZIJA IMPLEMENTACIJE – OD LOKALNEGA K EVROPSKEMU

Za ekonomsko socialni odbor in odbor regij EU, velja mladinska politika kot povezovalna medsektorska politika z namenom izboljšanja in razvijanja življenjskih razmer ter sodelovanje mladih z upoštevanjem celotnega obsega družbenih, kulturnih in političnih vsebin, ki zadevajo tako mlade kot tudi druge družbene skupine v družbi. Udeležba mladine v demokratičnih institucijah in v stalnem dialogu z oblikovalci politike je, ključnega pomena za pravilno delovanje naših demokracij in trajnost politik, ki vplivajo na življenje mladih.

Marca, leta 1992, je Svet Evrope sprejel Evropsko listino o sodelovanju mladih v občinskem in regionalnem življenju.¹⁸ Listina je pozivala k večjemu vključevanju mladih v javne zadeve na regionalni in lokalni ravni ter k izvajanju različnih oblik sodelovanja, ki bi morale veljati »za vse mlade brez razlikovanja«. Leta 1997 je Odbor ministrov v Priporočilu o mladinskem sodelovanju in prihodnosti civilne družbe, ponovno potrdil odločilno vlogo sodelovanja mladih pri razvoju civilne družbe kot sredstva za stalno obnavljanje demokratične družbe¹⁹. Slednja listina in priporočilo kažeta na zaznavanje resnost izvrševanja in aktivnosti mladih od spodaj navzgor. Ključna je torej lokalna raven, ki se kasneje veže na nacionalno in evropsko raven.

Dejstvo, ki kaže na pomen izvajanja mladinske politike od spodaj navzgor je poročanje mladih (Bela knjiga 2002, 58) kot soudeležencev na Javni razpravi o mladini v Bruslju (2001), kjer kot zahtevo v Beli knjigi navajajo potrebo po pravi evropski politiki, ki se mora dopolnjevati na vseh ravneh od lokalne do evropske. Samo stališče, ki kaže na sprejemanje izvajanja mladinske politike od spodaj navzgor, se sklada z našo tezo o izvajanju te politike na prej imenovani način.

¹⁸ Resolucija št. 237, sprejeta 19. 03. 1992 s strani Kongresa lokalnih in regionalnih oblasti Evrope (CLRAE).

¹⁹ Priporočilo št. R (97)3, sprejeto 04. 02. 1997, Svet ministrov, Svet Evrope, Bruselj.

Predlogi, ki jih Bela knjiga opredeljuje, so namenjenih državam članicam in evropskim regijam, ki prenašajo različne ukrepe v zvezi z mladino v prakso. Mladi, s sodelovanjem v življenju šol, sosesk, lokalnih skupnosti ali združenj, pridobijo izkušnje, ki jih potrebujejo, da naredijo korak naprej v javnem življenju tako na ravni države članice kot tudi na evropski ravni. S tem, ko so mladi dejavni v vseh dejavnostih, ki so jim brez razlik na voljo, prispevajo k solidarno ozavešeni družbi in dejansko resnično zaživijo državljanstvo v polnem pomenu besede.

Integracija EU je pomembno vplivala na oblikovanje mladinske politike. Na podlagi narave evropske integracije (pozitivne) je EU skozi čas razvila določeno mladinsko politiko preko različnih evropskih pogodb, znotraj mladinske politike pa poudarila pomembnost razvijanja in uresničevanje aktivnega evropskega državljanstva, ki v zavesti mladih potencialno razvija prihodnjo zavest državljanov EU.

Sama potreba po spodbujanju aktivnega evropskega državljanstva, je osnovana že v Pogodbi o ustanovitvi Evropske Skupnosti, ki v svojem 13. členu obravnava preprečevanje različnih vrst razlikovanja v EU. V skladu s tem členom lahko EU »ustrezno ukrepa za boj proti razlikovanju po spolu, rasni ali etnični pripadnosti, veri in prepričanju, invalidnosti, starosti ali spolni usmerjenosti«. 17. člen PES pa vzpostavlja evropsko državljanstvo v smislu »da je vsaka oseba, ki ima državljanstvo države članice, državljan Unije« (Bela knjiga 2002, 52).

Komisija je leta 2007²⁰ države članice pozvala k nadaljnjim prizadevanjem za večjo udeležbo mladine in oblikovanju usklajenih strategij informiranja za mlade. Komisija je začela tudi dejanski dialog z mladimi vse od lokalne do evropske ravni, ki ga je treba v celoti izvesti.

²⁰ Sklepi Sveta 8771 (2007): O prihodnjih perspektivah evropskega sodelovanja na področju mladinske politike (25. 5. 2007)

7.6. NACIONALNA RAVEN MLADINSKE POLITIKE

7.6.1. Evropeizacija – vpliv na odločanje na nacionalni ravni

Evropeizacija je v zadnjem desetletju med preučevalci EU eden izmed najpogosteje obravnavanih fenomenov (Boh 2005). V nadaljevanju dela ne posvečamo pozornosti definicijam evropeizacije, temveč poudarjamo tiste vidike, ki so pomembni za mladinsko politiko in njeno izvajanje na nacionalni ravni.

Koncept evropeizacije se pojavi konec osemdesetih let dvajsetega stoletja, posebne pozornosti pa je bil deležen v devetdesetih letih dvajsetega stoletja in posega na številna področja politične znanosti (Feathersotne v Štremfel 2005, 31). Evropeizacija je dinamičen, razvijajoč se fenomen, kateremu ni moč pripisati končne oblike (Boh 2005, 10).

Nacionalne države so na področju nekaterih javni politik izgubile velik del svoje zmožnosti samostojnega odločanja (Boh 2005, 100). Tako se s procesi prilagajanja nacionalnih politik in administrativnih praks v posamezni državi članici, spreminja tudi njen institucionalni ustroj. Vpliv EU se ne kaže le v strukturnih in javnopolitičnih spremembah, temveč tudi v ponotranjenju evropskih vrednot in javnopolitičnih paradigem na nacionalni ravni ter v spreminjanju političnih razprav in identitet (Olsen v Štremfel 2009, 32).

Pomemben element mladinske politike je evropska razsežnost, s katero se povečuje njena učinkovitost in medsebojno dopolnjevanje, hkrati pa se s tem zavaruje stopnja odgovornosti, ki vsaki ravni ukrepanja na področju te politike ustreza. Intenzivnost evropeizacije in njeni učinki so v veliki meri odvisni od narave javne politike. (Boh 2005, 100). Po predlogu Bele knjige (2001) bo ta evropska razsežnost ustvarila občutek razgibanosti in spodbudila ustvarjalnost, izmenjavo in primerjavo dobrih praks ter prispevala k nacionalnemu in evropskemu priznavanju tistega, kar so posamezniki in mladinske organizacije na lokalnem ali regionalnem nivoju že storili. Tako bo omogočeno učinkovitejše delo z več sodelovanja in odločanja o skupnih ciljih.

7.5.2. Mladinska politika v Sloveniji – kratek oris

Slovensko mladino sta pred osamosvojitvijo Slovenije, institucionalno gledano, predstavljali zlasti dve večji organizaciji: ZPMS – Zveza prijateljev mladine Slovenije in ZSMS – Zveza socialistične mladine Slovenije. Po osamosvojitvi si je slovenska mladina izkušnje pridobivala v okviru tako imenovane multilaterale Sveta Evrope, ki je že takrat imel za seboj več desetletij dolgo dobo izkušenj na področju dela z mladimi, v okviru Direktorata za mladino in šport. Svet EU je slovenski mladini tako ponudil prvi model soodločanja na področju mladinskega sektorja (na podlagi dogovora), kar pa za EU še sedaj ne velja (Škvor 2007).

Po vstopu Slovenije v EU se je slovenski mladini odprla možnost sodelovanja v Evropskem mladinskem forumu, katerega član je tudi Mladinski svet Slovenije. Pomembna novost, v letu 2007, je bila v okviru tega uporaba t. i. strukturiranega dialoga (neformalna srečanja z ministri). Za mladinsko dejavnost na evropski ravni je, kot pravi Škvor (Škvor 2007, 29), pozitivno predvsem to, da prihaja do močnega medsektorskega mreženja in povezovanja, kar omogoča doseganje veliko boljših rezultatov (Škvor 2007).

Področje mladinske politike v Sloveniji še vedno dokaj šibko razvito, saj njeno strukturo, akterje mladinske politike in njeno financiranje, zaenkrat še ne ureja noben zakon. Določbe, ki zadevajo mladino, vsebujejo civilna, kazenska, delovnoppravna in socialno varstvena zakonodaja. Parcialno področje strukture mladinske politike ureja le **Zakon o mladinskih svetih – ZMS** (Ur. l. RS 70/2000), ki omogoča posvetovalno vlogo, sui generis pravno osebo pa ureja tudi **Zakon o skupnosti študentov** (Ur. l. RS 38/94) (Divjak in Šporar 2005, 27).

Na tem mestu je pomembno poudariti primanjkljaj, ki ga je moč opaziti v Sloveniji na regijskem nivoju, zato v celotni, ne moremo govoriti o delovanju mladinske politike po načelu subsidiarnosti, ampak o implementaciji mladinske politike od lokalne na nacionalno raven in nato na subnacionalno.

Trenutni razvoj v Sloveniji je zaznamovan s hitrejšim razvijanjem javnega sektorja tudi na področju mladine. Pomembno in vse bolj spodbudno dejstvo je, da takšen razvoj poteka zaradi vse bolj prisotnega zavedanja občin, da morajo nekaj narediti na področju mladine (Škulj 2009, 5).

7.6. MLADINSKO DELO

V nadaljevanje naj poudarimo in na kratko opišemo še eno ključnih komponent mladinske politike, mladinsko delo²¹. Gre za element, ki »teorijo prenaša v prakso« oziroma za element, ki cilje mladinske politike, preko različnih manifestacij, implementira v družbo.

Zaradi specializacije in funkcionalizacije modernih družb se je prvotno otroštvo, v katerem je imela vzgojni in izobraževalni pomen v večini, če ne kar izključno družin, podaljšalo in sega čez konec biološkega dozorevanja (Ule 2002). Mladost tako danes predstavlja prehodno podaljšano obdobje na številnih področjih v življenju posameznika. Mladinsko delo se je razvilo ob oblikovanju mladine in ima z zgodovinskega vidika svoje značilnosti, ki so se skozi čas pokazale v Zahodni in Srednji Evropi.

Smith (2003) je v zgodovinski analizi razvoja mladine in mladosti ter mladinskega dela, ugotovil, da obstajajo različne oblike in manifestacije mladinskega dela in ne zgolj mladinsko delo s poenotenimi značilnostmi. Mladinsko delo je usmerjeno na mladega človeka, k poudarjanju prostovoljne participacije, pripadnosti organizaciji, neformalnosti odnosov in delovanju z integriteto ter skrbi za vzgojo in učenje. Prav tako mladinsko delo

²¹ Osnovne značilnosti mladinskega dela so naslednje (Divjak in Šporar 2005, 12):

- osebni in socialni razvoj mladih,
- dopolnjevanje formalnega sistema izobraževanja,
- prostovoljna vključenost mladih vanj,
- za njegovo izvajanje so zadolžene predvsem mladinske organizacije,
- izvaja se v prostem času mladih.

Organizacijske strukture mladinskega dela so si v evropskih državah zelo podobne, saj vse dokaj natančno določajo vloge različnih akterjev na področjih mladinskega dela; določajo organizacijsko strukturo, določajo decentralizirano (veliko nalog imajo regionalne oziroma lokalne uprave) in kot izvajalce večinoma določajo mladinske organizacije.

in participacija predstavljata procesa, ki potekata sočasno, dejansko lahko govorimo o dialogu med mladimi in skupnostjo v kateri delujejo (Cepin 2009).

Z zgodovinsko-sociološkega vidika mladost nastaja kot sociološki fenomen, ki se je oblikoval skupaj z institucijo obveznega šolanja otrok in vse daljšim obdobjem takšnega šolanja. Ogljedalo družbenega oblikovanja mladinske kot osebne družbene skupine predstavljajo tudi različne oblike organiziranih aktivnosti zunaj institucionalnih okvirov, ki sov zadnjih dvestotih letih poleg družine in šole predstavljale obliko zagotavljanja blaginje mladih (Ferjančič 2009, 10).

Mladi v družbi participirajo skozi mladinsko delo, osnovna strategija mladinske politike pa je v spodbujanju mladinskih organizacij pri oblikovanju in izvajanju aktivnosti za mlade. To je glavni pristop pri izvajanju mladinske politike in uresničevanja koncepta aktivnega evropskega državljanstva na subnacionalnem, nacionalnem in lokalnem nivoju. Če izvajamo takšno politiko, imamo na voljo veliko število služb, ki skrbijo za konkretno in učinkovito izvajanje mladinske politike.

Mladinsko delo se v različnih sistemih države oblikuje na različne načine. Zgodovinsko mladinsko delo izhaja iz osebne sfere in se glede na sistem države blaginje odpira v smeri javnega. Pri mladinskem delu govorimo o vzporednem prostoru ob formalnem učenju, ki zaradi vseh načel neformalnega in priložnostnega učenja, predstavlja pomemben dodaten prostor samouresničevanja mlade osebe ter pridobivanja dodatnih kompetenc s ciljem polnopravnega vključevanja v družbo (Ferjančič 2008).

Opredelevanje mladinskega dela je v evropskih državah različno, kar kaže danes na zelo pestro paleto načinov urejanja tega področja. Pristop k urejanju mladinskega dela je zelo različen in odvisen tudi od oblike sistema državne blaginje (glej Divjak in Šporar 2005). V nekaterih ima večjo vlogo javna sfera, pri drugih sta pomembna civilna družba in zasebna sfera.

Mladinsko delo je s strani dokumentov EU različno opredeljeno. Siurala (Siurala 2004, 30) mladinsko delo opredeljuje kot zavestno izobraževalno delo z mladimi, ki ima značilnost prostovoljnih aktivnosti s ciljem aktivnega državljanstva mladih, in ki promovira vključevanje mladih v družbo. Po mnenju Blazinškove (Blazinšek 2009, 18) je mladinsko delo v najširšem pomenu besede »edini« cilj mladinskega dela. Mladinsko delo se izvaja v mladinskih organizacijah, v ostalih skupinskih aktivnostih mladih ter regionalno in lokalno vodenih servisnih storitvah (Ferjančič 2009, 13). Kakovost mladinskega dela se lahko izboljša z rednim usposabljanjem in izobraževanjem mladinskih delavcev.

Zgodovinski razvoj mladinskega dela za naše raziskovalno delo ni pomemben, zato bomo v nadaljevanju predstavili nekaj ključnih značilnosti mladinskega dela, ki so bile skozi zgodovinski razvoj mladinskega dela vse od konca 19. stoletja, skupne v debatah na različnih ravneh. Smith (2005) tako opredeljuje ključne komponente mladinskega dela na naslednji način:

- usmerjenost k mlademu človeku – mladinsko delo je ostalo starostno povezana aktivnost. Pomembno je upoštevati izkušnje različnih starostnih skupin v okoljih, v katerih se je mladinsko delo uveljavilo, kar lahko odpre zelo različne arene praks. Mladinski delavci so delali tradicionalno na način razumevanja sveta, ki ga ustvarjajo ljudje (Ferjančič 2009, 13).
- Poudarek na prostovoljni participaciji in odnosih – prostovoljstvo je bilo vedno tista točka, ki je mladinsko delo ločilo od ostalih oblik dela. Mladi so v odnose z mladinskimi delavci tradicionalno lahko vstopali po principu prostovoljnega vstopa in izstopa, kar je najbolj pomembno za način dela v tem sektorju. To pomeni, da morajo mladinski delavci oblikovati in razvijati programe, ki privabijo in vključujejo mlade, ali pa morajo delovati tam, kjer se mladi gibljejo. Osrednja točka mladinskega dela je tako izgrajevanje odnosov.
- Pripadnost organizaciji - razprave in analize, ki so potekale v obdobju od 1960–1980 v Zahodni Evropi, kažejo na potrebo po primarnih ciljih mladinskih storitev (*ang. youth services*), in sicer: asociativnost, trening in izziv. Predstavlja priložnost, da se

mladi lahko seznanijo s predanostjo delu, se posvetovati in prevzemati odločitve (odgovornost).

- Neformalnost in prijateljska drža ter delovanje z integriteto – delo mladinskih delavcev je usmerjeno k dialogu in osebni vključenosti vseh v smeri osebnega zadovoljstva in rasti. V ospredju je mladostnik, ki deluje v okviru lokalne skupnosti.
- Skrb za vzgoje, učenje in splošno blaginjo mladih – vse te komponente so v mladinskem delu vsebovane že od samega začetka pojava mladinskega dela.

Prevladujoče smernice izhajajo iz različne tradicije mladinskega dela tako klubskega kot tistega znotraj različnih drugih organizacijskih oblik. Za mladinsko delo je značilno, da je se je razvijalo s osamosvajanjem in oblikovanjem mladine tako v zasebni in civilnodružbeni sferi. Postavlja se vprašanje, kaj to pomeni za mladinsko delo v okoliščinah, ko mladina ni več homogena družbena skupina, ko ni več aktiven del sprememb v družbi in je vse bolj odvisna od različnih družbenih avtoritet. Na tem mestu se kaže pomen oziroma vse večaj vloga države (javne sfere), ki ureja formalno izobraževanje in tako posega tudi na področje mladinskega dela.

V nadaljevanju magistrskega dela bo prikazano aktivno evropsko državljanstvo, kot eden izmed glavnih ciljev mladinske politike (znotraj participacije), ki za svoje delovanje izrablja javnopolitični mehanizem metode odprte koordinacije, ki omogoča postopke sodelovanja med posameznimi državami članicami, za implementacijo mladinske politike pa uporablja instrument Komisije in sicer program Mladi v Akciji ter strukturni dialog.

Pri aktivnem evropskem državljanstvu je zato smiselno mladinsko delo opredeliti tudi glede na rezultate, ki ga le-to prinaša. Ključno, zaradi mladostnikove lastne aktivnosti, je dejstvo, da je polje mladinskega dela pluralno, tako z vidika ideoloških praks kot tudi organizacijskih kultur. Ves čas uresničevanja in krepitev državljanstva pa je potrebno vedeti, da mladinsko delo ni ločeno od formalnega izobraževanja, temveč mladinsko delo in formalno izobraževanje hodita z roko v roki k istemu cilju, da lahko dosegeta kar se da najboljše rezultate.

8. ASPEKT AKTIVNEGA EVROPSKEGA DRŽAVLJANSTVA

8.1. OPREDELITEV OSNOVNIH KONCEPTOV DRŽAVLJANSTVA

Korenine pojma državljanstva najdemo že v antični Grčiji, sodobno državljanstvo pa povezujemo z nastankom nacionalne države v 17. in 18. stoletju. Ko govorimo o državljanstvu, mislimo na »nacionalno državljanstvo«. Ker preučujemo evropsko državljanstvo, se v magistrskem delu opiramo na koncepte nacionalnega državljanstva, in sicer republikanski in liberalni koncept, na drugi strani pa tako imenovani koncept (post)nacionalnega državljanstva, saj je razumevanje teh konceptov relevantno za naše delo.

Kljub opredelitvi aktivnega evropskega državljanstva kot državljanstva, ki nosi oznako modernega, lahko zasnove za njegov razvoj iščemo že v antični Grčiji. Špartansko pojmovanje državljanstva (ki je bilo omejeno le na moški del populacije) je bilo pogojeno s zadostitvijo naslednjih kriterijev, med katerimi so bili tudi: načelo enakosti, prispevek k družbeni učinkovitosti in participacija pri vodenju države. Od državljanov se je tako pričakovala aktivnost, ki je pomenila zavezanost zakonom in participaciji v skupščini. Prav participiranje v državnem procesu je politični element državljanstva, ki je kasneje postal osrednji del modernega državljanstva (Heater 2004, 7–11).

Najbolj znani izrek Aristotla je: »Človek je politična žival« (Heater 2004, 17). Izrek si je moč razlagati v smislu, da človek samostojno sposoben participirati v zadevah *polisa*, ki je teritorialno odraz oblike grške države antičnega časa. Oblikovani sta tako dve obliki participiranja, in sicer: politična in pravna participacija. Ključno sporočilo Aristotelovega pojmovanja, ki je pomembno za naše delo kot tudi za samo pojmovanje aktivnega evropskega državljanstva, je v neposredni participaciji v družbenih zadevah, znanju posameznega državljanca in o lokalnem delovanju. Lokalnost je pogojena s poznavanjem državljanov znotraj majhne skupnosti (Heater 2004). Aristotelov koncept razumevanja državljanstva je bil del stoične filozofije Rimljanov, še posebno Cicera. Čeprav je ta ideja s propadom rimskega imperija zamrla, je bilo njegovo delo ponovno odkrito v srednjem

veku, kjer so njegove ideje državljanstva, sprožile mnoge politično filozofske ideje le tega (na primer Bruni in Machiavelli) (Heater 2004).

Brunijevo pojmovanje državljanstva vsebuje zahtevo po aktivnem družbenem življenju, ki skozi takšne vrste participacije, omogoča politični napredek, medtem ko je za Machiavellija ključen element državljanstva *virtu*, kot skupek kvalitete kot so zvestoba, pogum, volja in veščine za aktivnosti, ki so v prid mestu, tako v civilni kot družbeni sferi. Tako je oblika države kot republike (država, ki temelji na svobodi), nemogoča brez aktivnih državljanov, kot je državljanstvo nemogoče brez republiške ureditve vladanja (Heater 2004, 54–57).

Preučevanje koncepta državljanstva EU, ki je zaradi specifičnosti EU kot *sui generis* strukture tudi tipološko specifičen koncept državljanstva, smo preučevali z naslednjimi koncepti. Ker je koncept aktivnega državljanstva vezan najprej teritorialno glede na državo, bomo na kratko prikazali federalno pojmovanje državljanstva. Glede na vlogo posameznikov v družbi/državi bosta predstavljena republikanski in liberalni koncept državljanstva, v smislu vrednot, ki aktivno državljanstvo opredeljujejo pa je potrebno omeniti tudi Marshallovo pojmovanje državljanstva.

Ker na nivoju EU govorimo o politični ureditvi *sui generis*, posledično govorimo tudi o državljanstvu, ki se je na podlagi te ureditve razvijalo. Korenine državljanstva EU v teritorialnem smislu segajo v pojmovanje federalističnega državljanstva, zato Heater (Heater v Deželan in drugi 2007, 61) razlikuje tri tipe več ravenskih ustavnih ureditev, kjer je prisoten status državljanstva na državni kot tudi na provincialni ravni, ponekod celo na več ravneh. Omenjeni trije tipi ureditev so: običajni federalizem, ureditev *sui generis* v obliki EU ter devolucija. Ti sistemi omogočajo porazdelitev na različne ravni z namenom kombiniranja centralne avtoritete in odločanja z ohranitvijo identitete skupnosti posamezne države članice ali province. Državljanstvo na ta način postane večplastno, saj so participacija, identiteta in lojalnost pomembne za vse ravni.

Pitamic (1996) se prav tako v svojem preučevanju federalizma dotakne državljanstva v zvezni državi. Kot trdi, pozna zvezna država svoje državljanstvo, ki je dvojno (Pitamic 1996, 147). Posamezniki morajo to dualnost sprejeti za svojo in pravično, saj ohranjanje dvojne državljske identitete ni le stvar ustavnih določil in vladnih politik, temveč tudi dejanske predanosti in lojalnosti obema ravnema (Deželan in drugi 2007, 61).

Republikanska in liberalna teorija sta poznani kot dve osnovni pojmovanji državljanstva znotraj politične filozofije. Pojmovanje državljanstva v republikanski tradiciji, ki je pogosto imenovan tudi »državljski (civilni) republikanizem«, je osredotočeno na vprašanje spodbujanja državljanov v smeri izkazovanja vrednih zahtev demokratičnega državljanstva in izkazovanja demokratičnih vrlin, ki jih le-to zahteva (Kymlicha 2002, 294). Republikansko pojmovanje je osredotočeno na državljana kot pripadnika skupnosti v smislu pojmovanja posameznika kot neločljivega, organskega dela celote. V tem pogledu republikansko pojmovanje spominja na pojmovanje teorije skupnosti, kjer so državljeni že v osnovi člani skupnosti. Pomembnejše je skupno dobro, iz česar je moč sklepati, da so dolžnosti pomembnejše od pravic. Skladno s tem je *državljska dolžnost* vsakega posameznika, da aktivno sodeluje z drugimi posamezniki pri skrbi za skupno dobro in individualne pravice.

Znotraj sodobnega državljskega republikanizma obstajata dva pristopa za spodbujanje aktivnega državljanstva, in sicer *aristotelovski* in *instrumentalni* republikanizem. Prvi pristop, ki je pomemben za razumevanje aktivnega državljanstva, temelji na prepričanju, da je politična participacija vrednota sama po sebi, kar pomeni, da aktivnosti povezane s politično participacijo ne bi smele biti obremenjujoča dolžnost, ampak dejavnost, ki je čast in nagrada sama po sebi, saj predstavlja najvišjo možno obliko življenja (Kymlicha 2002).

Liberalno pojmovanje državljanstva je osredotočeno na posameznika (državljana) kot nosilca pravic, državljanstvo pa je razumljeno kot izbor pravic. V skladu z liberalno idejo, družbo sestavljajo svobodni in enaki posamezniki, država pa ima dolžnost, da zagotovi uresničitev pravic in da se ne vmešava v avtonomijo posameznikov kot nosilcev

pravic. V primeru takšnega razumevanja državljanstva ne moremo govoriti o predpostavljani dolžnosti politične participacije, zaradi česar mu pravimo tudi pasivno državljanstvo« in je kot tako izrazito individualistične narave (Dedič 2009, 10).

Za razumevanje aktivnega državljanstva so pomembne državljanske pravice in dolžnosti. Tako je z vidika aktivnega državljanstva nezanemarljivo poznavanje triade državljskih pravic, ki opredeljujejo politično razsežnost državljanstva. Osnovni cilji opredeljenega državljanstva po Marshallu²² so: zagotoviti vsakemu državljanu polno in enakopravno članstvo v družbi, spodbujati skupno (nacionalno) identiteto med državljani in s tem posledično zagotoviti socialno kohezijo. Po Marshallovem prepričanju državljanstvo (civilno, politično in socialno) lahko pride do polnega izraza le v okviru liberalno demokratične državne blaginje, v primeru kršitve katere koli pravice pa se pojavi nezmožnost participiranja državljanov kot polnopravnih članov v družbi. Marshall je zato še posebno zagovarjal vključitev univerzalnih socialnih pravic v institucijo državljanstva.

Marshalova teorija državljanstva je danes predmet številnih kritik teoretikov državljanstva, ki zavračajo pasivno pojmovanje državljanstva in predlagajo uvedbo aktivnega državljanstva, utemeljenim na izvajanju državljskih dolžnosti in vrlin (Dedič 2004, 15).

Danes je prevladujoče liberalno pojmovanje državljanstva in se ujema s prevlado liberalne nacionalne države nad ostalimi oblikami politične organizacije nacionalne države (Dedič 2004). Ker liberalno pojmovanje posamezniku ne nalaga odgovornosti ali dolžnosti politične participacije v skupnosti, je bilo v preteklih desetletjih pogosto tarča kritik. Ravno te kritike so vzrok za čedalje pogostejše govorjenje liberalnih teoretikov o »odgovornem državljanstvu« (kot na primer William Galston)²³ in o potrebi nadomestitve ali dopolnjevanja pasivnega državljanstva in sprejemanja pravic z aktivnim izvajanjem

²² Najbolj uveljavljen koncept državljanstva v Evropi v povojnem obdobju je *državljanstvo kot pravica*, ki ima teoretično podlago v delu T. H. Marshalla – *Citizenship and Social Class* (1950).

²³ Galston odgovorno državljanstvo opredeljuje s štirimi tipi vrlin: splošne vrline (spoštovanje zakonov, lojalnost); socialne vrline (neodvisnost, odprtost); ekonomske vrline (delovna etika, prilagodljivost ekonomskim in tehnološkim spremembam); in politične vrline (sposobnost zaznati in spoštovati pravice drugih, pripravljenost udeleževati se javnih razprav) (Galston 1991).

državljskih odgovornosti in vrlin, vključno z ekonomsko samozadostnostjo, politično participacijo kot tudi z vljudnostjo (Kymlicka 2002).

Prepad, ki je viden med državljani EU in, ki ga opredeljujemo z vse večjim prepadom med prebivalci na eni strani in skupnostjo na drugi strani, saj je ta vse bolj oddaljena od življenja posameznikov. Evropska unija je skupnost, ki potrebuje vezivo med prebivalci držav članic, ki bo presegalo ozke formalistične okvire (Škulj 2007, 1). Takšen prepad naj bi poskušalo preseči državljanstvo EU, ki pomeni vzvod za boljše delovanje držav članic, ki so ugotovile (Zupančič 2007), da na vse več področjih delujejo lažje, če delujejo skupaj. Te odločitve delovanja pa državljane vse bolj neposredno zadevajo.

Državljanstvo je danes pogojeno z obstojem nacionalne države in temelji na dodelitvi državljskih pravic različnim segmentom civilne družbe na eni in ekskluzivnem članstvu v nacionalnem državljskem telesu na drugi strani. Nacionalno državljanstvo je sestavljeno iz dveh delov: pravic in identitete (Soysal 2001, 65).

V drugi polovici dvajsetega stoletja se je nacionalno državljanstvo kot ideologija in institucionalna praksa korenito spremenilo. K tej spremembi je korenito vplival oziroma prispeval vzpon ideologije univerzalnih človekovih pravic, ki so postale (poleg načela nacionalne suverenosti), temeljno načelo mednarodne ureditve. S pojavom »postnacionalnega državljanstva« univerzalne človekove pravice zamenjajo državljske pravice, nosilec pravic pa ni več državljan, ampak posameznik. Posledica prenosa pravic z državljana na posameznika pa pomeni prelom med pravicami in identiteto, ki sta temeljni sestavini nacionalnega državljanstva (Dedić 2004, 12).

Univerzalne pravice so povzročile pojav t. i. identitetnih politik, ki so postale podlaga za participacijo in mobilizacijo na subnacionalni, nacionalni ali nadnacionalni ravni (Soysal 2001, 73). Tako identitetne politike z zahtevami po »diferencialnem državljanstvu« (državljanstvo kot citizenship), danes predstavljajo enega največjih izzivov v nacionalnem državljanstvu (Dedić 2007, 12). Za razumevanje aktivnega državljanstva je torej pomembno poznavanje in upoštevanje liberalne teorije s teritorialnim umeščanjem

državljanstva v federalistično teorijo, osnova za aktivno državljanstvo pa je Marshallovo pojmovanje državljskih pravic. Pri tem gre razmisliti ali teoretično videnje državljanstva realno pomeni aktivno državljanstvo v praksi, ali teorije državljanstva z današnjim konceptom aktivnega državljanstva med mladimi, nimajo veliko skupnega.

Skozi pregled pojmovanja državljanstva v Antični Grčiji in Rimu ter Srednjem veku, je moč zaslediti komponento, ki jo danes v sodobnem času EU želimo doseči – govorimo o aktivnosti in participaciji državljanov, ki posedujejo določene kompetence in znanja. To so zahteve, ki naj bi jih tudi poleg ostalih zahtev (pravic), izpolnjeval moderni koncept aktivnega evropskega državljanstva.

8.2.1. Teoretska izhodišča državljanstva EU

Zgodba o modernem državljanstvu, ki se je oblikovalo v nacionalnih državah od 18. stoletja do 20. stoletja, je ena od stalnih tekmovanj za meje in ločnice. Temelji na pripadnosti skupnosti, sklicevanju na demos in vzdrževanju solidarnosti, kar pa skupaj vpliva na procese socialne integracije in odlikovanj sodobne identitete (Deželan in drugi 2007, 20). Narava aktivnega evropskega državljanstva²⁴ je povezana s samo naravo evropske integracije, njegovo pojmovanje aktivnosti pa je v osnovi dinamičen izraz političnega državljanstva

Meje kot take so bistvene komponente modernega državljanstva. Spomnimo se lahko Marshallove slavne definicije državljanstva, ki ga opredeljuje kot »status, opredeljen s strani tistih, ki so člani skupnosti v kateri prebivajo« (Marshall v Ferrera 2004, 2). S te definicije je jasno, da definicija državljanstva temelji na mejah, ki ločujejo notranje od zunanjega. Državljanstvo zahteva članstvo v omejeni skupnosti (Jenson 2004).

²⁴ Imeti državljanstvo države članice je osnovni pogoj (*conditio sine qua non*) za pridobitev državljanstva Unije in upravičenosti do pravic, ki so povezane s tem institutom. Imeti državljanstvo EU pomeni, da posameznik pripada »paketu« EU, v katerem so pravica odhoda iz države članice, vstop v drugo državo članico, prebivanje tam in pravica ostati na njenem ozemlju, integralni del pravnega sistema (Knez 2007, 17).

Poudarjanje mej je bilo vedno pomembno pri pojmovanju državljanstva, s podpogojem stalnega dotikanja področij, ki jih pokrivajo enakost, pravice in vzajemni odnosi. V drugi polovici dvajsetega stoletja je pojmovanje oziroma sam koncept državljanstva v smislu mej, doživel velike spremembe, vendar pa se te spremembe navezujejo predvsem na meje nacionalne države. Marshall je govoril o skupnosti, pri čemer je zgodovino državljanstva povezoval z definicijo državnega (Marshall v Ferrera 2004, 2). Samo s poglobljanjem evropske integracije, je poglavje mej začelo vplivati na samo državo; nacionalna država in njena zmožnost suverenosti je tako omejena ne samo navznoter ampak tudi navzven, z upoštevanjem in spoštovanjem zunanjega okolja (Ferrera 2004).

Na podlagi Marshallove opredelitve državljskih pravic lahko danes govorimo o treh vidikih državljanstva EU, in sicer: civilno-pravni, politično-politološki in socialno-sociološki diskurz. Civilno-pravni vidik državljanstva opredeljuje državljanstvo EU kot enega pomembnejših institutov, ki tesno povezujejo državljane držav članic s pravicami, ki izhajajo iz prava Evropske skupnosti. Kritiki pravnega pojmovanja državljanstva, takšnemu pojmovanju očitajo odsotnost medsebojnih dolžnosti, ki pripomorejo k aktivnemu in participativnemu državljanstvu (Craig in de Burca 2008, 848). Socialno-sociološki vidik državljanstva se predvsem navezuje na izključenost oziroma vključenost posameznika v družbo. Politično-politološki diskurz pojmuje državljanstvo z vidika participacije. Takšno pojmovanje je tudi del pojmovanja Komisije in Evropskega Sveta, ki v svojih dokumentih kot ključni element aktivnega evropskega državljanstva, opredeljujeta participacijo, takšno pojmovanje državljanstva pa ni skladno s civilno-pravnim pojmovanjem na ravni EU. Prav tako je politološki vidik državljanstva viden v participiranju, ki pa se v osnovi navezuje na politično participacijo. Ravno ta vidik državljanstva je tisti, ki nas v našem delu v kontekstu aktivnega evropskega državljanstva zanima.

Politični teoretiki na državljanstvo gledajo kot na »tih«, če ne kar najtišji prostor znotraj socialne interakcije (Marshall 1992; Tilly 1996). Državljanstvo je prostor, ki ga meje ločujejo znotraj (skupnost državljanov) od zunanjega (tujci in nasprotniki), kar so ključni elementi takšnega pojmovanja. Državljanstvo se navezuje na interakcijo, saj njegove

ključne komponente usmerjajo posameznike in skupine znotraj teh mej. Končno, državljanstvo je postalo »tiho«, ker pogosto nastopa kot cedilni mehanizem za druge, bolj specializirane in notranje interakcije (Ferrera 2004).

Osredotočanje na meje državljskih pravic in njihovih stalnih preoblikovanj lahko pripomore k boljšemu razumevanju EU kot polity v policy delovanju, kar pa lahko oblikuje profil in sestavo EU državljanstva, ki bo zmožen povečati trenutno »anemično vsebino« in »nejasno opredelitev« (Follesdall v Ferrera 2004 3). Položaj državljanstva lahko igra ključno vlogo pri konstituiranju in konsolidaciji EU kot samostojne polity ali politične skupnosti. Pri konsolidaciji EU kot relativno kohezivni politični skupnosti je v njeni predpoziciji za njeno delovanje ključno zadovoljevanje standardov legitimnosti in delovanja.

8.2.2. Dosedanja raziskovanja EU državljanstva

Debate o evropskem državljanstvu so se v akademskih vodah premaknile s področja institucionalnega vprašanja federalizma na vprašanje, ali federalizem ustreza evropski super državi ali ne (Magnusson in Stråth 2004, 19). Debate akademskih vrst so se premaknile iz institucionalne na normativno raven. Kakorkoli že, jasno je, da ima vprašanje oziroma odgovor na evropsko državljanstvo institucionalne posledice v izražanju »več ali manj Evrope«.

Kaelble Hartmut (Kaelble v Magnusson in Stråth 2004, 21) je razvil pogled socialne Evrope z druge perspektive kot iz vidika države. Socialno dediščino današnje Evrope, ki je pod velikim vprašajem, postavlja v ospredje. Kaelble je odprl alternativen čeznacionalen pogled na evropsko državljanstvo, saj po njegovem mnenju čeznacionalne javne sfere in dobra omrežja socialne varnosti v Evropi obstajajo že dolgo. Metodo odprte koordinacije pa je izpostavil kot javni mehanizem, ki ima že dolgo predzgodovino.

Hemerijk razvoj evropskega državljanstva vidi v pol stoletje trajajoči evropski integraciji.

Glavno vprašanje prihodnjega razvoja evropskega državljanstva je po njegovem mnenju v obsegu, ki ga vsebuje mešanica tako imenovane »trde zakonodaje« EU, socialni dialog in »mehka zakonodaja« v oblikah odprte koordinacije, o zmožnostih novih policy izzivov, ki jim je podvržena Evropa po zadnji združitvi (Kaelble v Magnusson in Stråth 2004, 22).

Skozi razliko med aktivnim in pasivnim državljanstvom (ozirajoč se na tradicijo francoske revolucije), Ferial Kandil (Kandil v Magnusson in Stråth 2004, 23) nasprotuje politični zavesti kot osnovi za državljanstvo, ki prestopa pasivne nivoje pravic in odgovornosti. Kandilova zagovarja politično pred zakonsko dimenzijo evropskega državljanstva. Prav tako Kandilova nasprotuje federalnemu pojmovanju Evrope, ki poudarja oziroma zahteva podrejenost aktivnega državljanstva, ki se mora za uspešnost vezati na federalno pojmovanje Evrope.

Kandilova (2006) koncept aktivnega državljanstva povezuje s participacijo v debatah v evropski javni sferi, kjer se oblikujejo evropske politike. Koncept zavzema stališče posameznika, da je nad ciljem, biti samo član politične stranke, skupnosti ali pa, da je samo akter na enotnem ekonomskem trgu. Podobno kot Kandilova preizkuša Salais (2003, 24) razviti svoj pristop skozi pragmatizem in išče najboljše prakse v procesu odprte debate.

Salaisov (2003) pristop je naravnan akcijsko in je pristop od spodaj navzgor. Pragmatizem v njegovem primeru ne pomeni nujno pomanjkanje političnih projektov ali političnega vodenja. Nasprotno, pomeni zagotavljanje pragmatizma skozi legitimnost. Vprašanje, ki se v tem okviru pojavlja, je vprašanje usmerjenosti ciljev takega procesa. Salais je analiziral predpogoje virov dela in človeškega kapitala v novih državah članicah EU in preučil, kakšne so možnosti doseganja oziroma uresničevanja državljanstva posamezne članice. Na tej točki je možno iskati povezavo s Kandilovim konceptom aktivnega državljanstva, kjer je kot pristop možna metoda združevanja inštrumentov za doseganje učinkovitosti (slednja temelji na procesu političnega učenja, lokalnega menedžmenta in avtonomiji) (Salais, 2003).

Hoskins (2006, 7) aktivno državljanstvo pojmuje kot participacijo v civilni družbi, skupnosti ali političnem področju, ki jih opisuje kot vzajemno spoštovanje in nenasilje v navezavi na človekove pravice in demokracijo.

Za področje aktivnega izobraževanja je velikega pomena izobraževanje za aktivno državljanstvo v okviru nacionalnega šolskega sistema. Področje državljanskega izobraževanja se malo ukvarja s temo aktivnega državljanstva. Pomembno je izpostaviti študijo, ki je preučevala definicije državljanstva v izobraževalnih politikah v različnih državah. Študija Državljansko izobraževanje, ki jo je izvedla IEA (International Education Association) in študija, ki so jo izvedli Birzea in sodelavci (2004) v okviru projekta Izobraževanje za demokratično državljanstvo (v okviru SE), kažeta predvsem razlike v pojmovanju oziroma idejah državljanstva med nacionalnimi vladami. Prav tako so za razumevanje pojmovanja državljanstva EU pomembni viri Eurydicovih študij državljanskega izobraževanja (Eurydice 2005). Ta študija je pokazala določene podobnosti med državami, ki se v določenih elementih državljanstva. Poročilo kaže, da je odgovorno državljanstvo pogosto vezano na vrednote, kot so demokracija in človekove pravice, enakost in toleranca, družbena odgovornost, aktivno participacijo, solidarnost ter socialno pravičnost. V večini nacionalnih izobraževalnih polity dokumentih, se odgovorno državljanstvo navezuje na znanje in poudarjanje pravic in odgovornosti.

8.2. RAZVOJ EU DRŽAVLJANSTVA

Sam koncept državljanstva je star toliko kot je stara sama politika in je vedno označeval dve različni stvari: po eni strani je vezan na obstoj države in s tem na načelo ljudske oblasti, po drugi strani pa je vezan na priznavanje pravice posameznika do sodelovanja pri političnih odločitvah (Balibar 1994, 45).

Ko govorimo o konceptu državljanstva, je potrebno izpostaviti predvsem dva vidika državljanstva, iz katerih kasneje lahko oblikujemo koncept aktivnega državljanstva. Govorimo o dveh dimenzijah: teritorialna dimenzija in socialna dimenzija. Klasičen

namen državljanstva je opredeliti posameznika določeni državi (Brubaker 1992; Heater 1990 v Ferrera 2004, 4). Poleg pripadnosti državi, državljanstvo opredeljujejo tudi socialna pripadnost, ki posameznikom opredeljuje pravice in dolžnosti (po Marshallu 1992), kot tudi vloge in identitete (po Tillyu v Ferrera 2004).

Legalni in paralegalni koncept državljanstva je po Bilbarju (1994) neločljivo povezan, ne samo z relativno omejenim ustavnim prostorom (teritorij, suverenost), ampak je povezan tudi s svojimi lastnimi notranjimi mejami, katerih spremenljiv položaj se nenehno na novo določa.

Evropsko državljanstvo kot koncept se je v evropskih dokumentih gospodarske skupnosti začel pojavljati šele z letom 1961, sama ideja pa se je razvijala že pred tem, s praksami Sveta Evrope in drugih skupnosti (Deželan in drugi 2007, 78).

Razvoj evropskega državljanstva Heater (Heater v Deželan in drugi 2007, 78) prepoznava v štirih fazah, kjer gre šele pri zadnji za dejansko institucionalizacijo koncepta državljanstva EU. V prvi fazi govori o uveljavitvi človekovih pravic s strani Sveta Evrope, druga faza razvoja pa je pridobitev političnih pravic oziroma političnega državljanstva za državljane držav članic tedanjih Evropskih skupnosti. Gre za, že s Pariško pogodbo načrtano, pridobitev pasivne in aktivne pravice za volitve v Evropski parlament. Tretja faza označuje prakse Evropske Skupnosti oziroma EU, ki je preko delovanja Komisije in sodne prakse Sodišča evropskih skupnosti oblikovala sklop pravic, namenjenih delavcem v kontekstu gospodarske skupnosti, katere pa lahko razumemo tudi kot socialne pravice. S četrto fazo se je institucionaliziralo državljanstvo EU, razlog za to pa je bila že prej omenjena nenavezanost prebivalcev držav članic na Skupnost, tehnokratski razvoj, šibka moč Evropskega parlamenta ter pomanjkanje demokratične legitimnosti in odgovornosti znotraj Unije (Deželan in drugi 2007, 79).

Sklicujoč se na Marshalla (Ferrera 2004, 30) lahko po mnenju Ferrera (2004, 30) na razvoj EU državljanstva gledamo kot na proces »fuzije in ločevanja«; fuzija v smislu

zakonske integracije, separacija pa v primeru pojava novih strokovnih struktur, zmožnih proizvajanja in zaščite državljanских pravic.²⁵

Prav tako je za uresničevanje aktivnega evropskega državljanstva, nujna politično-institucionalna narava in preživetje nacionalne države kot prostora in kot igralca v (v smislu vira in gotovosti) razdeljevanju moči. Ulrich Preuss in sodelavci (Preuss in sodelavci v Jenson 2004) so razočarani nad »rahlo naravo« EU državljanstva, saj je nacionalna država še vedno tista, ki ga v veliki meri opredeljuje. Preučevali so različnost nacionalnih praks državljanstva znotraj nacionalnih držav članic EU, če pa ni bilo moč govoriti o EU državljanstvu, pa o praksah v okviru držav članic.

Z vidika aktivnega državljanstva je pomembno poudariti lastnost oblikovanja le tega, saj poteka od zgoraj navzdol (model top down) in je šlo v osnovi za povezovanje ekonomskih vzrokov in učinka spillover, ki je povzročil višjo ali nižjo stopnjo homogenizacije nacionalnih javnih politik tudi na drugi področjih. V širšem pogledu je aktivno državljanstvo oblikovano z osnovo, kot je zavedanje pripadnosti Evropi oziroma t.i. evropsko identiteto ter z obstojem evropskega institucionalnega okvirja (evropske institucije kot so Evropski parlament, Evropska komisija in Evropski svet so največkrat predstavljene v medijih in zato vtisnjene v zavest ljudi) katero pa se je dokončno vzpostavilo z Maastrichstsko pogodbo, dopolnilo pa z Amsterdamsko pogodbo (Pinterič 2002).

²⁵ Ob še vedno nizki stopnji polity (političnosti) EU, sta dimenziji teh dveh procesov še vedno nekako nejasni – kakšne vrste skupnost mora obstajati, da lahko oblikujemo EU državljanstvo območje. Po Caporasu (Caporaso v Ferrera 2004, 30) se je potrebno vprašati, ali je skupnost samo čez-nacionalni trg, ali je agregat za tiste, ki se jih tiče stvarnost čezmejnosti ali pa samo prototip uglednega državljankega prostora. In kakšna vrsta oblasti opredeljuje državljanke pravice EU? Ta vrsta oblasti je tehnična oblast, oblast strokovnosti ali legitimna oblast, ki izhaja iz ljudi samih.

8.3. *NORMATIVNA PODLAGA MLADINSKE POLITIKE EU ZA AKTIVNO EVROPSKO DRŽAVLJANSTVO*

Državljanstvo je formalno »vstopilo« v EU politični diskurz v zgodnjih sedemdesetih letih 20. stoletja, polnih dvajset let pred sprejetjem Amsterdamske pogodbe in se je osredotočalo na dva policy paketa, in sicer na tistega, ki se je ukvarjal s pravicami državljanov skupnosti in Unijo potnih listov (Jenson 2004). Z drugimi besedami, veliko pred konsolidacijo EU državljanstva v pogodbenih oblikah, smo lahko opazovali stalno širjenje mej državljanstva, vzporedno z dodelitvijo družbenih, demokratičnih in socialnih pravic preko celotnega evropskega prostora.

Državljanstvo, kot podporni element mnogih politik EU se usmerja na mlade posameznike. Zdi se, da imajo politike ključno vlogo pri razvijanju socialnih modelov, ki temeljijo na enakosti, participaciji in pozitivnemu udejstvovanju posameznikov za dobro družbe, tudi v ekonomskem smislu (Komisija 5 2009, 47). Državljanstvo tako lahko opredeljujemo skozi obliko večnivojske identitete, kjer govorimo o posamezniku znotraj njegovega lastnega okolja, ki je državljan regije, ima status državljana kot državljana nacionalne države in status evropskega državljana. Ko govorimo o aktivnem evropskem državljanstvu na nivoju EU, se nam pojavita dve vprašanji, in sicer o zgodovinskem ozadju trenutnega evropskega zanimanja za državljanstvo EU in – zakaj državljanstvo postaja pomembno za dnevni red EU.

Državljanstvo Evropske unije je bilo utemeljeno z Maastrichtsko pogodbo oziroma Pogodbo o EU, februarja, leta 1992. Vse od utemeljitve te pogodbe in z njo državljanstva EU, je bilo samo državljanstvo deležno nenehnih kritik nevladnih organizacij in akademskih vrst (Venables 2003). Z Maastrichtsko pogodbo je bil koncept evropskega državljanstva razumljen kot dodatna oblika identitete, ki zagotavlja dvosmerno legalno osnovo za razvoj EU politik, prvi smer (nivo) prepozna točno določene pravice, ki jih posameznik ima kot državljan posamezne nacionalne države. Sklicujoč se na zakonsko osnovo, ki je zagotovljena z Maastrichtsko pogodbo, pa nekatera priporočila in direktive zagotavljajo nov nivo prava, ki prepozna in zagotavlja podporo določenim pravicam

znotraj EU konteksta, ki so hkrati »mobilne« pravice (Komisija 5 2009, 48). Evropsko državljanstvo je, ozirajoč se na status, dodeljen s pogodbami Unije, videno kot državljanstvo, ki je skupno državljanom držav članic EU. Položaj, ki je viden kot dopolnilen in ne nadomešča nacionalnega državljanstva, je bil predstavljen kot položaj, ki naj bi povečal in okrepil varstvo pravic in interesov državljanov držav članic (Handoll 2003, 9).

Resnost koncepta državljanstva, kot temelja demokratičnih politik, se ujema z njegovo vsakdanjostjo. Državljanstvo, ki se ga resno upošteva, naj bi povrnilo in ojačalo bolj določena občutja pripadanje EU in razpolaganju z evropsko solidarnostjo. Individualne, socialne in politične pravice bodo povezale državljane k EU (Magnusson in Stráth 2004, 18).

V povezavi s pravicami se kaže povečana težnja v smeri subsidiarnosti, kjer naj bi bile odločitve sprejete na nivoju, ki je državljanom najbližji. To osvetljuje smisel individualne moči in pomembnosti vmesnih nivojev vladanja na lokalnem in regionalnem nivoju, vključno z upoštevanjem tradicionalnega modela političnega odločanja v posamezni državi članici (Komisija 2 2009, 48).

Podlago za razvoj aktivnega evropskega državljanstva predstavlja zasedanje Evropskega sveta v Lizboni, marca 2000, kjer je kot strateški cilj za evropsko skupnost do leta 2010 postavljen naslednji cilj: postati najbolj konkurenčna in na znanju temelječa skupnost na svetu, zmožna ekonomske rasti z več dobrimi zaposlitvami in boljšo socialno kohezijo. Vlaganje v človeške vire je torej nujno za doseganje tega cilja (De Weerd in drugi 2005, 1). Državljanstvo EU je koncept, ki je uvedel nekakšno pogodbeno razmerje med posameznikom in evropskim prostorom, z umestitvijo posameznika tako v državo kot v nadnacionalno organizacijo (Kuhelj v Deželan in drugi 2007, 85).

Z vidika Pogodbe o ustavi EU iz leta 2005 je trenutno evropsko državljanstvo prešibko. Opisano je kot »veliko in zaokroženo državljanstvo«, ki državljane Unije postavlja v

pasiven položaj z omejenimi pravicami in dolžnostmi, namesto v položaj aktivnih akterjev v političnem območju (Handoll v Venables 2003, 3).

8.3.1. Razmerje med evropskim in nacionalnim državljanstvom

Skrb, da bi državljanstvo Unije tekmovalo z nacionalnim državljanstvom za privilegiran položaj pri državljanih posamezne države članice, se odraža v izjavi, ki je del Pogodbe o EU, da državljanstvo EU »dopolnjuje in ne nadomešča nacionalnega državljanstva« (Handoll 2003, 10). Vemo, da je Evropsko državljanstvo v Pogodbi o ustavi EU, povezano z nacionalnim državljanstvom posamezne države članice, in da je namenjeno samo kot dopolnitev nacionalnega državljanstva in ne kot državljanstvo samo zase (Shaw 2003, 24). Državljanstvo EU je pripisan in omejen status, omejen s pravicami posamezne države članice do njenih državljanov in z varovanjem (če so prenesene) državnih moči (Handoll 2003, 10)

Kot pravi Knez (Knez 2007, 16), je državljanstvo eden izmed pomembnejših institutov, ki tesno povezujejo državljane držav članic s pravicami, ki izhajajo iz prava Evropske skupnosti. Vezano je na državljanstvo države posamezne članice Evropske unije, kar pomeni, da je vsaka oseba, ki ima državljanstvo ene izmed članic sedemindvajseterice, tudi državljan Evropske unije. Državljanstvo EU dopolnjuje državljanstvo v članicah in ga ne nadomešča (Goršek in Šterpin 2007). Večina nacionalnih zakonodaj ne vsebuje izrecne definicije aktivnega državljanstva. Mnoge države za označevanje takšne vrste državljanstva, uporabljajo druga poimenovanja kot na primer »državljska participacija« v Romuniji in Latviji, »državljska drža« na Poljskem ali pa »državljske pravice in dolžnosti« v Nemčiji, na Nizozemskem in na Škotskem (Združeno kraljestvo) (Eurydice 2005, 21).

Koncept dvojnega državljanstva si, po mnenju Vanablesa (2003, 2), zasluži vso podporo, saj zagotavlja državljanstvu Unije več obstoja, kot je njegova osnova. Romano Prodi je v ta namen, ko je bil predsednik Komisije, pokazal veliko mero zaveznitva evropskemu

državljanstvu, ki ga je umestil v osrednjo mesto delovanja Komisije. 15. julija 2002 je v Milanu tako dejal: »Graditi demokratično Evropo ne pomeni graditi super državo. Pomeni, da konceptu državljanstva dodamo novo dimenzijo« (Prodi v Venables 2003, 3).

Skozi obširnost EU polity prihaja do vprašanja demokratične zmožnosti. »Kdo zmore kaj?« je pogosto vprašanje v nacionalnih debatah o EU (Jachtenfucks in Kochlenkoch 1996 v Blumer in Lequesne 2002, 14). Prav vprašanje demokratičnosti pa je pomemben element pri uresničevanju aktivnega državljanstva. Samorazvoju takšnega državljanstva kot preddispozicija botruje demokratičnost (znotraj demokratičnosti ne smemo pozabiti na pomen vrednot, ki demokracijo opredeljujejo).

Evropske države koncept aktivnega državljanstva povezujejo z nekaterimi vrednotami, ki so tesno povezane z vlogo odgovornega in aktivnega državljana. Med posameznimi državami gre za poudarjanje in potenciranje posameznih vrednot, vendar pa so si enotne, da so za aktivno državljanstvo pomembne vse.

Za stalnost demokracije kot vrednote so potrebni obveščeni in aktivni državljani. Legitimnost demokratičnosti v glavnem temelji na zadostni stopnji participacije, kar se najbolje vidi v času volitev. V Evropi se po mnenju Veldhuisa (2008, 6) oblika politične participacije spreminja iz formalne participacije (voliti in članstvo v političnih strankah) v aktivno participacijo kot obliko pripadnosti. Razlog upoštevanja vrednot kot osnovne sestavine aktivnega državljanstva je v razlikovanju le tega in participacije, v smislu, da aktivno državljanstvo temelji na demokratičnih vrednotah in človekovih pravicah, medtem ko participacija lahko kot pravita Hoskins in Nijlen (2007, 7) temelji na katerikoli vrednoti, ki lahko vključuje tudi nedemokratične in nasilne aktivnosti.

Državljanstvo je mogoče po Bilbarju (1994) uresničiti, ne le s pomočjo izobraževalnega sistema, temveč tudi s pomočjo fleksibilnosti nacionalnih in rasnih pregrad, ki so bile postavljene znotraj sfere komuniciranja. Če želimo delovati demokratično in aktivno, potem morajo demokratični način življenja, učenje in delo, postati nujne narave za demokratično obnašanje.

Demokratski državljani se ne rodijo, potrebno jih je oblikovati. Takšen način delovanja je obstajal že v Antični Grčiji in je bil ključen za uspešnost državljanstva. Znanje in kompetence so tisto, kar politično državljanstvo opredeljuje kot pravo aktivno državljanstvo, za uresničitev le tega pa so potrebni določeni mehanizmi in sodelovanje na **vseh ravneh**. To je poslanstvo šol, civilnih organizacij kot tudi zasebne sfere. Odkar obstaja pozitivna povezava med participacijo in prostovoljnim združenjem ter politično participacijo, je potrebno da družba vlaga v civilno družbeno sfero (Veldhuis 2008). Držo demokratičnega državljana lahko ponotranjimo, če jo izkušamo in oblikujemo v vsakdanjem življenju z demokratičnimi odnosi med vrstniki (prijateljstvo), sodelavci (kolegialnost), demokratičnimi družinskimi vzorci, ki obsegajo upoštevanje specifičnih potreb generacij in enakopravnost spolov, z izkušnjo različnosti v srečevanju kultur. Vsi ti dejavniki oblikujejo demokratično osebno kulturo, ki šele post festum prerašča v potrebo po politični demokraciji.

Pri produkciji aktivnih demokratičnih državljanov je potrebno upoštevati večdimenzionalni prostor. Problem mladih kot starostne skupine, je v ideoloških grupacijah z enostavno črno-belo moralo, kjer reducirajo stopnjo kompleksnosti sveta in navidez povečajo preglednost in perspektivo v tem svetu, v resnici pa s tem zoperstavijo svojo lastno državljansko odgovornost in dejansko le sledijo skupini po načelu črednega nagona. Zavest o tem, da aktivno državljanstvo osvobaja in zagotavlja uspešno delovanje v družbi, še ni postala del vsakdanjega delovanja mladih.

8.4. AKTIVNO DRŽAVLJANSTVO NA NIVOJU EU - VEČNIVOJSKI KONCEPT

Programi, ki so bili osnovani za izmenjanje konkretnih ciljev Lizbonske strategije, so imeli kot ključni cilj delovne programe, ki so se navezovali na aktivno državljanstvo, zagotavljanje učenja demokratičnih vrednot in demokracije ter participacije z vsemi šolskimi zmožnostmi. Ta cilj je bil promoviran v smislu priprave ljudi za aktivno državljanstvo. To dejstvo jasne kaže na povezavo med aktivnim evropskim državljanstvom in izobraževanjem (Evropski Svet 2002). Kot mehanizem za uresničevanje teh ciljev, je bila osnovana Odprta metoda koordinacije (OMK), ki je bila s sprejetjem Bele knjige o mladinski politiki (2002) tudi uradno sprejeta s strani Komisije. Uporabljena naj bi bila kot oblika spodbujanja sodelovanja, izmenjave dobrih praks in določanja skupnih ciljev držav članic.

Svet Evrope je eden od ključnih igralcev za uresničevanje aktivnega državljanstva v EU kontekstu (O'Shea 2003). Svet je vpeljal projekt Izobraževanje za demokratično državljanstvo – EDC, ki je bil usmerjen tako na mlade kot odrasle državljane. Eden od glavnih policy dokumentov znotraj EDC programa je priporočilo iz leta 2002, katerega glavnih ciljev je med drugim aktivna participacija znotraj družbe, ki je pogoj za takšne vrste državljanstvo. EU državljanstvo je tako pogojeno z doživetji ljudi v smislu občutenja dolžnosti do njihovega lokalnega in nacionalnega državljanstva (Komisija 5 2009, 50).

S 1. januarjem 2007 je s strani EU sprejet nov program Evropa za državljane, ki vzpostavlja pravni okvir za spodbujanje aktivnega državljanstva in želi preseči prepad med državljani in evropskimi institucijami. S programom želi EU državljanom dati priložnost za sodelovanje in udeležbo pri gradnji vse tesneje povezane Evrope, ki je demokratična in usmerjena v svet, njena kulturna raznolikost pa jo združuje in bogati, s čimer se razvija državljanstvo EU (Koražija 2007, 11).

S strani ministrov držav članic za izobraževanje za demokratično državljanstvo (projekt Izobraževanje za demokratično državljanstvo je bil vpeljan s strani Sveta) so bili

izpostavljeni naslednji cilji: učiti se in živeti v demokratični družbi, bojevati se proti agresivnemu nacionalizmu, rasizmu in netoleranci ter zmanjšati nasilje, ekstremno mišljenje in obnašanje (Weerd in drugi 2002, 12). Skupen element različnih definicij aktivnega državljanstva (glej dokumente EU in Sveta Evrope) je *participacija*. Pogledi se razlikujejo glede na sfere življenja, na katere se definicije nanašajo – ekonomska in socialna sfera, participacija v civilnem življenju ter na demokratična in civilna družba. Večina opisov se osredotoča na participacijo kot demokratično in opredeljuje aktivno državljanstvo s politološkega vidika.

Aktivno evropsko državljanstvo je na podlagi EU dokumentov opredeljeno kot »politična participacija in participacija v asociacijskem življenju, opredeljeno s toleranco, nenasiljem in znanjem o poznavanju zakonov in človekovih pravicah (Weerd in drugi 2009).

8.5. AKTIVNO EVROPSKO DRŽAVLJANSTVO NA NACIONALNEM NIVOJU

Nacionalne države oblikujejo državljanstvo na način, da velik del odgovornosti prenesejo na nevladne organizacije (*ang. NGO*) in odločevalce, ki so tržno usmerjeni, kjer so nove oblike državljanstva vpeljane v policy odločanje s splošno in fleksibilno določenimi pravicami in končno, kjer naj bi izzivi za nacionalne identitete in pripadnost bile rešene s strani tako imenovanega »dobrega vladanja« (*ang. good governance*).

Bela knjiga poudarja komplementarnost med formalnim in neformalnim učenjem ter osvetljuje pomembno vlogo nevladnih organizacij pri promoviranju državljanstva, socialne inkluzije in razvoju soodločanja mladih ljudi. Oblikovanje politike mladih tako potrebuje izrazito mladinsko dimenzijo, ki se oblikuje skozi dialog z mladimi preko primernih kanalov (Komisija 5 2009, 16).

V zadnjih letih je k približevanju uresničevanja koncepta državljanstva EU pomembno prispevala tudi uvedba skupne evropske valute – evra. Za uresničevanje tega koncepta pa je potrebno upoštevati vse različne vrste identitete, ki določajo vsakega posameznika, in sicer tako na lokalni kot na regionalni, nacionalni in evropski ravni. Preko oblikovanja evropske identitete, ki pomeni lastno zavedanje, v prvi vrsti nacionalnosti in dogajanja povezana z njo, lahko oblikujemo tudi zavedanje na evropski ravni, ki tako tvori tako imenovano evropsko identiteto. Dejstvo je, da smo vsi državljani EU najprej pripadniki lastne države in šele nato pripadniki EU, ki je nadsacionalna država (Zupančič 2007, 25).

Kljub temu, da so zgoraj navedena dejstva pozitivna pa se pojavlja vprašanje, zakaj se državljani ne morejo bolje vključiti v procese odločanja na evropski ravni in ne morejo bolj pozitivno sprejemati zgoraj naštetih velikih evropskih projektov. Med najbolj vidnimi razlogi sta predvsem dva: narava evropske integracije in sama narava sodobne družbe z velikimi spremembami, ki jih je bila deležna v zadnjih dvajsetih letih (globalizacija, IKT, prilagajanje institucij spremembam).

Nekateri znanstveniki in politiki kot rešitev tega problema vidijo (nekateri ga vidijo kot prepad med politikami in državljani) v eksperimentiranju s t. i. neposredno demokracijo (Veldhuis, 2004). Na drugi strani pa so zagovorniki stališča, da se je spremenil tip aktivnih državljanov, tako lahko govorimo o naslednjih tipih državljanov (Veldhuis 2008, 4):

- ***Tehtajoči državljan*** (*Calculating citizen*): od politikov pričakujejo direktne odgovore na politične probleme; od vlade pričakujejo rešitve, ki pokrivajo področja izobraževanja in zdravstva.
- ***Nadzorujoči državljani*** (*Monitoring citizen*): spremljajo delovanje politik in politikov ter stopijo v akcijo, ko se zadeva začne dotikati tudi njih.

Torej o aktivnem državljanstvu lahko govorimo kot o državljanstvu, ki je več kot le samo državljanstvo, govorimo o delovanju državljanov, ki so aktivne osebe, ki ne uresničujejo

le osebnih individualnih interesov, temveč delujejo tudi v korist splošno prepoznanih demokratičnih ciljev in vrednot (Podmenik v Blazinšek 2009, 16).

Za učinkovito izvajanje javne mladinske politike na nacionalnem nivoju, kjer si sledijo poglobljeni cilji mladinske politike, je potrebno opredeliti mehanizem, preko katerega oziroma s katerim je takšne cilje možno uresničevati. V mladinski politiki uresničevanje aktivnega državljanstva poteka znotraj posameznih sektorskih javnih politik (kot so na primer, zaposlovalna, izobraževalna, socialna) predvsem preko posebnega mehanizma. V nadaljevanju bomo tako predstavili javnopolitični mehanizem OMK kot formalno definiran instrument, ki kot sredstvo širjenja najboljših praks in doseganja večje konvergence pri ključnih ciljih EU prenaša spodbujanje sodelovanja in sporazumnega določanja skupnih ciljev in usmeritev za države članice na področju mladinske politike. Drugi mehanizem, ki je opredeljen s strani Komisije in je za naše delo pomemben, je program Mladi v akciji, ki s pomočjo sodelovanja držav članic preko OMK omogoča implementacijo mladinske politike na vseh nivojih. Vezni člen med obema pa je strukturirani dialog, ki je znotraj mladinske politike premalo cenjen in premalokrat uporabljen mehanizem, ki pa je ključen za zagotavljanje aktivnosti državljanov.

8.5.1. Aktivno evropsko državljanstvo na lokalnem nivoju

V samem delu zagovarjamo izvajanje in uresničevanje aktivnega državljanstva po nasprotnem pristopu (nasproten od opredelitev EU) od spodaj navzgor, podlago za upravičenost takšnih trditev pa nam zagotavljajo primeri pojmovanja takšnega izvajanja državljanstva vse od Antične Grčije naprej (omenimo naj Aristotla, Cicera, Avrelija ...), ki kažejo na pomen oblikovanja le tega na najnižji ravni.

Pogled na državljanstvo iz perspektive od spodaj navzgor opozarja na dva pomembna pojma, in sicer:

- a) dejansko izvajanje institucionaliziranih pravic, dolžnosti in drugih atributov državljanstva v praksi:

- b) kako oziroma koliko ljudje občutijo, se identificirajo in sodelujejo kot državljani lokalnih političnih skupnosti, kot nacionalni, evropski in globalni državljani (Deželan in drugi 2007, 28).

Po mnenju **Evropskega združenja za aktivno državljanstvo** (Venables 2003, 4), morajo biti državljani, če želijo participirati, na prvem mestu, obveščeni. Vsi državljani EU morajo imeti pravico, da so obveščeni o aktivnostih EU institucij, pravice o tem pa izhajajo iz ustave.

Evropsko državljanstvo je manj individualno kot lokalno državljanstvo, saj je oddaljenost posameznika do evropskih institucij prevelika, uspešna je le v primeru, da skupina deluje skupaj in je povezana tudi na nacionalnem nivoju (Venables 2003, 7).

Državljanstvo je uresničljivo, kjer so posamezniki cenjeni kot individumi. Kjer pristopi politik razvijajo posebne mehanizme, ki se navezujejo na mlade kot ključne igralce v razvoju odgovornosti, se bodo mladi kot igralci vključili v družbo in prepoznali svojo vlogo ne samo na lokalnem, ampak tudi na nacionalnem in evropskem nivoju (Komisija 5 2009, 57)

Komisija poudarja, da je v mladinski politiki še vedno prenizko zavedanje pomembnosti same politike. Nekatero mladinske organizacije (Komisija 5 2009, 14) smatrajo večjo potrebo implementacije OMK v vse nacionalne države članice EU. V tem smislu trenutni okvir mladinske politike v vseh primerih ne dokazuje uspešnosti in zmožnosti prenosa.

8.6. INSTRUMENTI MLADINSKE POLITIKE

V okviru mladinske politike lahko govorimo o dveh ključnih instrumentih izvajanja mladinske politike, ki v okviru sodelovanja država članic preko OMK uresničujejo cilje mladinske politike. Večji del pozornosti v tem poglavju bomo namenili programu **Mladi v Akciji (MvA)**, katerega prednostno področje izvajanja je evropsko državljanstvo, [na](#)

drugi strani pa vloge strukturiranega dialoga ne smemo prezreti, saj pomeni ključni element za izvajanje koncepta aktivnega evropskega državljanstva.

8.6.1. Strukturirani dialog

Strukturirani dialog je instrument s katerim se mladi aktivno vključujejo v politične debate in dialog, povezane z evropskimi temami v EU (kasneje bomo v magistrskem delu podrobneje opredelili z indikatorji aktivno evropsko državljanstvo, katerega del je tudi participacija v političnih debatah, zato je omemba strukturiranega dialoga na tem mestu pomembna). Strukturirani dialog je neposredno nadaljevanje Bele knjige in logična posledica Evropskega mladinskega pakta. V temah in vsebinah se je v letu 2009 osredotočil na kreativnost in podjetništvo; uporabo OMK na področju mladine (Škulj 2007, 8).

Ključni element za izvajanje strukturiranega dialoga med mladinskimi organizacijami je izobraževanje o tem, kaj mladinske organizacije, mladi in snovalci mladinskih politik počnejo. Govorimo o posedovanju določenih znanj in kompetenc, ki naj bi jih aktiven državljan imel, da v strukturiranem dialogu sploh lahko deluje. Vedenje in kompetence državljana kot aktivnega snovalca in oblikovalca mladinske politike, ponovno kažejo na pomen zavedanja stare antične šole, ki v sam koncept državljanstva postavlja tudi določene kompetence, ki pa niso samoumevne, ampak pridobljene z izobraževanjem (Heater 2004).

Strukturirani dialog torej služi kot mehanizem za pridobivanje kompetenc, znanj in poznavanje delovanja institucij na vseh nivojih, kar odraža potrebo po dobrem sodelovanju, komunikaciji in prostemu pretoku informacij, ki pa so lahko uresničene samo če tisti, ki delujejo med mladimi, z mladimi in za mlade, vedo na kakšnem polju politike delujejo, kaj lahko uresničujejo in kakšni so komunikacijski kanali, ki so jim na voljo pri samem delovanju. Delovanje polnega aktivnega državljanstva torej ni možno brez izobrazbe vseh tistih, ki delujejo na polju mladinske politike. Smiselnost strukturiranega dialoga kot mehanizma, ki je bilo razvito za polno participacijo mladih v

družbi ter krepitev partnerstva med institucijami EU in mladimi je torej mogoča ob predpostavki, da znanje in kompetence vodijo v participacijo in aktivnost.

8.6.2. Program Mladi v Akciji

Vprašanje mladine postaja v Sloveniji pomembno družbeno in javnopolitično vprašanje tako na lokalni kot tudi na nacionalni in v prihodnosti na regionalni ravni. Danes predstavlja pomemben del politik v okviru Generalnega direktorata za izobraževanje in kulturi poleg Vseživljenjskega učenja tudi program Mladi v akciji (*ang. Youth in Action, v nadaljevanju MvA*), ki je skupnostni program notranjih politik Komisije EU, ki je opredeljen za prednostno obdobje 2007–2013. Ta program je naslednik programa Mladina (Škulj 2008)²⁶.

V letu 2007 se je začel izvajati program MvA in je opredeljen za obdobje 2007–2013. V primerjavi s prejšnjim programom Mladina, pa je prinesel kar nekaj novosti, ki bodo predstavljane kasneje v poglavju.

Zaradi boljšega razumevanja programa in posledično zgledov dobrih praks, ki bodo v okviru postopka sodelovanja OMK predstavljeni v enem izmed naslednjih poglavij, je na tem mestu smiselno opredeliti glavne značilnosti programa MvA.

Program MvA nadaljuje z vzpodbujanjem participacije mladih, še posebej v demokratičnem življenju z vzpodbudami mladih z manj priložnostmi. Program mladim ne ponuja neposrednih odgovorov v okviru socialnih politik, ampak se vse bolj osredotoča na vprašanje: kdo so tisti, ki imajo najmanj možnosti za politično participacijo v svojih skupnostih: kdo so tisti, ki imajo najmanj možnosti za pridobitev evropske izkušnje (Komisija 2 2007).

²⁶ Nagovor direktorja Zavoda MOVIT NA MLADINA ob izdaji revije Mladje, ki jo izdaja nacionalna agencija programa Mladi v akciji, trikrat letno.

Cilji programa so komplementarni nameni in smernice, ki jih želi Komisija uresničevati na ostalih področjih z ozirom na izobraževanje, znanje, politično usposabljanje in vseživljenjsko učenje, kot tudi z ozirom na kulturo in šport. Splošni cilji, ki so navedeni v pravni podlagi programa MvA so naslednji (Komisija 2 2007):

- *Spodbujati mlade kot aktivne državljane na splošno in še posebej kot evropske državljane;*
- *Razvijati solidarnost in vzpodbujati strpnost med mladimi, z željo, da bi se okrepila družbena povezanost v EU;*
- *Krepiti medsebojno razumevanje med mladimi v različnih državah;*
- *Prispevati k razvoju kakovostnih sistemov podpore za aktivnost mladih in zmogljivosti organizacij civilne družbe na mladinskem področju;*
- *Vzpodbujati evropsko sodelovanje na področju mladine.*

Teh pet splošnih ciljev se izvaja na ravni projektov ob upoštevanju stalnih prednostnih nalog, ki se navezujejo na naslednja področja (Dajmo mladim zagon 2006, 22):

- *Evropsko državljanstvo;*
- *Participacija mladih;*
- *Kulturna raznolikost in*
- *Vključevanje mladih z manj možnostmi.*

Pristop, ki ga program MvA podpira, poudarja enostavnost, jasnost, odprtost, kohezivnost in prilagodljivost. Tako je omogočeno čim bolj prijazno in učinkovito vključevanje ter nadzor nad rezultati, ki ga opravlja EU.

Program MvA na prvo mesto, med prednostnimi področji svojega delovanja, postavlja **evropsko državljanstvo**. Mladi iz različnih držav članic EU naj bi skozi sodelovanje pri projektih s podporo programa MvA na eni strani odkrivali drug drugega, na drugi strani pa s svojim delom in rezultati odkrivali Evropo lastnih zmožnosti in priložnosti. Po mnenju Škulja (2007, 8) se evropske razsežnosti tako ne more več omejiti na golo

dejstvo, da pri projektih sodelujejo mladi iz različnih evropskih držav. To dejstvo samo po sebi zadošča za dovolj prepoznavno zahtevano evropsko razsežnost pri projektih, ki se potegujejo za sprejem v program. Ta evropska razsežnost, ki jo pričakuje program MvA, zahteva v predlogih projektov več načrtovane vsebinske povezave med vsakodnevnimi življenji sodelujočih mladih in delovanjem EU ali jasnimi izzivi za prebivalce v Evropi (Komisija 2 2007; Škulj 2007).

Promoviranje participacije je ena od ključnih prioritet programa. Znotraj tega programa se je odvijalo kar 4100 projektov do leta 2007. Mladi v akciji, kot predhodnik programa Mladi (2000–2006), vsebuje dve ključni in bistveni komponenti, ki se navezujeta na participacijo (Komisija 2 2009, 51):

- Proces 1.3 *Mladinski projekt(i) demokracije* so razviti s pomočjo Evropskega partnerstva, ki omogoča združevanje idej, izkušenj in metodoloških postopkov iz projektov ali aktivnosti na lokalnem, regionalnem, nacionalnem ali evropskem nivoju, skozi spodbujanje participacije mladih;
- Proces 5.1 *Srečanja mladih in odgovornih za mladinske politike* – ta podproces podpira sodelovanje, seminarje in strukturalni dialog med mladimi, ki so aktivni v mladinskem delu in mladinskih organizacijah in tistimi, na katera se vprašanja o mladih navezujejo.

Sodelovanje v okviru MvA se tako spodbuja v petih akcijah²⁷, kjer sta za naše delo pomembni akciji Akcija 2 – Evropska prostovoljna služba in Akcija 1 – Mladi za Evropo (Komisija 4 2007, 11–12).

²⁷ Program MvA spodbuja sodelovanje v petih akcijah:

Akcija 1: Mladi za Evropo – program je namenjen mladim za razvijanje mobilnosti, izmenjav in pobud posameznikov in skupin, preko projektov participacije v demokratični Evropi.

Akcija 2: Evropska prostovoljna služba (EVS) – cilj je razvijanje solidarnosti in strpnosti, aktivno državljanstvo in vzajemno razumevanje med ljudmi z vključevanjem mladih prostovoljcev v neprofitne neplačane aktivnosti v korist širše skupnosti v kateri živijo.

Akcija 3: Mladi v svetu – omogoča sodelovanje mladih s sosednjimi državami (partnerskimi) glede na EU in ostali svet.

Akcija 4: Sistemi podpore za mlade – omogočajo mladinskim organizacijam na evropski ravni, EYF in ostalim organizacijam, sodelovanje z namenom izboljšati kvaliteto in inovativnost, vzpodbujanje informacijske dejavnosti, vključevanje lokalne in regionalne parterje in tako naprej.

Od prejšnjega programa Mladina, ki je bil velikokrat pojmovan le še kot ena izmed možnosti sofinanciranja (Škulj 2007), se z vzpostavitvijo vsebinskih pričakovanj in z njihovim uresničevanjem povezanimi možnostmi pridobitve finančne podpore, uveljavlja kot zelo jasen instrument za dopolnitev naših osebnih identitet. Prisotnost prejšnjega programa Mladina je v Sloveniji kot pravi Škvor (2007, 15) na mladinski sektor učinkovala zelo pozitivno, ne le zaradi dodatne finančne vzpodbude, ki je ob obstoječih projektih za področje aktivnega državljanstva in mobilnost mladih, približno podvojil finančne vire. V tem smislu ima tudi »evropska politika« (v kontekstu evropskih politik je potrebno govoriti zaradi občutljive narave subsidiarnosti previdno, saj gre za sodelovanje mladinske politike na evropski ravni), pozitiven vpliv.

Akcija 5: podpora evropskemu sodelovanju na področju mladine – podpira evropsko sodelovanje na področju mladinske politike in na področju boljšega razumevanja mladih z vzpodbujanjem izmenjav »dobrih praks« na vseh ravneh, sodelovanje oblikovalcev politik, uradnikov ter mladinskih organizacij z namenom poznavanja in razumevanja mladih, vzpodbujanje strukturnega dialoga med oblikovalci politik in mladimi. (Komisija 4 2007, 11–123).

9. ODPRTA METODA KOORDINACIJE (OMK)

V nadaljevanju magistrskega dela bomo predstavili Odprto metodo koordinacije in opredelili naš interes za njeno preučevanje z vidika aktivnega evropskega državljanstva. OMK bo tako predstavljena v smislu javnopolitičnega mehanizma, preko katerega se v mladinski politiki skozi metode zgledovanja znotraj OMK, izvaja in uresničuje koncept aktivnega evropskega državljanstva.

Da javnopolitični igralci kot tudi civilnodružbeni igralci, lahko uresničujejo cilje, ki so si jih zadali za učinkovito uresničevanje in krepitev aktivnega evropskega državljanstva, morajo imeti na voljo različne javnopolitične mehanizme. OMK je **javnopolitični mehanizem**²⁸, ki je kot »mehka zakonodaja« vsebuje metodo zgledovanja²⁹, s katero želijo izboljšati prihodnjo integracijo EU (Magnusson in Stráth 2005, 15). OMK kot pomemben javnopolitični mehanizem, naj bi kot pravita Kohl in Vahlpahl (2005, 4), veljal za relativno nov javnopolitični mehanizem, ki pa prinaša mnoge inovacije na področju metod in ciljev, saj se le ta lahko izvaja preko različnih akcij. Nekateri (Radaelli 2004) v njej kot javnopolitičnem mehanizmu, vidijo mehanizem za spodbujanje eksperimentalnega učenja in posvetovalnega reševanja problemov, saj usmerja države članice v izmenjavo informacij, primerjanje in ponovno oceno obstoječih praks. Drugi (Zeitlin v Štremfel 2009) pa jo vidijo kot možno sredstvo za zvišanje demokratične participacije in odgovornosti znotraj EU z odpiranjem javnopolitičnega odločevalskega procesa.

Chalmers in Lodge (Chalmers in Lodge v Štremfel 2009, 17) OMK označujeta kot javnopolitični proces, ki zasleduje dve dinamiki: politiko strategije, v kateri je evropski proces kompas za usmerjanje in zasledovanje nacionalnega političnega odločanja, na drugi

²⁸ Daugbjerg označuje javnopolitične mehanizme kot »politično metodo, s katero se preko učenja (osebno stališče avtorice, predvsem s poudarkom na neformalnem učenju, ki je ključni element mladinske politike), prisile ali ekonomskih vzpodbud skuša doseči določeno vedenje med člani skupine, na katero se ukrepi nanašajo« (1998, 70). Majchrzahova (1984, 25) javnopolitične mehanizme vidi kot instrumente, sredstva in tehnike, ki jih imajo na voljo javnopolitični igralci za vplivanje na procese oblikovanja in izvajanja politiki.

²⁹ Vsebinsko pojma bench-marking (ang.) oziroma metode zgledovanja je v slovenskem jeziku težko natančno opredeliti.

strani pa politika reakcije, v kateri subjekti uporabijo smernice, jim verjamejo in se konstruktivno odzivajo nanje.

Formalna definicija OMK v pogodbah EU ni jasno definirana, vendar pa je bila njena ohlapna definicija predstavljena v Lizboni leta 2000, kjer je bila osnovana kot tako imenovana »mehka zakonodaja« (Schäfer 2004, 1), saj jo kot tako opredeljuje njena nizka stopnja uzakonitve (Kenner v Schäfer 2004, 4).

V obstoječi literaturi so politike izbiranja policy mehanizmov v večini zanemarjene. Večina avtorjev se o OMK raje osredotoča na njene domnevne učinke. Različni avtorji (npr. de la Porta 2003, Pochet 2002, 12; Radaelli 2003, 52) pravijo, da je bila izbira takšne oblike mehke zakonodaje izbrana kot mehanizem reševanja problemov, ki olajša medsebojno učenje in razširjenost zgledov »dobrih praks«.

Tako je Odprta metoda koordinacije posebno poimenovanje postopkov sodelovanja držav članic EU ter evropskih institucij na tistih področjih, kjer pogodbe o ustanovitvi evropskih skupnosti dajejo zelo malo ali nič pristojnosti za neposredno sodelovanje institucij v okviru EU (Eurodesk 2009). Predstavlja glavni prispevek (Komisija 5 2009, 20) uspešne izmenjave policy praks in implementacije izkušenj na evropski nivo. Prav tako pa je OMK povečala zaupanje med pristopi in sektorji v procesu policy odločanja.

9.2. UMESTITEV OMK V MLADINSKO POLITIKO

Mnogi avtorji (Alexiadou 2007, 5; Goetschy 2004, 11; Zeitlin 2005, 2 v Štremfel 2009, 19) ugotavljajo, da se OMK kot javnopolitičen instrument razlikuje glede na javnopolitično področje, v katerem je uporabljena. Tako se med posameznimi političnimi področji razlikujejo po ambicioznosti skupnih ciljev, načini in postopki sodelovanja, uporabi in institucionaliziranosti posameznih sredstev ter postopki spremljanja (Štremfel 2009, 19).

S sprejetjem zaključkov Sveta – Izobraževanje in mladina (Škulj 2007, 8), se vzpostavlja načelno evropsko sodelovanje na področju mladine, ki podrobneje določa postopke OMK na področju mladine, vlogo evropskih institucij in nacionalnih oblasti ter glede na specifično področje mladine in načel mladinske politike, vlogo mladih in mladinskih organizacij ter reprezentativnih struktur na nacionalni in evropski ravni.

Evropsko sodelovanje na področju mladine (*ang. Youth Cooperation Framework*) zaznamujeta dva ključna inštrumenta, in sicer OMK in Evropski mladinski pakt (EMP)³⁰ ustanovljen 2005, ki je posvečen socialni in strokovni integraciji mladih znotraj Lizbonske strategije. Po navedbah Komisije OMK posvečena izključno aktivnemu državljanstvu.³¹ Ostali elementi OMK, so: ključne aktivnosti v smislu utemeljevanja mladinske dimenzije v drugih politikah, orodja znanja, strukturni dialog z mladimi in učenje zgledov, in so bile razvite znotraj sodelovanja na področju mladine (Komisija 1 2009, 17).

OMK se je v mladinski politiki v zadnjih sedmih letih osredotočala na vidik integracije mladih v družbene in politične sisteme evropskih družb. Predvsem se je potrebno osredotočiti na štiri prednostna področja: *informiranje, participacija, prostovoljne aktivnosti ter boljše poznavanje mladine.*

Leta 2001 je Odbor, pristojen za mladinske zadeve, organiziral javno razpravo o mladini, kjer je poleg ostalih ugotovitev³², podal mnenje, da bi moral biti glavni cilj Bele knjige o mladinski politiki, razvijanje povezanega pristopa za obravnavanje vprašanj mladih.

³⁰ Evropski svet meni, da glede na to, da se populacija v EU stara, mladina v EU potrebuje sklop zanjo ugodnih politik in ukrepov, ki se bodo v celoti vključevali v Lizbonsko strategijo. Cilj Pakta je v zagotavljanju povezanosti medsebojnih pobud na področju mladine, uspešen pa je lahko le, če so vključene vse navedene strani, predvsem državne, regionalne in lokalne organizacije mladih, Evropski mladinski forum, regionalni in lokalni prisotni organi ter socialni partnerji (Strategija RS 2005). Evropski mladinski pakt določa tri druga prednostna področja: izobraževanje in usposabljanje, zaposlitev ter usklajevanje med poklicnimi in družinskimi obveznostmi. Oba imenovana stebra sta tako močno zaznamovala razvoj programa Mladi v akciji.

³¹ Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: An EU Strategy for Youth – Investing and Empowering, z dne 27. 04. 2009, SEC (2009) 545.

³² Več o ugotovitvah pri poglavju o Zgodovinskem razvoju mladinske politike.

OMK naj bi bila uporabljena kot oblika spodbujanja sodelovanja, izmenjave dobrih praks in sporazumnega določanja skupnih ciljev in usmeritev za države članice, in sicer v smislu, od primera do primera različno. Z OMK so bili tako podrobneje določeni postopki usklajevanja na področju mladine (odločitev opredelitve OMK kot »mehkejšega« policy mehanizma tako omejuje izgubo nadzora nacionalnih vlad držav (ozirajoč se na specifično področja mladine in načel mladinske politike), vloge mladih in mladinskih organizacij v katerih mladi delujejo ter na področju reprezentativnih struktur na nacionalni in evropski ravni.

OMK je tako opredeljena za štiri ključna področja sodelovanja mladine, kar nam bo kasneje tudi v pomoč pri opredeljevanju indikatorjev aktivnega državljanstva (prednostna področja se navezujejo na družbeno participacijo, informiranje, večje poznavanje in razumevanje mladih in na prostovoljne aktivnosti mladih).

Ta metoda je bila v mladinski politiki uveljavljena s predhodnim sprejetjem Bele knjige o upravljanju, ki opredeljuje način odločanja, soodločanja oziroma sodelovanja v Evropski uniji. Odprta metoda koordinacije naj bi bila uporabljena kot oblika spodbujanja sodelovanja, izmenjave dobrih praks in sporazumnega določanja skupnih ciljev in usmeritev za države članice, in sicer od primera do primera različno. Kompleksnost metode zaradi velikega števila vpletenih akterjev ne onemogoča iskanja hitrih rešitev. Zaradi dejstva, da je faza izvajanja odločitev še vedno domena nacionalnih vlad držav članic, je dokaj nepredvidljiva, kar lahko otežuje samo načrtovanje mladinske politike kot tudi ostalih politik. Odločitev za začetek odprte metode usklajevanja na posameznem področju mora vključevati redno spremljanje napredka pri doseganju zastavljenih ciljev, pri tem pa dovoljevati državam članicam, da primerjajo medsebojne napore in se učijo iz izkušenj drugih.

Odprto metodo koordinacije na področju mladine je kot ustrezno obliko sodelovanja predlagala Evropska komisija s sprejemom Bele knjige o mladinski politiki - Nova spodbuda za evropsko mladino. S sprejetjem zaključkov Sveta (Izobraževanje in mladina 2004) se vzpostavlja načelno evropsko sodelovanje na področju mladine, Svet pa je 27.

junija 2002 sprejel resolucijo³³, s katero je podrobneje določil postopke odprte metode usklajevanja na področju mladine, vlogo evropskih institucij in nacionalnih oblasti ter – glede na specifiko področja mladine in načel mladinske politike – vlogo mladih in mladinskih organizacij ter reprezentativnih struktur na nacionalni in evropski ravni.

Svet je potrdil odločitev za štiri prednostna področja evropskega sodelovanja na področju mladine (Urad za mladino RS 2009):

- *družbeno udejstvovanje (participacija);*
- *informiranje;*
- *večje poznavanje in boljše razumevanje mladih;*
- *prostovoljne aktivnosti med mladimi.*

Podrobnost postopka predvidenega rednega poročanja o napredku je določena s sprejemom resolucij s skupnimi cilji na posameznem področju.

Potek OMK na področju mladine ima dva nivoja delovanja in sicer izvajanje na nivoju EU in izvajanje na nacionalnem nivoju posamezne države članice. Na drugi strani lahko govorimo **horizontalnem** poteku (različna policy področja) in **vertikalnem** (država članica, regionalni, lokalni nivo) poteku OMK (Bursens in Helsen 2005, 7). Potek izvajanja mladinske politike preko OMK si sledi v naslednjem vrstnem redu. Svet EU določi prednostna področja mladinske politike, na podlagi kateri nato Komisija sestavi vprašalnik za posamezno področje za katerega se predhodno posvetuje z državami članicami ter ga nato posreduje pristojnim nacionalnim oblastem. Nacionalne oblasti po predhodnem posvetovanju z mladimi, mladinskimi organizacijami in mladinskimi sveti nato sestavijo in posredujejo odgovor s posnetkom stanja ter načrtovanimi ukrepi, Komisija pa pripravi povzetek odgovorov s primeri dobre prakse in se posvetuje z

³³ Več o tem <http://www.mva.si/mladinska-politika/odprta-metoda-koordinacije/> (12. 04. 2009)

Evropskim mladinskim forumom (EMF)³⁴ ter nato Svetu predlaga skupne cilje na posameznem področju. Na podlagi predloga Komisije Svet EU le tega obravnava in določi skupne cilje ter rok za predložitev nacionalnih poročil o napredku in vlogi posameznih akterjev v nadaljevanju izvajanja politike. Naloga držav članic je, da na področju mladinske politike izvajajo predstavljene ukrepe ter pripravljajo in posredujejo poročila o napredku po predhodnem posvetovanju z mladimi, mladinskimi organizacijami in mladinskimi sveti. Posredovana poročila o napredku služijo Komisiji za pripravo obsežnega zbirnega poročila o primerih dobrih praks, ki je na podlagi posvetovanja z EMF podano Svetu EU kot poročilo z morebitnim predlogom dodatnih ciljev. Poročilo Komisije je nato obravnavano s strani Sveta EU ter pomeni osnovo za določitev morebitnih dodatnih ciljev ter za določitev roka za naslednje nacionalno poročilo o napredku in vlogi akterjev v nadaljevanju izvajanja politike. Komisija ves čas na primeren način obvešča Evropski parlament, Odbor regij in Ekonomsko socialni svet. EK nato začne nov krog izvajanja OMK (Urad za mladino RS 2008).³⁵

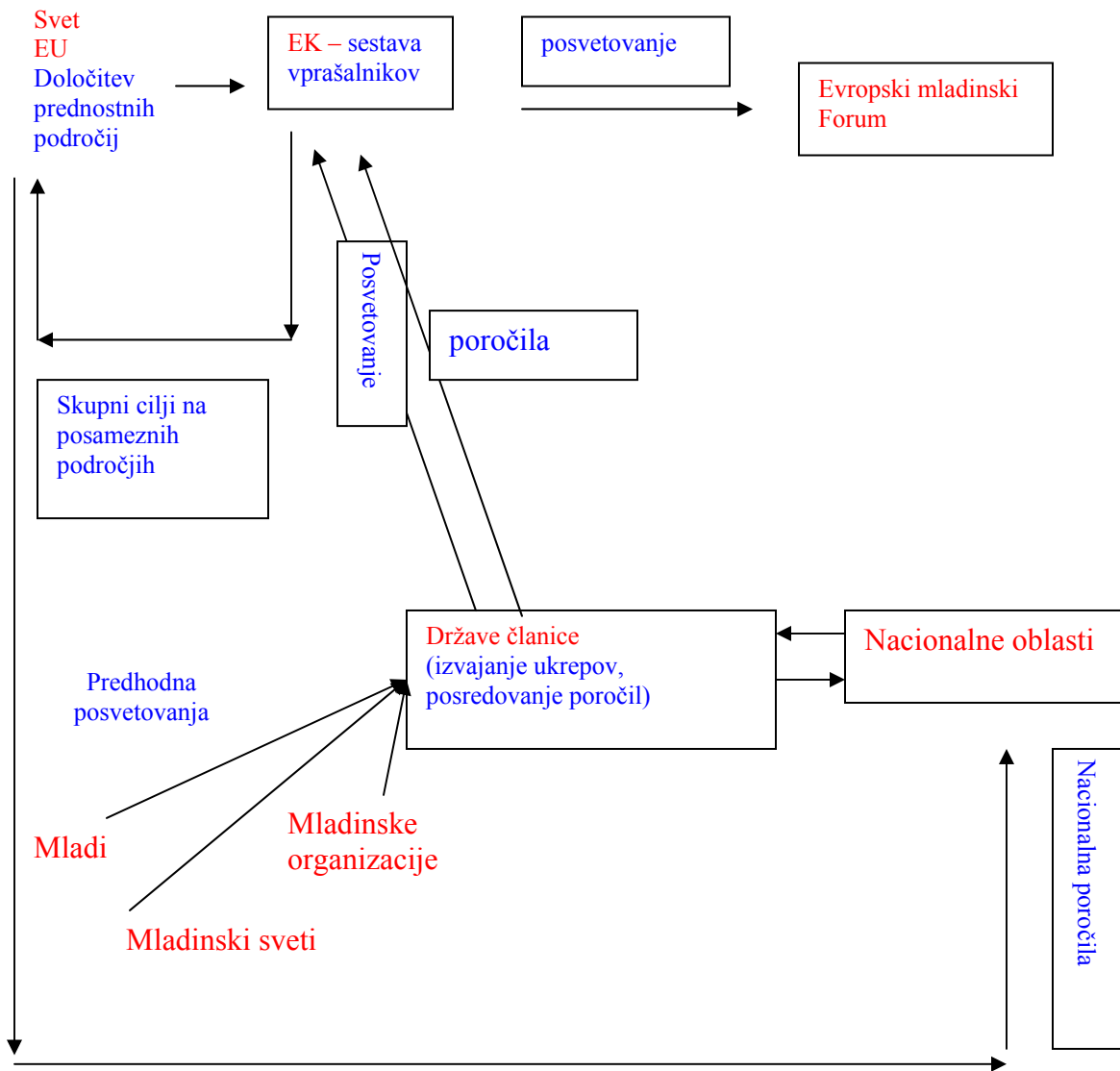
Skupni cilji držav članic pri izvajanju mladinske politike temeljijo na analizi odgovorov držav članic, ki je nakazala skupna področja, na katerih bi lahko članice sodelovale v okviru Odprte metode koordinacije. Z omenjeno metodo tako lahko iščemo odgovore na skupna vprašanja ob upoštevanju raznolikosti, saj omogoča, da so države članice na eni strani zavezane k skupnim ciljem, vendar pa jim za izvajanje le te znotraj nacionalne policy arene ni potrebno spreminjati javnopolitične pristope in institucionalno urejenost. Na podlagi analize podanih rezultatov uresničevanja ciljev. Komisija Svetu predlaga skupne cilje na posameznih področjih ter možne ukrepe za doseganje teh ciljev ter jih z resolucijami na posameznih področjih uradno potrdi. Tako se zasledujejo cilji na štirih

³⁴ Evropski mladinski forum je natančneje opredeljen v poglavju Akterji OMK.

³⁵ Pri OMK se pojavljajo številna metodološka vprašanja, ki izhajajo iz dejstva, da ni mogoče vzpostaviti jasnih sankcij pri spremljanju izvajanja dogovorov s strani nadzorstvenih organov, predvsem EK. Na podlagi tega je težko reči, da je vzpostavljen zaključen krog, preko katerega bi lahko prišlo do konsistentnih policy ciklusov (Debeljak 2008).

prednostnih področjih: informiranje, participacija, prostovoljne aktivnosti mladih in boljše poznavanje in razumevanje mladih.

Tabela 9. 2.: Model izvajanja OMK na področju mladinske politike.

Trenutni cikel OMK se bo zaključil leta 2009 z ocenitvijo implementacije četrte in hkrati zadnje periode (boljše znanje o položaju mladih) in z evalvacijo celotnega cikla kot napoved resolucij Sveta (Komisija 2009, 17).

9.2. INSTRUMENTI OMK

Osnovni instrumenti idealnega tipa OMK (Štremfel 2009), so skupni cilji, kazalniki (iz njih so izpeljane ciljne vrednosti), akcijski načrti in periodična metoda z gledovanja (najboljše prakse), poleg njih pa so prisotni še ostali instrumenti kot so nacionalne strategije, spremljanje in povratne informacije, forumi, javne tribune, oblikovanje novega znanja in razvoj skupnega javnopolitičnega diskurza, načrtno širjenje znanja in izkušenj, prigovarjanje in prepričevanje na osnovi praks in dialoga, proizvodnja znanja z razvojem skupnega javnopolitičnega diskurza, posnemanje in strateška uporaba javnopolitičnih povezav (Radaelli v Štremfel 2009, 58).

Izbor instrumentov OMK, je po mnenju Howletta in Ramesha (2005, 185), pogojen z značilnostmi posameznih instrumentov, z naravo problema, ki ga rešujemo, z izkušnjami, ki jih ima vlada pri reševanju podobnih težav, z osebnimi preferencami oblikovalcev politik ter s predvideno reakcijo ciljne skupine glede izbire instrumentov, ki se nanašajo nanjo.

9.2.1 Instrumenti OMK v mladinski politiki

Za mladinsko politiko sta najpomembnejša instrumenta OMK vzajemni pogled in metoda z gledovanja. Vzajemni pogled je v mednarodnem javnopolitičnem sodelovanju definiran kot sistematičen pregled in primerjava (ocena) delovanja posamezne države z drugimi državami, kjer je jasen cilj pomagati državi izboljšati svoj javnopolitični proces, sprejeti najboljše prakse in jih uskladiti z že postavljenimi standardi in načeli (Pegani v Gornitzka v Štremfel 2009, 59). Vzajemni pogled je na področju mladinske politike definiran kot proces, ki omogoča vpogled in vrednotenje delovanja drugih držav članic. Pristojnosti periodičnega spremljanja, nadziranja in vrednotenja opravlja Komisija. Omogoča predvsem pregled uspešnih primerov politik in dobrih praks (Radaelli v Štremfel 2009). Za uresničevanje aktivnega državljanstva je pomembna socializacija akterjev, saj sodelujoči javnopolitični igralci postanejo enotni o merilih, ki so potrebna oziroma definirajo dobro politiko.

Na drugi strani je v mladinski politiki znotraj OMK pomembna tudi tako imenovana metoda zgledevanja³⁶, ki se uporablja kot tehnika vzpostavljanja evropske razsežnosti z določanjem evropskih smernic in spodbujanjem ciljnega vodenja ter smernic ob upoštevanju posameznih nacionalnih razsežnosti. (Rodrigues v Štremfel 2009).

Preglednica 9.2.1.: Trenutno EU področje sodelovanja v okviru aktivnega evropskega državljanstva (instrumenti in prioriteta področja).

Vir: Komisija 1 2009, 37.

Pri metodi zgledevanja se je potrebno zavedati, da ta metoda pomeni opazovanje in učenje od drugih in ne pomeni zgolj posnemanja. Name te metode je v privzemanju in prilagajanju uspešne strategije v lastni državi. Sama vpeljava metode zgledevanja ne zagotavlja dolgoročne uspešnosti, saj je zgledevanje nepretrgan proces nenehnega izboljševanja dejavnosti za doseganje in preseganje zastavljenih ciljev (Štremfel 2009). Po mnenju Radaellijeve (2004) je pomanjkljivost te metode tudi v zmanjševanju različnosti in v heterogenosti, ki javnopolitične igralce osredotočajo na specifične mikro inovacije, ignorira pa ta metoda holistične elemente uspeha in sistematično naravno, ki naj bi jo politike imele. Problem podanih instrumentov OMK se lahko kaže tudi v pretiranem poudarjanju sodelovalne metode zgledevanja, ki tako zavira tekmovalnost in konkurenčnost med državami članicami. Metoda zgledevanja lahko ovira učenje tudi z

³⁶ Metoda zgledevanja ali »benchmarking« (ang.).

enačenjem institucionalnega konteksta. Številne institucionalne in politične okoliščine se pogosto spregleda zaradi predvidevanja popolne zamenljivosti najboljše prakse. V vseh procesih politične inovacije obstajajo elementi, ki ne morejo biti preneseni iz ene države v drugo brez upoštevanja institucionalne podlage, državne tradicije in prevladujoče politične kulture (Radaelli v Štremfel 2009, 61).

9.2.1. Kazalniki in ciljne vrednosti OMK v mladinski politiki

Ciljne vrednosti na področju OMK predstavljajo ključno referenčno točko, ki bi jo EU želela doseči leta 2010. Ciljne vrednosti in kazalniki niso le dokaz statusa številčnih informacij temveč kažejo tudi na namene določanja skupnih prizadevanj (Gornitzka v Štremfel 2009, 62). Ko govorimo o ciljnih vrednostih, ne mislimo na konkretne cilje, ki naj bi jih določena država dosegla, ampak služijo kot referenca za povprečno delovanje.

Kot pravita Hoskins in Van Nijlen (2007, 9) je za koherenten pristop merjenja in spremljanja vseh ključnih kompetenc Lizbonskega procesa v okviru izvajanja mladinske politike in uresničevanja aktivnega državljanstva z OMK, bistvenega pomena, da opredelimo smernice, kako uspešnost same politike spremljati in meriti tudi v prihodnosti.

Po predlogih Komisije (Komisija 5 2009, 22), naj bi se OMK po letu 2009 okrepila z metodami, kot je metoda z gledovanja (še posebno med posameznimi skupinami med državami članicami, seminarji visokega nivoja (ko je politično sodelovanje nujno), strukturnim dialogom ter z opredelitvijo novih indikatorjev na katerih bi kasneje oblikovali metode izvajanja OMK.

9.3. OMK IN AKTIVNO EVROPSKO DRŽAVLJANSTVO

V praksi državljanstvo tendenciozno uteleša pravice (in s tem vrednote) delovnega človeka, ki konkretno lahko obstajajo le pod pogojem, da odnos posameznika do skupnosti doživi novo definicijo. V teoriji pa državljanstvo še vedno ni nič drugega kot enakost med posamezniki, ki ni odvisna od njihovega družbenega položaja (Balibar 1994, 49). Tako lahko govorimo o *državljskem režimu*, s katerim opredeljujemo institucionalne dogovore, pravila in razumevanje, ki oblikujejo in vodijo trenutne policy odločitve in porabo države; težave definiranja s strani države in državljanov ter dokazovanje pravic državljanov. *Državljski režim* ima tako štiri dimenzije (Jenson 2004, 3) :

- Skupek odgovornosti (temeljne vrednote, ki definirajo meje državne odgovornosti in ločevanje le-te od trga, družin in skupnost;
- Skozi splošno priznanje posameznih pravic in dolžnosti, je državljski režim definiran kot tisti, ki priznava pravice in dolžnosti, ki se navezujejo na status polnopravnega državljanstva in na tiste, ki imajo drugorazredni status;
- Vladni dogovori polity-a vsebujejo institucionalne mehanizme za dostop do države, oblik participacije v družbenem življenju in političnih debatah in legitimnost določenih tipov dokazovanja pravic državljanov;
- Definicija članstva opredeljuje meje režima z idenitificiranjem tistih, ki se opredeljujejo znotraj režima in na tiste, za katere je državljski režim nasproten.

Državljski režim se spreminja transparentno z idejami in praksami, ki so vezane na določen čas. Vladne odločitve vplivajo na način življenja, postavljajo odločitve o odgovornostih, skupnostih, vladanju in inkluziji igralcev v državi, na vsakodnevni ravni.

Zaradi demografskih sprememb (staranje evropskega prebivalstva) se na mlade kot vse manj številčnejšo populacijo nalaga čedalje večje breme solidarnosti. Problemi, kot so dostop do kakovostnega izobraževanja, zaposlovanje, stanovanjska problematika in tako dalje, terjajo rešitve, zato je ključnega pomena, da so v politični dialog (odločanje o tem)

vključeni mladi. Vključenost mladih v politični dialog, sodelovanje z različnimi javnopolitičnimi igralci ter krepitev dialoga med njimi ter vključevanje v različne organizacije je pogojeno z vplivom vzgojno-izobraževalnega elementa ter z učinkovitim izvajanjem mladinske politike na področju aktivnega državljanstva, kjer se kaže uspešnost/neuspešnost sodelovanja med različnimi akterji na različnih nivojih. Vključenost mladih je po navedbah Bele knjige (2001) moč zagotoviti z aktivno participacijo, prepoznavanjem in oblikovanjem pomembnih odgovornosti skozi direktni dialog, vključenost mladih v policy odločanje ter razvoj projektov, ki omogočajo bližjo participacijo mladih v policy proces odločanja z policy mehanizmom OMK, za katero sta dve ključni prioriteti za proces izvajanja mladinske politike participacija in informiranje. Uporabljena naj bi bila kot oblika spodbujanja sodelovanja, izmenjave dobrih praks in določanja skupnih ciljev držav članic.

Na drugi strani pa kadar, govorimo o oblikovanju in uresničevanju aktivnega državljanstva, ne moremo mimo dejstva, da je zanj pomembno izobraževanje. Programi, ki so bili osnovani za izmenjanje konkretnih ciljev Lizbonske strategije, so imeli kot ključni cilj delovne programe, ki so se navezovali na aktivno državljanstvo, zagotavljanje učenja demokratičnih vrednot in demokracije ter participacije z vsemi šolskimi možnostmi. Ta cilj je bil promoviran v smislu priprave ljudi za aktivno državljanstvo. To dejstvo jasno kaže na povezavo med aktivnim državljanstvom in izobraževanjem (Evropski Svet 2002).

Po Veldhuisu (1997), ki je za Svet Evrope pripravil obširno opredelitev aktivnega državljanstva, navaja **štiri razsežnosti aktivnega državljanstva**:

- 1. politično – pravna razsežnost,*
- 2. družbena razsežnost ali socialna razsežnost,*
- 3. kulturna razsežnost,*
- 4. ekonomska razsežnost*

Po mnenju Veldhuisa naj bi oziroma bi moral takšne razsežnosti državljanstva upoštevati vsak izobraževalni program, v smislu vključevanja vsebin, značilnih za vsako od štirih razsežnosti državljanstva.

Na nivoju EU govorimo o učenju od spodaj navzgor takrat, kadar raven EU spodbuja participacijo in sodelovanje ter aktivno prisluhne idejam, ki izhajajo in prihajajo iz civilne družbe. Radaelli (Radaelli v Štremfel 2009, 75) tako učenje od spodaj navzgor označi kot »družbeno okolje, kjer so v glavni vlogi družbeni akterji, lokalne oblasti in regije.

Znanje se na lokalnem nivoju proizvaja induktivno, preko kritičnega premisleka v proces vključenih lokalnih akterjev o znanju posebnih lokalnih izobraževalnih praks (Štremfel 2009, 75). V tem kontekstu velja opozoriti na, za naše empirično raziskovanje pomembno dejstvo, da so snovalci OMK v institucionalni zasnovi te metode prezrli vprašanje oblikovanja struktur sodelovanj za participiranje lokalnih, regionalnih in državnih ravni.

Aktivno evropsko državljanstvo je pristop znotraj OMK, ki se z »ozkim področjem delovanja« osredotoča na participacijo mladih in mladinsko delo (Komisija 2009 20).

9.4. AKTERJI OMK

Proces oblikovanja politik je opredeljen kot dinamična medsebojna igra različnih posrednikov, ki vključuje ključne igralce (uradniki, tisti, ki implementirajo in ključna publika), tradicijo znotraj določene kulture (Komisija 5 2009, 61).

Evropski pristop, ki se osredotoča na decentralizirano delovanje, se osredotoča na tako imenovano delovanje »partnerstva«. Bela knjiga evropskega vladanja (*ang. White paper on European Governance*)³⁷, ki predlaga reformo »mnenj, pravil, procesov in načinov

³⁷ European Commission, White paper on European Governance, COM (2001) 428 final, Brussels, 25. 07. 2001.

obnašanj, ki odražajo način preko katerega lahko zagotovimo poti doseganja moči na evropskem nivoju, je predložila način policy odločanja, ki mora biti v osnovi bolj inkluzivno in odgovorno. Da bi dosegli participacijo, ki je del petih ključnih sporočil dobrega vladanja, Komisija predlaga »doseganje državljanov skozi lokalno in regionalno demokracijo« (Regent 2002). Takšen način delovanja vsebuje več nivojsko partnerstvo, v katerega so nacionalne vlade polno vključene v EU policy odločanje, z regijami in svojimi državljani. Ideja je v promociji kulture policy odločanja, ki temelji na konsultaciji med številnimi vpletenimi akterji. Odločevalski proces in faze implementacije morajo biti osnovane na trenutnih potrebah in kompetencah (Regent 2002, 17).

Proces OMK ustvarja s svojim načinom sodelovanja novo nacionalno in evropsko areno za pogajanja in izmenjave znotraj EU. Na področju mladinske politike vsebuje OMK širok nabor državnih in tudi zasebnih akterjev, ki z lastnim ali medsebojnim delovanjem izvajajo in uresničujejo tovrstno politiko. Po mnenju Chalmersa in Lodga (Chalmers in Lodge v Štremfel 2009, 41), obstajajo številne teoretične interpretacije OMK, ki se osredotočajo na to, kateri akterji so aktivni in kakšno vlogo imajo v OMK kot novi obliki governanca. Ključni akterji pri izvajanju OMK v mladinski politiki delujejo na dveh ravneh, in sicer na evropski in na ravni držav članic, kjer so značilni horizontalni odnosi v samem javnopolitičnem omrežju³⁸ z odsotnostjo vodilnega igralca s formalno identiteto. Pri tem je potrebno poudariti, da so omrežja, glede na področje v katerem je OMK uporabljena, tudi različno strukturirana (Štremfel 2009).

³⁸ Pojmovanje javnopolitičnih omrežij je med različnimi avtorji, različno, vendar pa bi lahko rekli, da obstaja neko soglasje glede lastnosti, ki jih lahko opredelimo kot tiste skupne, ki tvorijo javnopolitično omrežje. Najpogostejša opredelitev tako javnopolitična omrežja opredeljuje, kot pravi Borzelova (Borzel, 1997: 1), kot vrsto relativno stabilnih odnosov med različnimi medsebojno povezanimi igralci, ki si pri zasledovanju skupnih interesov izmenjujejo vire, saj se zavedajo, da je sodelovanje najboljši način za doseg zastavljenih ciljev pri oblikovanju javne politike. Še več, javnopolitična omrežja so iz pogajanj oblikovala prevladujočo obliko politične transakcije na evropskem nivoju (Bulmer in Lequesne 2002, 13) Koncept javnopolitičnih omrežij služi, kot pravi Kustec Lipicerjeva (Kustec Lipicer v Fink-Hafner, Lajh, ur., 2002), za spoznavanje in preučevanje omrežja odnosov med tistimi igralci, ki se vključujejo in oblikujejo procese oblikovanja in izvajanja javnih politik.

Slika 9.4.: Vloga javnopolitičnih igralcev na različnih političnih ravneh delovanja.

V nadaljevanju bodo tako opredeljeni akterji mladinske politike znotraj OMK, ki so ključni za uresničevanje aktivnega državljanstva ter dinamiko odnosov njihovega delovanja. Našo raziskavo bo v pomembni meri zaznamovalo ravno razlikovanje med različnimi nivoji odločanja in medsebojna prepletenost odločitev na nads nacionalni ravni, nacionalni ravni in lokalni ravni.

9.4.1. Nads nacionalni akterji

Evropska raven vladanja mladinske politike je sestavljena iz petih ključnih institucij.

Na ravni EU tako govorimo o **Evropski komisiji (Komisija)**, katere ključna naloga v mladinski politiki je, vzpostavljanje kredibilnosti na različnih javnopolitičnih področjih. Njena vloga se v izvajanju OMK kaže v sestavi vprašalnikov za posamezno področje, za katerega se predhodno posvetuje z državami članicami ter ga nato posreduje pristojnim nacionalnim oblastem. OMK ne predvideva izdelovanja pravil in držav članic ne sili k

implementaciji kakršnihkoli meril. Komisija ima po mnenju Pollacka (Pollack v Humburg 2008, 19) v procesu OMK samo vlogo koordinatorja. Dnevni red oblikovanja moči Komisije je v okviru Lizbonske strategije skoraj nič. Na drugi strani meni Dehousse (Dehousse v Štremfel 2009, 42), da je osrednja vloga Komisije v skupnosti tista, ki ji daje referenčno točko, ki ne sme biti prezrta, še posebno ne na področjih slabo strukturiranih transnacionalnih omrežij.

Na nadnacionalni ravni je bil v okviru Komisije ustanovljen Generalni direktorat Evropske Komisije za izobraževanje in kulturo³⁹. V okviru DG EAC, ki je označen kot vzpostavitelj, organizator in prenosnik OMK, deluje mladinska enota, ki skrbi za prenos praktične uporabe OMK v mladinski politiki.

V delovanju Komisije so pomembni tudi tako imenovani koordinatorji, ki jih imenuje posamezna država članica. Njihova vloga je vezana na koordinacijo med Komisijo in posamezno državo članico. V relaciji do Komisije je njihova ključna naloga v predložitvi podrobnosti pobud za politike, primerih najboljših praks in drugemu gradivu za obravnavo izbranih tem (Bela knjiga 2002, 13).

Eden izmed ključnih programov Komisije pri uresničevanju mladinske politike je program Mladi v Akciji.

Svet Evropske unije zastopa interese držav članic in ima zakonodajno funkcijo, preko katere opredeljuje smernice EU. Na podlagi predlogov Evropske komisije države članice v Svetu Evropske unije sprejemajo predpise, določajo politične cilje, koordinirajo svoje nacionalne javne politike in rešujejo različne druge probleme.

Več kot 30 let je Svet edina mednarodna organizacija, ki izvaja sistem soupravljanja na področju mladine. Podrobneje, njegove strukture odločanja vključujejo predstavnike mladinskih organizacij, ki delujejo skupaj z vladnimi predstavniki, da bi odločali o

³⁹ Directorate-Generale for Education and Culture (DG EAC)

politikah in programih institucije. Te politike in programi s predložijo v sprejem Odboru ministrov, glavnemu telesu Svet za odločanje.

V sedemdesetih letih 20. stoletja je Svet ustanovil Evropski mladinski center (EMC) in Evropsko mladinsko fundacijo (EMF) v Strasbourgu. Leta 1995 je bil v Budimpešti odprt drugi Evropski mladinski center. Programi in projekti EMC in EMF so soupravljalni (v takšen obseg delovanja sodi E-Učenje in E-Evropa, ki ga pospešuje Komisija in je v skladu z vsebino Bele knjige v upravljanju) (Bela knjiga 2002, 26).

Cilj Svet mladinske politike je zagotoviti mladim razvoj znanja, spretnosti in pristojnosti, da v celoti sodelujejo v vseh vidikih družbe. Po mnenju Olafsdottirjeve (2007, 4) ima Svet velik interes v različnih projektih, ki pokrivajo področje aktivnega državljanstva, še posebno v povezovanju med vložki učenja in aktivnim državljanstvom. Participacija mladih na področju mladinske politike je ena izmed prednostnih področij Direktorata za mladino in šport pri Svetu. Pregled nacionalnih mladinskih politik, ki zagotavljajo podporo mladinskih organizacijam skozi usposabljanje in Evropsko mladinsko fundacijo, je le delček primerov, kako so prioritete prenesene v prakso, na področju mladinskega sektorja v Svet.

V pristopu tako imenovanega mladinskega raziskovalnega partnerstva (*ang. Youth Research Partnership*) je bil v Luxemburgu leta 2005 ustanovljen Znanstveni center za mladinske politike (*ang. European Knowledge Centre for Youth Policy (EKCYP)*)⁴⁰, ki je plod partnerstva Evropske komisije in Evropskega Sveta.

Evropski parlament v procesu OMK nima posebne vloge (Gornitzka 2006, 19). Ni mu omogočeno, da bi bil vključen preko pravnih posvetovanj. Vloga Evropskega parlamenta

⁴⁰ Glavni cilji Centra za mladinske politike je, znotraj polja mladinske politike, zagotavljanje znanja in informacij, ki so potrebne mladim po Evropi. EKCYP služi kot orodje k implementaciji Bele knjige o mladini, še posebno pa implementaciji skupnih ciljev EK za boljše razumevanje mladine in spremljanje mladinskih politik. Cilj, ki ga zasleduje EKCYP, je promocija dejstev, ki temeljijo na policy delovanju in praksah ter poudarjanje in izmenjava informacij skozi celotno polje mladinske politike (za več informacij glej <http://youth-partnership.coe.int/youth-partnership/>).

znotraj OMK je bila obravnavana tudi s strani Komisije, kjer je v Beli knjigi evropskega vladanja poudarila oslABLJENO vlogo le tega. Evropski parlament je šibko povezan pri koordinaciji politik, zato ga spodbuja k sprejetju proaktivne strategije, ki bo prilagojena načrtom in delovanju OMK, z namenom vplivanja na delo številnih odborov in spomladanskih srečanj Evropskega Sveta (Komisija 2009, 26–27).

Ekonomsko socialni odbor in Odbor regij pomagata Svetu in Komisiji pri pripravi ustreznih instrumentov. Prvi predvsem svetuje na področju regionalnih in lokalnih zadev ter omogoča predstavnikom regionalnih oblasti, da sodelujejo pri oblikovanju integracijske politike. Drugi pa omogoča ustanovam EU, da pri pripravi odločitev ovrednotijo in upoštevajo interese različnih gospodarskih in socialnih skupin. Sodelovanje med institucijama in odboroma poteka na več ravneh. Na nekaterih področjih obsega obvezno posvetovanje, instituciji lahko zgolj zaprosita za mnenje, v vsakem primeru pa lahko odbora izdeta mnenje tudi na lastno pobudo.

Evropski mladinski forum (YFJ) je bil ustanovljen leta 1979 z namenom zastopanja mladinskih organizacij na evropski ravni in z namenom da bi začel dialog z mladimi. YFJ je sestavljen iz dveh stebrov: prvega tvorijo nacionalni mladinski sveti evropskih držav (del tega je tudi MSS), drugega pa mednarodne mladinske organizacije; več kot 90 nacionalnih mladinskih svetov in mednarodnih nevladnih krovnih mladinskih organizacij. Forum združuje na desetine milijonov mladih iz vse Evrope in na evropski ravni zastopa in predstavlja njihove skupne interese YFJ je pomemben partner Evropske komisije in Evropskega parlamenta pri oblikovanju mladinskih politik v EU, prav tako kot partner sodeluje tudi s Svetom in Združenimi narodi. YFJ Mladinskemu svetu Slovenije omogoča, da kot enakopraven partner skupaj z ostalimi organizacijami članicami te zveze soodloča o razvoju mladinske politike in mladinskega dela v Evropi ter tako igra pomembno vlogo v procesu odločanja v EU (Cepin in Bizjak 2007).

Mladim z vsakodnevnim spodbujanjem stikov in komuniciranja med svojimi organizacijami članicami, omogoča aktivno sodelovanje v procesu oblikovanja bodoče Evrope in družbe v kateri živijo in pomaga pri izboljševanju življenjskih pogojev mladih evropskih državljanek in državljanov v današnjem svetu.

YFJ je kot navaja Bela knjiga (Bela knjiga 2002, 59) pridobil precejšnje znanje o mladinskem delu, mladinski politiki, nevladnih mladinskih sektorjih in vprašanih civilne družbe. Prav tako pa se vidna vloga YFJ kaže v zastopanju v skupinah Komisije in pri izbiranju projektov znotraj programa Mladina.

9.4.2. Nacionalni akterji

Splošna poročila o mladih s strani mnogih držav članic EU⁴¹ so poročala o zaznavanju vpliva splošnega EU okvira o sodelovanju na področju mladih na zakonodajo, ki je mladinsko usmerjena na nacionalnih nivojih in je tako pomagala mnogim državam članicam razviti nacionalne strategije. Vse več držav vključuje mladinske organizacije v njihovo oblikovanje politik, področje mladinske politike pa je vedno bolj oblikovano na način EU politike na lokalnem in regionalnem nivoju.⁴²

Naloga držav članic je, da na področju mladinske politike izvajajo predstavljene ukrepe ter pripravljajo in posredujejo poročila o napredku po predhodnem posvetovanju z mladimi, mladinskimi organizacijami in mladinskimi sveti.

Na nivoju držav članic lahko v primeru mladinske politike govorimo o čez sektorski koordinaciji in pobudah, ki so v osnovi v oblasti ministrstva ali organa v sestavi, ki je odgovorno za mladinsko politiko. Doseganje sodelovanja in koordinacije na nacionalnem nivoju je v velikih primerih težko, saj so do mladinske politike in tem, ki jih obravnavajo, velikokrat drugi igralci v javnopolitičnem procesu ignorantski. V osnovi obstajata po mnenju Siurala (2005, 39) na nivoju države dve vrsti igralcev, in sicer: administrativna medsektorska koordinacijska telesa, ki vključujejo v svojem delovanju mladinsko reprezentacijo in telesa, ki zastopajo mlade. Oba tipa teles sta zastopana tako na nacionalnem kot tudi na lokalnem nivoju.

⁴¹ Summary of national reports, pripravljeno s strani Ecotec – Ecorys, Januar 2009 v An EU strategy on Youth – Investing and Empowering, z dne 27. 04. 2009.

⁴² Mnogo držav aktivno promovira oblikovanje lokalnih/občinskih mladinskih svetov. Primer za to sta Grčija, kjer jih je 850, na Finskem, pa 200 občinskih mladinskih svetov. V Bolgariji pa lokalnost spodbuja Listina o participaciji mladih na lokalnem in regionalnem nivoju v Bolgariji (Komisija 2009, 14).

Ker je magistrsko delo v empiričnem delu omejeno na nacionalni nivo države Slovenije in lokalni nivo občine Litija, bodo kot ključni znotraj OMK prikazani akterji, ki so relevantni za naše nadaljnje delo.

9.4.2.1. Akterji OMK mladinske politike v RS

9.4.2.1.1. Nacionalni akterji

Na ravni držav članic so ključni akterji pri izvajanju OMC nacionalne oblasti. V Sloveniji na **nacionalnem nivoju** koncept MOK izvaja **Urad za mladino**, ki deluje v okviru Ministrstva za šolstvo in šport Republike Slovenije. Povečanje zavedanja pomembnosti in zastopanosti mladinskih tematik, je privedlo do ustanovitve znotraj ministrskih omrežij, ki spodbujajo sodelovanje (Siurala 2005, 38). V državah, kjer ni ustanovljenih ministrstev za mladino, je izjemnega pomena, oblikovanje predstavnika mladinskih zadev s koordinacijsko odgovornostjo (ibid). Urad za mladino RS na evropski ravni zastopa interese Republike Slovenije na področju mladine in mladinske politike. Predstavniki Urada za mladino sodelujejo v Evropskem usmerjevalnem odboru za mladino v okviru Sveta Evrope, v odboru programa Mladina oziroma Mladi v akciji ter v delovni skupini za mladino Sveta EU. Urad RS za mladino je odgovorni nosilec razvoja mladinske politike in mladinskega dela v Sloveniji. Njegova osnovna naloga je spremljanje položaja mladih v družbi, uveljavljanje in razvoj mladinske politike, podpora mladinskemu delu, pomoč pri vzpostavljanju in ohranjanju mladinske infrastrukture, mednarodne raziskave in vrednotenje mladinskega dela (Mreža Mama 2008, 10).

Mladinska politika in mladinsko delo se dogajata v prostorih, ki mladim omogočajo razvoj lastnih potencialov, da bodo postali odgovorni člani različnih zasebnih, lokalni, državnih in mednarodnih skupnosti. Z ukrepi Urad spodbuja in razvija organiziranost mladih, njihovo participacijo v družbenih procesih, spodbuja razvoj in priznavanje neformalnega in priložnostnega učenja, informiranje in svetovanje, mobilnost in mednarodno sodelovanje mladih, medkulturno učenje in spoštovanje človekovih pravic.

V odnosu do različnih akterjev mladinske politike tako Urad predstavlja tutorja in še vedno financira določene programe. Sprejema smernice in cilje, ki so lahko podlaga za izvajanje programa Mladi v Akciji (Debeljak 2009).

Na nacionalnem nivoju deluje tudi **Mladinski svet Slovenije (MSS)**⁴³, ki deluje kot krovna mladinska organizacija v Sloveniji in združuje sedemnajst nevladnih organizacij, ki so različno interesno, nazorsko in politično usmerjene. Mladinski sveti so subjekti znotraj katerih se »dogaja« mladinska politika. Mladinski svet Slovenije je član **Evropskega mladinskega foruma (YFJ)**, katerega poslanstvo je, predvsem spodbujati mlade k aktivni participaciji oblikovanja Evrope in družb v katerih živijo in izboljšati življenjske razmere mladih kot evropskih državljanov v današnjem svetu. Mladinski sveti so lahko po mnenju Siurala (2005, 39) izredno učinkovita politična telesa pri lobiranju o zakonodaji, ki je povezana z mladino, financiranju mladinskih projektov in pri mladinskih vprašanjih na splošno. Mladinski svet Slovenije je v tem smislu torej predstavniško reprezentativno telo nacionalnih mladinskih organizacij⁴⁴ in kot tak zastopa interese mladih pri nacionalnih oblasteh in v mednarodnih združenjih ter sodeluje pri spodbujanju razvoja mladinske politike pri nas in po svetu. Mladinski Svet Slovenije je torej bistven za celoten dialog, saj ves čas vstopa v proces OMK kot neposredni pogajalec s Komisijo. Za delovanje in izvajanje OMK na nacionalnem nivoju je ključnega pomena, aktivno sodelovanje ključnih nacionalnih akterjev v mladinski politiki. Predstavniki Urada za mladino RS in predstavniki MMS se srečujejo znotraj tako imenovane Mešane komisije za mladinska vprašanja. Na ravni EU ne moremo govoriti o

⁴³ Mladinski svet Slovenije je član Evropskega mladinskega foruma.

⁴⁴ Za mladinske organizacije se štejejo prostovoljna, demokratično organizirana združenja, katerega članstvo v celoti ali večinsko sestavljajo mladi ter izvajajo dejavnosti, ki so prvenstveno namenjene sovrstnikom ter s svojimi dejavnostmi pokrivajo različna področja delovanja. Večina mladinskih organizacij ima natančno določene starostne meje, mnoge med njimi imajo tudi starostne omejitve za vodstvene funkcije v organizaciji. Vsebine njihovega delovanja so zelo različne, velikokrat pa so povezane s posameznimi idejnimi, filozofskimi, političnimi, interesnimi in drugimi izhodišči svojega poslanstva. Kot pravi Novakova (Novak v Evropsko državljanstvo 2007, 8), snovalci evropske politike želijo za zgled postaviti mladinske organizacije, ki so zasnovale aktivnosti z namenom razvijanja inovativnosti, podjetnosti in ustvarjalnosti.

uspešni komunikaciji, kot tudi ne moremo govoriti o uspešni komunikaciji med nacionalnimi akterji, kar vodi v pomislek o načinu delovanja in izvajanja mladinske politike.

Na nacionalni ravni so ključni akterji mladinske politike in mladinskega dela, poleg mladinskih organizacij in mladinskih centrov, tudi **Mladinski sveti lokalnih skupnosti**, ki predstavljajo osnovo za sodelovanje mladih v lokalnih skupnostih. Od sprejetja Zakona o mladinskih svetih v letu 2000 se ustanovljajo v posameznih lokalnih skupnostih kot združevalni in predstaviški organ lokalnih mladinskih organizacij in lokalnih enot večjih mladinskih organizacij.

Oblike sodelovanja znotraj mladinske politike vključujejo, kot pravi Debeljak (2009) tudi pomembne akterje, ki na same policy področju nastopajo kot **nevladne organizacije**. So nevladne, neprofitne ter prostovoljne organizacije, ki ne sodijo v nobeno od treh, zgoraj navedenih skupin in na nacionalnem oz. regionalnem nivoju izvajajo mladinske programe in programe za mlade. Mednje sodijo tudi organizacije, ki izvajajo tako imenovane podporne in servisne programe za mlade, to so programi, ki prispevajo k večji kvaliteti mladinskega dela, mladinske politike ali položaju mladih v Sloveniji. V trenutni obliki OMK ni pretirano odprt sistem, saj kljub svoji osnovi z omrežjem javnih uradnikov in strokovnjakov lahko povečuje tehnokratsko naravo javnopolitičnega procesa EU in ne odpira poti za bolj demokratične procese (Štremfel 2009).

9.4.2.1.2. Lokalni akterji

Pomanjkljivost OMK se kaže v premajhni vlogi lokalnih igralcev pri izvajanju mladinske politike, kljub temu, da sama metoda svoje delovanje nanaša na pridobivanje koristi iz lokalnega znanja. Borrás in Jacobson (Borrás in Jacobson v Štremfel 2009, 53) sklepata, da empirične raziskave kažejo na odprtost OMK do različnih akterjev, ki ni popolnoma izkoriščena, še posebej ne znotraj držav članic.

Svet tako v Resoluciji⁴⁵ iz leta 2006 opredeljuje vrste ukrepov za aktivno participacijo mladih, ki med drugim kažejo na pomen delovanja akterjev na lokalnem nivoju, saj se podpira razvoj in mreženje med lokalnimi participativnimi strukturami. Tak primer so mladinski sveti, ki mlade sistematično vključujejo v lokalne organe odločanja ter aktiviranje podpore regionalnih in lokalnih organov. Na lokalnem nivoju so ključni akterji občine in institucije, ki so povezane z njimi, kot tudi institucije, ki so direktno povezane z ministrstvi in so na lokalnem nivoju zastopane kot strukturirana lokalna telesa.⁴⁶

Mladinski svet lokalnih skupnosti je predstavniško reprezentativno telo lokalnih mladinskih organizacij in kot tak zastopa interese mladih pri lokalnih (občinskih) oblasteh in se z njimi pogaja o deležu občinskega proračuna, ki bo namenjen mladim. Prav tako ima v skladu z zakonom pravico do dajanja mnenj v vseh zadevah, obravnavanih v občinskih organih, ki zadevajo mlade. Kot organizirana oblika ima tudi možnost prirejanja različnih aktivnosti in se sme posluževati različnih oblik pridobivanja sredstev za delovanje (občinski razpisi, Urad RS za mladino, program Mladina/Mladi v akciji). Kot reprezentativno telo bi lahko razvijali metode za vplivanje na mestne odločevalska telesa (na primer skoti medije, internet ali pa glede na njihov položaj v sistemu).

Sama narava magistrskega dela ja v preučevanju vezana na lokalnega igralca v procesu izvajanja mladinske politike. V nadaljevanju bomo podrobneje predstavili vlogo mladinskega centra na lokalnem nivoju Slovenije.

Občinski oziroma lokalni **mladinski centri** so ključni v čez sektorskem delovanju oziroma implementaciji mladinske politike. V nordijskih državah so ministrstva, pristojna za mladinsko politiko spodbudila občinsko raven za uveljavitev »po-mladinskih koordinatorjev«, ki so skrbeli za izvajanje mladinske politike (Siuriala 2005, 39). Mladinski centri predstavljajo središčno točko, kjer mladi vseh starosti in nazorov ustvarjajo in razvijajo najrazličnejše aktivnosti in ponujajo možnost preventivnega

⁴⁵ glej <http://jaunatneslietas.lv/page/1223>.

⁴⁶ UL C 2006/C 297/02, z dne 07.12.2006, str. 9

delovanja, neformalnega učenja in usposabljanja mladih na lokalni ravni. Veliko mladinskih centrov se na nacionalni ravni v Sloveniji povezuje v svojo mrežo **MaMa**⁴⁷.

Mladinske organizacije so svojevrsten prostor, katerih glavni namen je, predstavljati poglede mladih in so namenjene interesom ter potrebam mladih. Tako mladinski center predstavlja prostor, kjer se mladi lahko učijo o udeležbi v javnem življenju in si pridobivajo izkušnje o njenih možnostih in izzivih pri odločitvah in dejavnostih, ki jih sprejemajo in izvajajo.

V Sloveniji v devetdesetih letih 20. stoletja, kot pravi Debeljak (2009), niso krepili mladinskih struktur, zato je bila pričakovana posledica: slaba struktura mladinskih organizacij. Slovenija se uvršča med tiste države, v katerih je bilo po letu 1990 ustanovljenih najmanj mladinskih organizacij. Poudariti je potrebno, da v Sloveniji ne moremo govoriti o mladinskih organizacijah kot posebni obliki združevanja ljudi; zakonska ureditev v Sloveniji pozna samo društva. Mladinska organizacija je le vsebinski pojem (Škulj 2007, 6), ki se uresniči v odnosu do mladinske politike, kot jo izvaja državni pristojni organ za področje mladinske politike. Vse to kaže na majhno število mladinskih organizacij v prvem desetletju države Slovenije. Mladinski centri so v Sloveniji fenomen (lahko so v obliki javnih zavodov ali v zasebni obliki) in predstavljajo prostore za izvajanje mladinske politike. Danes tako mladinski centri prevzemajo vse večjo vlogo pri implementaciji mladinske politike (Debeljak 2009).

V Sloveniji se je doslej mladinski center pojmoval in konkretnije definiral v okviru javnih razpisov Urada RS za mladino. Med osnovnim pogoji, ki so opredeljevali, kaj je in kaj ni mladinski center so: rednost delovanja, pluralnost programa z več različnimi dejavnostmi, ustrezna infrastruktura in lokacija, kompetentnost in strokovnost vodstva in

⁴⁷ Mladinski centri, tako zasebni kot javni, se na regionalnem in nacionalnem nivoju združujejo v zavod Mladinska mreža Mama (Mreža Mama). Mreža Mama združuje in zastopa organizacije, ki opravljajo dejavnosti mladinskih centrov ali delujejo na področju mladinskega dela v Sloveniji, za namen podpore mladim in njihovem kakovostnejšemu preživljanju prostega časa ter kvalitetnejšega življenja v družbi. Prav tako mreža Mama zastopa interese članic v relaciji z vladnim sektorjem in ostalim sogovornikom (Mreža Mama 2007)

zunanjih sodelavcev, demokratični organizacijski vidiki vodenja in podpore sorodnim mladinskim organizacijam (Divjak in Šporar 2005, 24–29).

V spodnji preglednici (9.4.2.1.2.) je prikazano število mladinskih centrov v Sloveniji, ki so opredeljeni na podlagi statusa, ki jim ga podeljuje Urad za mladino RS. Fenomen pojavljanja mladinskih centrov v Sloveniji je moč opredeliti tudi glede na število, ki je za evropske razmere veliko (Debeljak 2009).

Preglednica 9.4.2.1.2.: Mladinski centri v Sloveniji.

	Urad za mladino RS	
Status	javni*	zasebni
Število	24	37
skupaj	61	

**izvajajo javne programe sofinancirane s strani Urada za mladino RS*

Vir: (Debeljak 2009).

Pomenijo torej pomemben dejavnik v življenju mladih in predstavljajo pomemben razvojni kontekst, glede na dejstvo, da pristočasne dejavnosti in izkušnje pridobljene s tem nudijo dobre možnosti za razvoj samostojnosti, preizkušanje socialnih vlog, vrednotenja dosežkov, razvoj identitete ter posledično zavedanja delovanja v okolju, katerega delovanje lahko posega tudi izven meja nacionalne države.

Cilj delovanja mladinskih centrov je: vzpodbujanje participacije mladih, omogočanje aktivnega državljanstva, uveljavljanje večkulturne vzgoje, predvsem pa integracija mladih skozi boljše poznavanje položaja mladih in njihove vloge v družbi. V skupnosti v kateri mladi delujejo, po mnenju Ukmarjeve (Ukmar 2007), ni dovolj, da so na voljo primerna in visokokakovostna okolja, temveč tudi, da ta okolja omogočajo posamezniku številne medsebojne dejavnosti, v katerih si lahko pridobijo številne izkušnje. Strukturno raznolika okolja, ki so izzivalno obarvana in v katerih delujejo nepoznani odrasli, so

izrazitega pomena predvsem za mladostnike, ki potrebujejo izkušnje in možnosti za raziskovanje novih vlog in identitet.

Vendar institucionalna struktura EU omogoča presežek, kjer akterji v svojem delovanju niso omejeni, ampak grede lahko mimo nacionalne ravni. Tako pridobijo dodaten kanal komunikacije, ki jim omogoča, da se morajo nacionalni akterji ravnati po željah mladinskih organizacij, ki delujejo na lokalnem nivoju

9.5. IMPLEMENTACIJA OMK –Primeri »dobrih praks«

Ker samo državljansko izobraževanje poteka le v določenem posameznikovem obdobju življenja, je za uresničevanje aktivnega evropskega državljanstva bistvenega pomena izobraževanje in učenje aktivnega državljanstva tudi skozi neformalno in priložnostno izobraževanje na katerikoli življenjski stopnji (Hoskins 2006, 7).

Udeležba mladine v demokratičnih institucijah in v stalnem dialogu z oblikovalci politike je ključnega pomena za pravilno delovanje naših demokracij in trajnost politik, ki vplivajo na življenje mladih. Po pregledu različne literature in razpoložljivih internetnih virov, je moč povzeti, da na področju participacije mladih zasledujemo številne programe (Erasmus, Leonardo Da Vinci, Sokrat, Tempus, Yuseder, Younex), ki so medsektorsko naravnani in pokrivajo različne javne politike delovanja, vendar pa so za delovanje in državljansko participacijo mladih pomembna predvsem programa Evropske prostovoljne službe in program Mladi v akciji. Tako bosta v nadaljevanju dela predstavljena oziroma pomembneje osvetljena slednja, ki sta za naše delo in raziskovanje najbolj pomembna.

V Evropi se mladi udeležujejo programov, kot so Erasmus, Comenius, Leonardo⁴⁸ in Mladi, kjer je program Mladi izključno v prioriteti mladinske politike, medtem ko ostali omenjeni programi sestavljajo del izobraževalne politike, ki pa se pomembno povezuje z mladinsko politiko. Mladi se tako učijo širšega razmišljanja, preko mej in z namenom

⁴⁸ Programa Socrates in Leonardo se izvajata od leta 1995 naprej.

prepoznavanja evropskih odgovornosti znotraj njihove družbe. Družbe v Evropi 21. stoletja potrebujejo ideje, navdušenje in nove priložnosti, ki bi spodbudile mlade k soočanju in reševanju teh težav. Ti uspešni programi s področja izobraževanja in mladih so zagotovili možnosti za preučevanje načinov, v katerih je mlade možno spodbuditi za razvijanje njihovega državljanstva in socialne solidarnosti skozi Evropsko prostovoljno službo in druge aktivnosti znotraj širokega okvirja delovanja programov za mlade (Komisija 5 2009).

Na nivoju EU so bile pobude prav tako uspešne. Uspeh je mogoče meriti s programom Mladi v akciji, ki je nanizal kar nekaj dobrih programov za krepitev aktivnega evropskega državljanstva pri mladih in spodbud za večjo vključenost mladih v demokratičnih procesih na lokalnem, regionalnem, nacionalnem in evropskem nivoju.

Horizontalni odnosi med akterji v mladinski politiki upoštevajo izmenjavo dobrih praks med državami oziroma tako imenovano »vzajemno oplajanje«⁴⁹ (Blazinšek 2007, 44). Ugotovimo lahko, da na evropski ravni lahko govorimo o dejanskem uresničevanju aktivnega državljanstva preko OMK, na kar nakazujejo zgledi tako imenovanih »dobrih praks«. Ti, tako imenovani zgledi, se nanašajo predvsem na posamezne skupine igralcev, ki pa izvajajo uresničevanje aktivnega državljanstva na nacionalnem nivoju. Vprašanje, ki se pri tem pojavlja je vezano na uresničevanje teh istih primerov dobrih praks na lokalnem nivoju izbranega primera preučevanja, kjer vplivata na uresničevanje aktivnega državljanstva tudi sama »lokalnost« in specifična populacija mladih.

V nadaljevanju raziskave se bomo torej osredotočili na naslednja cilja:

- a) Preverjanju naše druge hipoteze, v kateri smo predpostavljali, da *»šele odnosi sodelovanja med vsemi vpletenimi javnopolitičnimi igralci na različnih javnopolitičnih ravneh lahko omogočajo krepitev aktivnega evropskega državljanstva v okviru izvajanju mladinske politike«*;
- b) Pregledu primerov dobrih praks, ki se preko OMK v državah članicah EU izvajajo. Le te primere dobrih praks bomo kasneje uporabili za preverjanje ostalih

⁴⁹ Ang. Cross-fertilisation.

hipotez s katerimi bomo v zaključku skušali podati ključne smernice za uresničevanje aktivnega državljanstva po pristopu »od spodaj navzgor«. Prva tako bodo na podlagi teh primerov v empiričnem delu podane možnosti uporabe danih javnopolitičnih mehanizmov, ki jih imajo civilnodružbeni igralci (mladinski centri) na voljo. V sklepnem delu naloge bomo preko primerov dobrih praks skušali podati mnenje o ustreznosti takšne implementacije aktivnega državljanstva na lokalni nivo.

V našo analizo smo zajeli primere dobrih praks, priporočene s strani Komisije, s katerimi so posamezne države članice EU krepile uresničevanje aktivnega državljanstva. Obravnavani primeri so predstavljeni z vidika operativne ravni, saj gre pri uresničevanju aktivnega državljanstva predvsem za operativni vidik posameznega javnopolitičnega ali civilnodružbenega igralca, ki za njegovo izvajanje in uresničevanje uporabljajo različne mehanizme. Ker kot krovni program mladinske politike trenutno deluje program Mladi v akciji, smo primere dobrih praks povzeli s slednjega z obrazložitvijo, da je smiselno najboljše zgleds podajati na podlagi programa, ki je v prvi vrsti odločilen za izvajanje aktivnega državljanstva in ki z podajanjem pozitivnih javnopolitičnih instrumentov nudi kvalitetne zgleds za uresničevanje aktivnega državljanstva po pristopu od spodaj navzgor. Izbrani primeri dobrih praks (Komisija 2 2007) ne predstavljajo vseh primerov dobrih praks, temveč primere, ki smo jih znotraj programa Mladi v akciji izbrali na podlagi lastne presoje o kvalitetnem uresničevanju aktivnega državljanstva skozi posamezne primere in ki lahko v prihodnje služijo kot zgled za delovanje mladinskih organizacij na lokalnem nivoju pri njegovem uresničevanju. Z metodo družboslovnega intervjuja in metodo analize sekundarnih virov (Torney Purtha in drugi 2003; De Weerd in drugi 2005; Urbanc 2009; Komisija 4 2007; Komisija 5 2007) smo poskušali pridobiti relevantne podatke o izvajanju aktivnega državljanstva v različnih državah članicah. Pozornost, ki jo v tem poglavju posvečamo primerom dobrih praks, je namenjena za oblikovanje primera dobre prakse, ki bi ga bilo moč izvesti na nivoju izbranega primera preučevanja (o tem več v empiričnem delu; naslednje poglavje).

Pregled držav, ki predstavljajo primer dobrih praks, bo zaradi preglednosti predstavljen v abecednem redu, v oklepaju pa bo poudarjen naslov projekta, s katerim so posamezne države članice in znotraj njih posamezne civilnodružbene skupine predstavljajo.

9.5.1. *Ciper (Boj izključenosti/Fight of Exclusion)*

Na otoku Ciper je velika grška skupnost v mestu Paphos, ki je del družbe, ki jo poleg nje sestavljajo tudi druge nacije kot so Arabci, Turški Ciprčani, Rusi in tako dalje. Zaradi izključenosti in rasizma se pojavljajo v takšni skupnosti mnogi konflikti. Ta projekt je skupaj združil mlade z vseh teh skupnosti in ustvaril kreativne in delovne skupine za diskusije, ekskurzije, plesne in glasbene razrede. Prav tako je ta program mladim zagotovil možnosti za branje knjig, igranje različnih športov, uporabo računalnikov in tudi udeležbe pri skupnem obroku. Še več, te skupnosti so začele obveščati lokalno skupnost o vseh aktivnostih in o tem, kako mladi delujejo skupaj - za boljšo prihodnost.

9.5.2. *Finska (Ljubezem, mir in spoštovanje/Love, Peace and Respect)*

Ta izmenjava je bila pogojena z srečanjem dveh skupin, iz finskega mesta Imatra in angleškega Londona. Glavni cilj projekta je bil v promociji toleriranja mladih ljudi in v izkoreninjenju ekstremnih predsodkov proti posameznikom, ki so posredovalci različnih etničnih in kulturnih ozadij. Skozi aktivnosti, kot so igranje bobnov in dramska igra, so imeli finski udeleženci spoznati vsakdanjik mladih Londončanov in tako so lahko drug od drugega primerjali izzive in perspektive, ki jih obdajajo.

9.5.3. *Luxembourg (Mixtro-teater integracije/Théâtre d'intégration – Mixtro)*

Preden je začela s svojo kariero, je Julie zaključila celoten prostovoljni program v Španiji znotraj organizacije, ki se je ukvarjala z invalidno mladino in otroci. Ko se je vrnila domov, je na podlagi bogate izkušnje, ki jo je doživela, čutila potrebo po ponovitvi izkušnje, zato je ustanovila gledališki projekt, ki je združeval mlade, nekatere med njimi tudi invalidne.

Julie meni, da je vzpostavitev takega projekta najboljša metoda integriranja mladih ljudi s posebnimi potrebami in da takšni projekti pomenijo konec njihove izolacije.

9.5.4. *Poljska (Mladina iz velikih mest. Šport proti nasilju/Youth from big cities. Sport against violence)*

Namen izmenjave med mestoma Poljske in Madžarske je bil v srečanju dveh skupnosti mladih, ki imajo manj izkušenj in podobne lastnosti. Program srečanja je bil sestavljen iz predstavitev, večerov, kjer je bila predstavljena nacionalna kultura posamezne skupine, srečanj s predstavniki lokalnih institucij, ekskurzij in iger ragbija. Obe skupini sta bili udeleženi v izobraževalni športni aktivnosti, prednostno v ragbiju. Srečanje se je odvijalo med dvema kluboma, ki sta jih ustanovili obe skupini, z namenom, da delo mladih ne bi bilo zanemarjeno. Poljska skupina mladih je predstavila projekt, ki so ga poimenovali »šport v soseščini« in se je odvijal v mestu Nowa Huta. Glavni cilj je bil doseči skladno delovanje mladih iz zapostavljenih sosek skozi druženje in igro..

9.5.5. *Portugalska (Odraščajoči otroci/Putos Qui a Ta Cria – Children growing up)*

Glavni cilj projekta je bil v spodbuditi mladih raperjev, da svojo glasbo uporabijo kot mehanizem za boj proti diskriminaciji, predsodkom in nasilju. S promoviranjem medsebojnega dialoga med mladimi iz različnih sosek, je projekt kazal na sodelovanje in ustvarjanje dobrih stvari nasproti nasilju in konfliktu. Končno je bila posneta tudi zloženska z glasbo mladih umetnikov, kar je bilo vzpodbudno tudi za izvedbo mladinskega festivala, kjer so mladi z različnimi omejitvami lahko pokazali svoja glasbena znanja. Na festivalu so se tako zvrstila plesna, športna in modna srečanja ter rap glasba. Tako se je v Lizboni predstavilo petnajst mladih manj privilegiranih mladih. Drug pomemben rezultat tega projekta pa je bil televizijski intervju in distribucija glasbe na internetu.

9.5.6. *Romunija (Mreženje za promoviranje virov NVO/ Networking for Promotion of NGO resources)*

Glavni cilj projekta je bil zagotoviti oziroma pospešiti sodelovanje NVO Romunije, Ukrajine, Slovaške in Moldavije v smislu izmenjav izkušenj in dobrih praks. Šest udeležencev je tako lahko razvijalo svoje lastne veščine in sposobnosti. Program se je

usmeril v povečanje mladinskih iniciativ, podprtih s programi s strani EU, kot so Mladinski program, ki podpira, spodbuja in upravlja neprofitna združenja in strukture. Projekt se je prav tako usmeril na vzpostavitev dolgotrajnega partnerstva med NVO kot tudi na izmenjavo izkušenj, vedenj »know-how« in prostovoljstvo. Kot rezultat projekta je bilo odprtje treh forumov, skozi katere so lahko razpravljali o medkulturnem učenju, mednarodnem združenju in o možnostih, ki jih ponuja Mladinski program.

9.5.7. *Slovenija (Velika evropska igra/Great European Game)*

Projekt je rezultat devetih mladih posameznikov, ki so na zabaven in zanimiv način želeli mladim približati EU. Igra kot didaktični pripomoček pomeni izredno močno izobraževalno orodje. Cilj projekta je bila zasnova desetih različnih iger, v katerih bi skupno lahko sodelovalo vsaj 400 otrok in mladih; na podlagi tega je bila zasnovana tudi internetna stran in izdana publikacija.

Velika evropska igra je neformalno izobraževalno orodje, v kateri so igralci aktivno vključeni v kreiranje same igre. Pravzaprav igralci prevzemajo ključno vlogo pri prevzemanju mest v posameznih igrah, kot so na primer državljani posameznih držav članic EU, lahko so države same in tako naprej. Samo ime igre pove, da se odvija na prostoru, ki izpolnjuje prostorske zahteve po velikem in odprtem prostoru, kot je na primer igrišče. Projekt je bil velik uspeh, saj se je aktivno udeleževalo v projektu več kot 1000 otrok in mladih. Na koncu projekta je bilo v njegovo pripravo in implementacijo vpletenih kar 80 ljudi. Skupina snovalcev pa je dobila mnoga povabila iz drugih držav članic, da predstavi uspešen primer uresničevanja aktivnega državljanstva, tudi drugje po EU.

9.5.8. *Švedska (Velika prostranost/The great outdoors)*

Projekt je zasnovan na kratkotrajni prostovoljni aktivnosti v obliki delovnih kampov, ki so se odvijali v Malvernu, Velika Britanija. Triindvajset mladostnikov iz Evrope je tako participiralo v delovnih kampih, katerih delo je vključevalo tudi okoljsko komponento in osebni razvoj. Kot ključni cilj projekta je bil izpostavljen cilj

ponudbe doživetja bogatih izkušenj mladim ljudem z manj možnostmi kot tudi opremljanje mladih z zaupanjem in samozaupanja vase, da lahko participirajo širšim programom. Delo z velikimi skupinami iz čim večjega števila držav članic EU, je vrednost izkušnje prostovoljnega dela v porastu, prostovoljci pa imajo možnost v nudenju podpore drug drugemu in črpanja izkušenj iz skupinske atmosfere.

Na podlagi opravljenega družboslovnega intervjuja želimo poudariti in izpostaviti tudi dva primera dobrih praks v Sloveniji, ki delujeta izključno po pristopu od spodaj navzgor.

9.5.9. Slovenija (Ustvarimo priložnosti)

V aprilu, 2008, je bil v Velenju organiziran nacionalni seminar z naslovom »Ustvarimo priložnosti« in je potekal v okviru programa Mladi v akciji. Pred zaključnim, nacionalnim seminarjem so bila Pripravljalna srečanja v desetih različnih statističnih regijah, kjer je bila oblikovana in predstavljena analiza stanja mladih z manj priložnostmi na lokalnem nivoju ter kasneje, na nacionalnem srečanju, aplicirana na nacionalni nivo. Evropsko dimenzijo je projekt dobil z analizo stanja v Evropi na osrednjem evropskem mladinskem dogodku ob predsedovanju Slovenije EU.

Na podlagi prikazanih primerov dobrih praks, ki so bile izbrane v okviru programa MvA s strani Komisije, je vidno uspešno izvajanje in uresničevanje aktivnega evropskega državljanstva tudi na primeru Slovenije. Predvsem gre na tem mestu poudariti, da so vsi primeri dobrih praks prvotno zastavljeni projekti, ki so se izvajali in se izvajajo po pristopu od spodaj navzgor, v izvajanje samo pa vključujejo najrazličnejše akterje mladinske politike. Boljše, oziroma v večjem obsegu, bi takšni projekti bili izvajani, kot pravi Urbančeva (Urbanč 2009), če bi mladinski delavci, ki mladinsko politiko izvajajo, imeli boljše in obširnejše izobraževanje mladinskih delavcev in če bi bilo razumevanje za samo mladinsko politiko, ki v Sloveniji še ni uradno definirana, boljše in večje tudi s strani vladnih odločevalcev.

9.5.9. *Delni sklep I. dela magistrske naloge*

Evropska dimenzija, ki jo je moč zaznati v vseh teh primerih, je odraz čeznacionalnih elementov, ki vplivajo na delovanje državljanov, ki zelo izkušensko živijo in delujejo na lokalnem nivoju. Na tem nivoju večina mladih ceni pomen aktivnega državljanstva za njih v njihovi skupnosti, takšni projekti pa lahko gradijo »dvosmerne mostove« med lokalnim in čeznacionalnim (Cresson 2006). Po mnenju Komisije (Evropski parlament 2006, 14) je večina mladih zmožna opredeliti lastno razumevanje državljanstva najprej na lokalnem nivoju, zato so takšni projekti znotraj skupnosti, ključni za razvijanje participacije. Projekti, ki lahko delujejo in so izvajani na subnacionalnem nivoju, so v prvi vrsti projekti, ki so uspešni na lokalni ravni, v vsakodnevnem življenju mladih – takšni projekti so projekti z evropsko dimenzijo aktivnega državljanstva.

Participacija je bila z Belo knjigo (Bela knjiga 2001) prva prioriteta delovanja OMK. Dober napredek je bil dosežen na nacionalnem nivoju, kljub temu, da je za dosežke še vedno dovolj prostora. Trend zniževanja participiranja mladih v mehanizmih predstavniške demokracije mladih se nadaljuje, čeprav je bilo vzporedno vloženega veliko truda v upoštevanje mladih kot pomembne skupine v delovanju EU (Komisija 5 2009).

Udeleženci in države članice so prišle do ugotovitve (Komisija 5 2009, 17), da trenutna OMK zagotavlja dodano vrednost (še posebno v smislu delovanja v funkciji pospeševalca v odnosu do razvoja nacionalnih strategij) in odraža določene močne interese v nadaljnjem sodelovanju pri ključnih vprašanjih. Vlogo OMK vidijo v povečani moči doseganja boljših rezultatov. Poudarili so tudi dodano vrednost EU pri implementaciji vmesnih politik. Ker je sodelovanje na področju mladih v osnovi prostovoljno sodelovanje številnih akterjev mladinske politike je za doseganje uspešnosti takšnega sodelovanja ključna vpletenost akterjev na lokalni in regionalni ravni.

Aprila 2009 je Komisija v sporočilih, namenjenih Svetu, Evropskemu parlamentu in Ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij, podala oceno mladinskih politik na

podlagi opravljenih posvetovanj držav članic o sedanjem okviru in morebitnih prihodnjih ukrepih. Februarja 2009 je Evropski Parlament pripravil javno razpravo o mladih, kjer so se v okviru strukturiranega dialoga odvijale razprave s tisoči mladih iz vse Evrope. Prav tako so bila organizirana srečanja z Evropskim mladinskim forumom in nacionalnimi mladinskimi sveti. Svoja mnenja so podali tudi raziskovalci in vodje programov Mladi v Akciji.⁵⁰ V splošnem se mehanizem OMK smatra kot ustrezen način sodelovanja, prednostne naloge te metode pa so še vedno pomembne. Na podlagi okvira so bile oblikovane zakonodaja ali strategije v zvezi z mladimi na nacionalnih ravneh. Pomembno je tudi dejstvo, da vse več nacionalnih držav vključuje mladinske organizacije v svoje oblikovanje politik (Estonija, Švedska, Litva). Evropski pakt za mlade je povečal pomen mladih v okviru lizbonske strategije.

V novembru 2007 je Komisija podala pregled socialnega stanja, kjer je ugotovila hitro spreminjanje evropske družbe tako v ekonomskem kot v socialnem smislu, te spremembe pa se navezujejo naravnost na spremembe življenja mladih (Komisija 4 2009, 7). Ta pogled je bil podprt s strani Biroja evropskih političnih svetovalcev, ki so v svojem poročilu Investiranje v mlade – strategija omogočanja⁵¹, poudarili potrebo po zgodnjem investiranju v človeški in socialni kapital. Zaključki, ki so bili podani v tem poročilo, so poudarili, da EU konsenz, ki trenutno obstaja in vključuje potrebo mladih po aktivnem učenju, zaposlovanju in družbeni participaciji, kaže na izboljšanje policy pristopov v investiranju v mlade z osvetljevanjem poglavij mobilnega znanja in akterjev v reševanju vprašanj mladine na področju Evrope⁵².

Lizbonska strategija je dodala k mladinskemu delovanju politična pričakovanja z novo mladinsko dimenzijo delovanja na nivoju EU (na novo spremenjen 149. člen Pogodbe o Evropski skupnosti). Tako naj bi se cilji Sveta dosegali skozi spodbujanje participacije mladih v demokratičnem življenju Evrope.

⁵⁰ Sporočilo Komisije Svetu, Evropskemu parlamentu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij z dne 27. 04. 2009, COM (2009) 2009.

⁵¹ Communication from the Commission to the council, the european parliament, the european economic and social committee and the committee of the regions: An EU Strategy for Youth – Investing and Empowering, z dne 27. 04. 2009, SEC (2009) 545; str. 7.

⁵² ⁵² Investing in Youth – an empowerment strategy, Bureau of European Policy Advisers, April 2007

Po predlogih Komisije (Komisija 5 2009, 22), naj bi se OMK po letu 2009 okrepila z metodami, kot je metoda z gledovanja (še posebno med posameznimi skupinami med državami članicami, seminarji visokega nivoja (ko je politično sodelovanje nujno), strukturnim dialogom ter z opredelitvijo novih indikatorjev na katerih bi kasneje oblikovali metode izvajanja OMK.

Okvir, ki se bo končal leta 2009, ni bil vedno učinkovit in sposoben dosežati rezultatov, saj je njegova koordinacija preslaba, da bi bila kos vsem izzivom. Obstaja soglasje za okrepljen medsektorski pristop, kakor je v svoji izjavi o krepitvi vloge mladine leta 2008, zahteval Evropski parlament (Komisija 2009).

Kljub vsem nanizanim ugotovitvam, pa institucije na evropskem nivoju, za še boljše uresničevanje ne ponujajo rešitve, ki bi vodila do boljših rezultatov. Pozabljajo, da državljanstvo ni le delovanje mladih, njihova aktivnost in komunikacija med različnimi ravni, ampak da mladi lahko državljanstvo izvajajo le, če samo državljanstvo tudi, v pravem pomenu besede, razumejo. Na tem področju EU še vedno premajhno vlogo namenja izobraževanju mladinskih delavcev, ki s svojo strokovnostjo tako tudi prispevajo k bolj profesionalnemu in strokovnemu izvajanju mladinskega dela.

Zaključna misel pregleda mladinske politike EU podaja nekaj smernic za nadaljnjo obravnavo v opredelitvi OMK kot mehanizma, ki za naše raziskovanje omogoča široke možnosti poglobitve evropske razsežnosti na področju »mehkih politik«. Prikaz smernic bo tako prikazan v skladu s preučevano študijo primera v empiričnem delu magistrskega dela.

III. EMPIRIČNI DEL

10. ŠTUDIJA PRIMERA – JAVNI ZAVOD MLADINSKI CENTER LITIJA

11.1. Problem, metodologija, vzorec

Preučitev uresničevanja aktivnega državljanstva na lokalnem nivoju predstavlja pomemben element v implementaciji mladinske politike, ki naj bi za uspešno izvajanje zaobjela vse ravni delovanja. Ključna raven izvajanja mladinske politike bi morala biti lokalna raven, saj šele ponotranjenje državljanstva oziroma pripadnost spodbuja krepitev na nacionalnem in evropskem nivoju. Pogoj za takšno uresničevanje je uspešno sodelovanje javnopolitičnih kot tudi civilnodružbenih akterjev na vseh nivojih. Mladinski center kot stična točka mladih v lokalnem okolju, ponuja in odpira številne možnosti za uspešno uresničevanje in spodbujanje evropskega državljanstva. Postavlja pa se tudi vprašanje, kako doseči »maksimum« aktivnega evropskega državljanstva.

Dilema implementacije koncepta aktivnega državljanstva v Sloveniji je pogojena z medsebojnim sodelovanjem in koordinacijo različnih javnopolitičnih igralcev. Ker implementacija pomeni kritično točko javnopolitičnega procesa (Grdešič 1995, 110) je posebej pomembno na kakšen način se odvija. Ker zagovarjamo za uspešno implementacijo koncepta aktivnega državljanstva v mladinski politiki, pristop od spodaj navzgor, menimo, da ključnega igralca v izvajanju predstavlja mladinski center.

Da bi v nadaljevanju dela lahko prišli do konkretnih spoznanj, bomo preko metode študije primera analizirali konkreten primer uporabe delovanja OMK v okviru MvA za uresničevanje aktivnega evropskega državljanstva v JZ Mladinskem centru Litija. V tem primeru namreč govorimo o zelo mladem in strokovno slabo zastopanem mladinskem centru (zaposlena ena oseba), ki želi prekiniti trende neparticipiranja in v lokalnem okolju vzpostaviti bolj evropsko in aktivno populacijo mladih. Glede na splošni trend mladih o umiku v zasebnost in nezanimanju za delovanje v javnem, ki ga opažajo preučevalci mladine (Ule 2000; Ule 1996; Fištravec 2009, Miheljak 2002, itd.), predstavlja motiviranje mladine za participiranje in delovanje v sferi javnega velik izziv. V empiričnem delu bomo tako skušali prikazati področja delovanja mladih na katerih lahko

mladinski centri kot izvajalci mladinske politike intenzivno širijo koncept državljanstva. Na tem mestu se spomnimo na razumevanje aktivnega državljanstva, ki je opredeljeno s strani Komisije. Pri preučevanju študije primera nas bo zanimalo, ali gre pri omenjeni definiciji le za širše razumevanje samega koncepta kot ga vidi stroka in obliko koncepta, ki se dejansko v praksi izvaja. Bi moral biti sam koncept zastavljen širše z upoštevanjem specifik (katerih OMK sicer ne opredeljuje saj teži k posploševanju) in bi tako delovanje centra pri uresničevanju potekalo bolje.

Za uspešno izvedbo študije primera bomo opredelili indikatorje, ki, ozirajoč se na pojmovanje državljanstva z vidika dokumentov EU, temeljijo na participaciji. Indikatorji, v ozadju katerih so anketna vprašanja, so bili izbrani na podlagi že predhodno uveljavljenih družboslovnih raziskav. Obseg, način in razumevanje aktivnega državljanstva smo preučevali z vprašalnikom za mlade. Poleg vprašalnikov, namenjenih mladim, smo za izpolnitev istega vprašalnika, prosili tudi zaposlene v JZ MC Litija (3), saj smo preko istih vprašanj želeli pridobiti tudi njihovo razumevanje aktivnega državljanstva z vidika mladinskega centra. Njihovi odgovori, po našem mnenju, nedvomno izražajo tudi komponento povezanosti z realnim delovanjem samega centra v javni sferi.

Oblikovali smo anketni vprašalnik s pomočjo katerega smo skušali pridobiti realno sliko položaja mladih v Litiji, njihovega participiranja in zavedanja aktivnega državljanstva ter samega delovanja JZ MC Litija. Vprašalniki so bili strukturirani s kombiniranim tipom vprašanj. Struktura vprašanj se je tematsko delila na štiri dele, in sicer glede na različne nivoje delovanja posameznika v družbi. Za izvedbo anketnega vprašalnika smo izbrali ciljno populacijo mladih, ki delujejo znotraj mladinskega centra ali sodelujejo z njim. V mesecu maju 2009, je bilo anketiranih 32 mladih. Izbrano obdobje je predstavljalo obdobje predvolilnega časa za volitve v Evropski parlament. Menimo, da sam čas odraža tudi večje zanimanje mladih za javnopolitično delovanje. Pri interpretaciji pridobljenih podatkov smo si pomagali s spoznanji in mnenji nekaterih ključnih akterjev iz sfere vladnih javnopolitičnih igralcev. Tako si bomo pri interpretaciji pomagali s metodo nestrukturiranega družboslovnega intervjuja s direktorico JZ MC Litija in direktorjem

Urada za mladino RS, kjer bomo poskušali s podatki, ki jih bomo pridobili orisati resnično delovanje mladinskega centra ter z družboslovnim intervjujem direktorja Urada za mladino RS. S tem pristopom bomo tako poskušali pridobiti bolj celovito sliko, ki bo odražala tudi stanje, ki ga s statističnega vidika ni mogoče prepoznati.

Pri samem raziskovanju smo se zavedali nekaterih omejitev, da bomo pri dokazovanju indikatorjev aktivnega evropskega državljanstva težko potegnili ločnico med učinkovanjem merjenih indikatorjev in učinku splošnih okoliščin v katerih mladi v okviru uresničevanja državljanstva participirajo.

S kvantitativno analizo anketne raziskave v JZ MC Litija bomo poskušali prikazati oziroma prepoznati oblike participacije, ki se na področju državljanstva udeleženja pojavljajo in poiskati vzroke za takšno posamezno obliko. Menimo, da imajo mladinski centri dobro izhodiščno osnovno za premik delovanja mladih iz zasebnosti na področje javnega oziroma za aktivno povezovanje teh dveh področij. Izkušnje kažejo, da je poznavanje potreb mladih odločilnega pomena za načrtovanje ustreznega dela na področju uresničevanja koncepta aktivnega državljanstva. Pogosto so možnosti, ki so ponujene iz perspektive »od zgoraj«, med mladimi zavrnjene medtem ko ponujene možnosti iz perspektive »od spodaj« največkrat ne prinesejo pričakovanih rezultatov. Učinkovito delovanje med vsemi vpletenimi igralci in hkrati uporaba vseh razpoložljivih sredstev, ki jih imajo na voljo, lahko pripelje do učinkovite implementacije samega koncepta. Izpostavljena je OMK v smislu implementiranja mladinske politike v sodelovanju med državo, NVO vključno z mladinskimi organizacijami, institucijami, ki so na področju mladinske politike aktivne in mladimi samimi.

Na podlagi analize raziskave bomo poskušali opredeliti pojmovanje državljanstva mladih oziroma, ali pojmovanje državljanstva v lokalnem okolju ustreza pojmovanju kot ga opredeljuje in vidi EU. Gre v primeru izvajanja in uresničevanja koncepta državljanstva za dve nasprotujoči si ideji, ali snovalci politik zanemarjajo vse nižje nivoje in ne poznajo specifičnih potreb mladih? Preko poznavanja ključnih razsežnosti mladinskega dela bo cilj torej, prepoznati dejansko dožemanje koncepta državljanstva, ki ga lahko izvajamo na

lokalni ravni in ugotoviti ali je državljanstvo res participiranje ali gre v primeru realizacije v posameznem okolju bolj ali predvsem za koncept vrednot, ki jih mladi kot posamezniki spoštujejo in morajo spoštovati, da v sferi javnega lahko delujejo.

10. 1. PROBLEMATIKA IN POTREBE MLADIH V LITJI KOT IZHODIŠČE ZA NAČRTOVNAJE IZVAJANJA MLADINSKE POLITIKE NA LOKALNEM NIVOJU

Litija predstavlja urbano mestno središče, kjer se problematika sodobnih urbanih središč ni mogla izogniti za to dovezetni skupini, mladim. V prihodnosti se glede na trend povečevanja prebivalstva v manjših urbanih središčih lahko pričakuje povečana dinamika naraščanja števila mladih, ki svoje delovanje ne omejujejo samo na občino v kateri živijo in delujejo, ampak tudi na zaledje samega mesta (sosednje občine), ki bodo zaradi oddaljenosti od ponudbe mladinskega delovanja, prikrajšane za samo prisostvovanje uresničevanja le te. Kljub temu da ponudba različnih dejavnosti za mlade postavlja čedalje pestrejša, pa mladi ne kažejo pretiranega zanimanja in se ne odzivajo na tovrstne iniciative. Motiviranost mladih se je za skupno dejavnost spremenila, saj želijo predvsem participirati v neformalnih oblikah

Poznavanje mladih, njihovega delovanja v javnopolitičnem prostoru ter njihovih potreb, je ključnega pomena za načrtovanje ustreznega dela z mladimi. Raziskave mladih v Sloveniji zaznavajo premik centralnih vrednostnih usmeritev od materialnih kariernih k postmaterialno osebnostnim vrednotam. Prihodnost je postala multidimenzionalna, spremembe življenjskih in vrednostnih orientacij se bistveno odražajo v vseh teh poglavitnih področjih življenja, zasebnosti, poklicem delu in javnosti/politiki (Ule v Škulj 2006, 15).

Potrebe mladih so največkrat omejene in določene iz pogleda "od zgoraj" (top down), kar se kaže kot težava v komunikaciji z mladimi kot uporabniki načrtovanih programov ali storitev. Te možnosti, posredovane po načinu top down, so praviloma s strani mladih

zavrjnene. Na drugi strani pa pogled od spodaj navzgor, največkrat ne zaživi po pričakovanih predvsem zaradi pomanjkanja izkušenj in občutka v zvezi z izvedljivostjo (Mrgole 2005, 7).

Po mnenju Mrgoleta (2005, 9) se občina Litija po splošnih kulturnih pogojih ne razlikuje od drugih manjših slovenskih občin. Za mlade v občini Litija veljajo ugotovitve, ki so znane iz raziskovanja mladine in sicer, da ni odstopanj od podobe mladine v Sloveniji, kjer se že nekaj let spremlja naraščanje apatije in nemotiviranosti za vključevanje v ponujene oziroma obstoječe možnosti družbenega delovanja (Ule in drugi v Mrgole 2005, 9). Veliko strokovnjakov (Ferjančič 2009, 10) je mnenja, da se v sodobni družbi, kjer prevladujeta apatičnost in nemotiviranost, težave rešujejo znotraj organizirane skupnosti na lokalni ravni. Pri tem imajo pomembno vlogo tudi mladinske organizacije, ki tako zagotavljajo demokratični razvoj družbe. Državljanstva se ni mogoče naučiti v okviru formalnega učenja oziroma šolstva, prav tu pa se kaže pomembnost mladinskih organizacij in mladinskega dela v skupnosti

Še več. Mladinski center s svojimi programi in projekti mladim omogoča kvalitetno preživljanje prostega časa, ki hkrati omogoča pridobivanje neformalne izobrazbe, pridobitev koristnih delovnih izkušenj ter omogoča aktivno participacijo mladih v lokalnem okolju. O mladinskih centrih lahko govorimo kot o subjektih implementacije mladinske politike. Vsak politični kontekst bo proizvedel njegove lastne najboljše vzorce razvoja posamezne politike, praks in implementacije. Ključno sporočilo, ki se pojavlja, je v vključevanju lokalnih okoliščin v razvoj odgovornostne politike. Projekti, ki spodbujajo državljanstvo, so uspešni tam, kjer je posameznik kot individuum viden kot ključni igralec v razvoju (Ferjančič 2007). Gre za krepitev participacije v obliki vključevanja mladih v razpravo. Kot tak državljan, ki je za lokalno skupnost pomemben, lahko posameznik prispeva tudi k povečevanju zavesti o evropskem državljanstvu. Težko je pričakovati, da bodo prebivalci Evrope sooblikovali Evropo, če ne bodo najprej oblikovali svojega lokalnega življenjskega okolja.

10. 2. JAVNI ZAVOD MLADINSKI CENTER LITIJA – ORIS TRENUTNEGA STANJA

V uvodnem delu smo predstavili trenutno stanje JZ MC Litija, da pa bi bolj nazorno predstavili center, ne moremo mimo let 2005 in 2006, ko se je center ustanovil.

Mladinske iniciative so v osemdesetih letih 20. stoletja svoje dejavnosti usmerjale v zapuščena zaklonišča, kjer se je dogajala in razvijala spontana neformalna mladinska »scena«, ki pa ni bila dovolj strukturirana, kar je vodilo do protislovnih interesov. Izkušnje starejše populacije so se izkazale za negativne, saj se mladi kot družbena skupina niso sposobni organizirati. Prav tako njihove dejavnosti niso konstruktivne (Mrgole 2005, 20).

V preteklosti so bile tako v Litiji organizirane prireditve⁵³, ki so pomenile dobro podlago za promocijo mladinske dejavnosti in sodelovanja različnih akterjev mladinske politike na lokalnem nivoju. Ustanovitev JZ MC Litija je tako pomenila nadgradnjo obstoječih mladinskih ponudb in pobud, ki so tako vključene v delovanje centra.

Javni zavod Mladinski center Litija je bil po večletnih pričakovanjih mladih in prizadevanjem strokovne javnosti ustanovljen 29. 11. 2005 (29. redna seja Občinskega sveta Občine Litija).

Pred tem je dr. Albert Mrgole (2005) izdelal "*Koncept in dolgoročno vizijo delovanja Mladinskega kulturnega centra Litija - Elaborat*" s predlogi izhodišč za izdelavo dolgoročne mladinske politike v Občini Litija in vodenje mladinske dejavnosti v praksi.

Namen ustanovitve in poslanstva zavoda je organiziranje in izvajanje različnih interesnih dejavnosti, s katerimi se mladim zagotavljajo dobrine na različnih področjih kulturne in umetniške ustvarjalnosti, nudenje mentorske pomoči, njihove dosežke pa promovira v

⁵³ Prireditve so naslednje: Kulturni šok, Zgaga rock festival, Zarjavele trobente, Noč čarovnic, Maj mladosti, maj norosti.

lokalnem okolju, v Sloveniji in v tujini. Pri produkciji aktivnih demokratičnih državljanov je potrebno upoštevati večdimenzionalni prostor. Problem mladih, kot starostne skupine, je v ideoloških grupacijah z enostavno črno-belo moralo, kjer reducirajo stopnjo kompleksnosti sveta in navidez povečajo preglednost in perspektivo v tem svetu, v resnici pa s tem zoperstavijo svojo lastno državljansko odgovornost in dejansko le sledijo skupini po načelu črednega nagona.

Cilji, ki jim center sledi na lokalni ravni so usmerjeni k spodbujanju sodelovanja pretežno pasivne mladine. Po ocenah (Mrgole 2005, 28) je v Litiji vsaj 2000 mladih, ki predstavljajo potencialno ciljno skupino. Z aktivnim angažiranjem mladine želi center vzpodbuditi pozornost med mladimi. Center, ki je »njihov«, se pravi od mladih, želi na takšen način vzpostaviti odnos odgovornosti do programa in tudi do širšega prostora lokalne skupnosti. Cilj aktivne participacije mladih pomeni povečanje njihove motiviranosti.

Zavod skrbi tudi za negovanje kulturnih, socialnih, humanitarnih in drugih stikov med mladimi. Skrbi za vzpostavljanje kulturne in socialne identitete mladih, izmenjavo lokalne, nacionalne ter evropske in svetovne kulture. Njegova pomembna vloga se kaže tudi v edukativni komponenti, saj na nek način center predstavlja inkubator demokracije in prostor v katerem lahko posamezniki pridobivajo izkušnje sodelovanja in soupravljanja.

Zavod dosega cilje z izvajanjem animacijskih programov in dejavnosti za mlade v Litiji in širši okolici, z izobraževanjem, informiranjem in svetovanjem na različnih področjih družbenih potreb, z organizacijo različnih prireditev ter interesnih in razvedrilnih dejavnost za mlade. JZ MC Litija kot lokalna organizacija pomeni del širšega političnega procesa, delovanje pa izhaja iz jasnih ciljev zagotavljanja interesov članov oziroma koristnikov storitev. Zavod sam ali v sodelovanju z drugimi organizacijami in društvi, ki delujejo v ali izven območja občine, organizira, koordinira in izvaja tudi druge dejavnosti, prireditve za potrebe otrok, mladine in drugih občanov. Trenutna cilja, h katerima je delovanje JZ MC Litija usmerjeno, sta izgradnja mladinskega hotela in mladinske izmenjave, kar kaže na močno komponento participiranja. Govorimo lahko o

vzajemni pomoči med člani skupnosti, ki se prostovoljno vključujejo v takšne oblike zaradi sodelovanja, različnih potreb in veselja. Takšno sodelovanje mladim omogoča koristno storitev in krepi občutek pripadnosti.

Uspešnost uresničevanja in izvajanja aktivnega evropskega državljanstva na podlagi že izvedenih projektov ali projektov, ki so trenutno v izvajanju, je moč spremljati v že uspešno izvedenih lokalnih in regionalnih projektih, ki jih bomo predstavili v naslednjem podpoglavju. Ti projekti kažejo na upoštevanje smernic programa MvA in izvajanje mladinske politike po pristopu od spodaj navzgor.

10. 2. 1. Primeri uspešne implementacije mladinske politike na lokalni nivo (Aktivno državljanstvo)

Da mladi na lokalnem nivoju lahko aktivno participirajo je najprej pri posamezniku potrebno doseči posameznikovo vrednotenje. JZ Mladinski center Litija zato uporablja naslednje mehanizme znotraj programa Mladi v Akciji. V poglavju bomo tako poskušali predstaviti primere uspešnega/neuspešnega povezovanja z različnimi akterji na lokalni in regionalni ravni

10. 2. 1. 1. Slovenija; Litija in Zasavje (Delujemo lokalno)

Projekt Delujemo lokalno! V Zasavju in Litiji je pomenil pripravo in izvedbo 10. regijskih srečanj, ki so združila mlade, mladinske delavce in voditelje, predstavnike mladinskih centrov in organizacij ter lokalnih oblasti s ciljem predstavitve dobrih praks in razmišljanja o razvoju mladinskega področja za posamezno regijsko področje. Skupaj so udeleženci, v obliki Listine o vključevanju mladih v lokalno življenje, oblikovali priporočila za nadaljnji razvoj mladinskega področja v njihovi regiji. Ta so predlagali v

podpis županom kot začetek oziroma nadaljevanje uspešnega partnerstva za razvoj mladinskega dela v interesu razvoja lokalne skupnosti ter regije.⁵⁴

10. 2. 1. 2. Slovenija; Litija (Projekt Litijanka si.)

S projektom Aktiven.si (Mladinski spletni portal Litije) so predstavljena društva in druge organizacije v občini Litija in Šmartno pri Litiji. Predstavitev je narejena na spletni strani, torej na mediju, ki ga mladi danes, za pridobivanje informacij, največ uporabljajo. Ciljna skupina, ki jo projekt opredeljuje, so mladi od 13 do 30 let.

Osnoven namen projekta je, mladim omogočiti, da na enem mestu najdejo informacije o tem, kje, kdaj in kako lahko aktivno preživljajo svoj prosti čas, projekt pa zasleduje tudi naslednje cilje:

- boljša obveščenost mladih o prireditvah, ki jih društva in organizacije pripravljajo;
- večja udeležba na prireditvah društev in organizacij;
- spodbuditi mlade k aktivnemu vključevanju v delovanje društev in organizacij (Litijanka 2009).

Posebna pozornost pri družbenemu vključevanju in aktivnemu državljanstvu je namenjena mladim z manj priložnostmi, tako da tudi oni lahko čutijo, da so del ustvarjanja naše velike prihodnosti.

Projekt je sofinanciran v obliki programa »Mladi v akciji« Evropske skupnosti. Vsi rezultati, ki so povezani z delovanjem oziroma izvajanjem programa, pa zavezujejo k analizi samo mladinsko skupino Aktiven.si.

⁵⁴ Mladinski center Trbovlje: za več informacij glej http://www.mct.si/?content=1&item_id=13.

10. 2. 1. 3. Slovenija; Litija (Ustvarimo priložnosti)

Projekt je bil organiziran s strani Mladinskega sveta Slovenije in je potekal v okviru programa Mladi v akciji. Namen projekta je bil, prek mehanizmov strukturnega dialoga, tematiko mladih z manj priložnostmi postaviti na dnevni red ustreznih institucij. Za zagotovitev strukturiranega dialoga so na seminarjih, ki so potekali po vsej Sloveniji (bilo jih je deset; Postojna, Brežice, Nova Gorica, Litija, Izola, Novo Mesto, Ptuj in Murska Sobota) so na seminarjih gostili predstavnike lokalnih skupnosti ter članico Evropskega parlamenta, rezultati projekta pa so bili posredovani ustreznim vladnim institucijam.

Vsi mladi, ki so se udeležili lokalnih srečanj, so bili povabljeni tudi na nacionalno srečanje v Velenje, na seminar pa so bili vabljeni tudi mladinski centri in mladinske organizacije, centri za socialno delo ter humanitarne, manjšinske ter druge nevladne organizacije. Seminarja seje udeležila tudi skupina treh predstavnikov JZ MC Litija, kjer je zastopala interese mladih na lokalnem nivoju mladine.

Z vidika aktivnega evropskega državljanstva, so udeleženci seminarja prišli do zaključka, da sta apatija in pomanjkanje motivacije za družbeno vključenost, med mladimi z manj priložnostmi zelo razširjena, zato je potrebno k temu problemu ustrezno pristopiti; z mentorstvom, z dosegljivimi cilji, inovativnimi pristopi in ustreznimi informacijami – predvsem s tem, kaj lahko mladi z aktivno družbeno participacijo pridobijo. Udeleženci so ugotovili, da bi morali mladi tudi več sodelovati pri oblikovanju različnih politik in poudarili pomen dela po načelu "mladi za mlade" (Ustvarimo priložnosti 2008, 3–21)

11. 2. 1. 4. Slovenija; Litija (Projekt Gozdna učna pot)

Projekt gozdne učne poti poteka na bližnjem Svibnu in je po mnenju Urbančeve (Urbanč 2009), nujna posledica programa MvA. Izvajanje projekta poteka tudi v sodelovanju s Društvom prijateljev mladine Litija in Knjižnico Litija z namenom izvajanja pravljic na gozdni učni poti v poletju 2009.

Po mnenju Urbančeve (2009) je delovanje mladinskega centra na področju uresničevanja aktivnega državljanstva, glede na kadrovske razpoložljivosti zelo dobro. Sodelovanje poteka z različnimi lokalnimi, kot tudi regionalnimi akterji, pogreša pa se predvsem večja udeležba mladih na takšnih projektih. Razlog, ki ga prostovoljci in delavci mladinskega centra vidijo, je v premajhni motiviranosti mladih in v izobraževanju mladinskih delavcev, ki se še vedno izobražujejo predvsem na evropskem nivoju, državni in regionalni nivo pa sta po mnenju Urbančeve (Urbanč 2009) še vedno zelo neizkoriščena.

10. 3. OPREDELITEV INDIKATORJEV ZA POTREBE RAZISKOVALNEGA DELA NA PODROČJU PARTICIPACIJE MLADIH NA PODROČJU DELOVANJA JZ MC LITIJA

Za raziskovanje aktivnega evropskega državljanstva na lokalnem nivoju, smo oblikovali lasten raziskovalni okvir s ciljem oblikovanja ključnih indikatorjev aktivnega državljanstva ter jih kasneje umestili v okvir uresničevanja.

V središču modernega koncepta državljanstva je politična participacija, ki pa je povezana z določenimi predpogoji oziroma kompetencami, ki omogočajo enakost izbranih, vendar izključujejo pomemben del populacije, ki niso državljani (Deželan in drugi 2007, 20). Participacijo pravzaprav lahko razumemo kot eno od meril uspešnosti posameznih sfer in države na splošno (Cepin 2009, 19).

Z ozirom na dokumente EU, ki pokrivajo področje aktivnega državljanstva, lahko kot osrednji element vseh izpostavimo **participacijo**⁵⁵, ki je znotraj aktivnega državljanstva, prav gotovo glavni element preučevanja.

⁵⁵ Participacija se nanaša na obnašanje in ne na odnose in znanje. Znotraj EU politik je natančna normativa EU konotacij, ki opredeljujejo vrsto obnašanja, ki spodbuja državljansko izobraževanje. To obnašanje je opredeljeno kot biti tolerant, nenasilen ter »oborožen« z znanjem o zakonih in človekovih pravicah. V tem primeru EU politike za državljansko izobraževanje odražajo vizijo teorije skupnosti (Divjak in Šporar 2005).

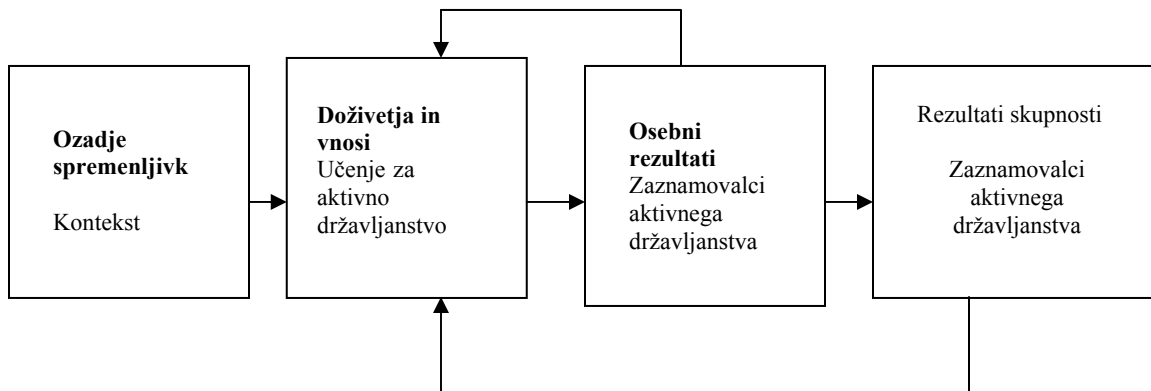
Pri opredeljevanju indikatorjev, ki bodo služili kot osnova za empirično preučevanje študije primera z anketo je pomembno opredeliti ključne elemente participacije, ki je potrebna za uresničevanje aktivnega državljanstva.

Dokumenti EU se različno navezujejo na participacijo v različnih področjih življenja. EU politika močno, po mnenju Weerdove in sodelavcev (2005, 16), spominja na tako imenovano Šolo mišljenja, znotraj katere je civilna družba videna kot združeno življenje, kjer se vse vezi in omrežja znotraj družbe in države odražajo na prostovoljnem članstvu in aktivnostih. Poudariti je potrebno, da je takšen način življenja, neodvisen od geografskega položaja, in da lahko deluje lokalno, regionalno, nacionalno ali evropsko (kot tudi globalno). V večini razprav o aktivnem državljanstvu in politični družbeni participaciji, je poudarek na enem od vladnih nivojev, medtem ko je literatura o družbeni participaciji v večini vezana na lokalni nivo.

Za lažje razumevanje in pa predvsem realno sliko stanja krepite aktivnega državljanstva na lokalnem nivoju in na nacionalnem nivoju, je potrebno preučiti številne indikatorje, ki kažejo novo stanje uresničevanja aktivnega državljanstva v Sloveniji, vendar pa so relevantni tudi za področje EU. Omenimo naj, da je nabor indikatorjev velik, zato bomo za namene našega raziskovalnega dela magistrske naloge opredelili nabor, za naše delo, pomembnih indikatorjev, ki se navezujejo na participacijo in jih je moč uporabiti tudi za potrebe raziskovanja na lokalnem nivoju. Hoskins (2006, 7) opredeljuje dve vrsti indikatorjev aktivnega državljanstva, in sicer tiste, ki merijo aktivno državljanstvo in tiste, ki merijo izobraževanje za aktivno državljanstvo. Njegovo razumevanje aktivnega državljanstva je prikazano v spodnji sliki.

Svet EU je leta 2006 v okviru OMK na področju mladine sprejel resolucijo, s katero je države članice pozval k uvedbi in izvajanju ukrepov, ki naj spodbudijo mlade k večjemu vključevanju v civilno-družbene pobude, spodbudijo večje sodelovanje mladih v sistemih reprezentativne demokracije ter podprejo najrazličnejše oblike učenja mladih za udejstvovanje v civilno-družbenih pobudah in sodelovanje v sistemih reprezentativne demokracije (Škulj 2007, 6).

Slika 10.3.: Prepletanje indikatorjev za uresničevanje aktivnega evropskega državljanstva.

Vir: (Hoskins 2009, 7).

Kot osnovne zahteve za aktivno državljanstvo sta Abs in Veldhuis (Abd in Veldhuis v Hoskins 2006, 50) predlagala indikatorje v tako imenovanem osnovnem listu indikatorjev. Kot dodatek k politični, družbeni in kulturni participaciji, sta opredelila tudi ekonomsko participacijo.

Ker je aktivno evropsko državljanstvo na podlagi evropskih dokumentov, opredeljeno kot **»participacija v družbenem življenju⁵⁶, ki vključuje vse asociacije in omrežja med družino in državo, kjer so članstva in aktivnosti v njih prostovoljne. To vključuje družbeno in politično participacijo, ki je opredeljena kot toleranca, nenasilje in podkrepljena z znanjem o zakonih in človekovih pravicah«**. Tako lahko iz te definicije in na podlagi že preučenih indikatorjev, izberemo naslednje **indikatorje aktivnega državljanstva, ki so naslednji:**

⁵⁶ Opredelili smo pet glavnih virov raziskav: European Social Survey (EES), Eurobarometer poročila, World Value Study (WVS), Civic Educational Study (CivEd) in Evropsko raziskavo za spodbujanje aktivnega državljanstva in izvajanje EMP Mladi v Evropi. Pri študijah Eurobarometra smo se omejili na študije po letu 1990, z upoštevanjem letnic kot so 1979, 1984 in 1989, saj so bile v teh letih izvedene volitve v EP, zato so vprašanja, ki so bila postavljena, vsebovala posebna vprašanja o politični participaciji. Pri raziskavi za Aktivno državljanstvo je pomembno omeniti, da je v sami raziskavi sodelovalo tudi 3,1 % Slovencev.

⁵³ S participacijo v družbenem življenju opredeljujemo ključne ideje znotraj teorije družbe kot združenega življenja (glej npr. Putnam), ki opredeljujejo civilno državo kot pot do socialnega kapitala, ki pogojuje ekonomski uspeh (Edwards v Weerd in drugi 2005, 16).

- *Participacija v javnih debatah;*
- *Participacija v političnih strankah;*
- *Participacija v interesnih skupinah;*
- *Voliti na volitvah;*
- *Organizacija aktivnosti v skupnosti;*
- *Prostovoljno delo v organizacijah in omrežjih.*

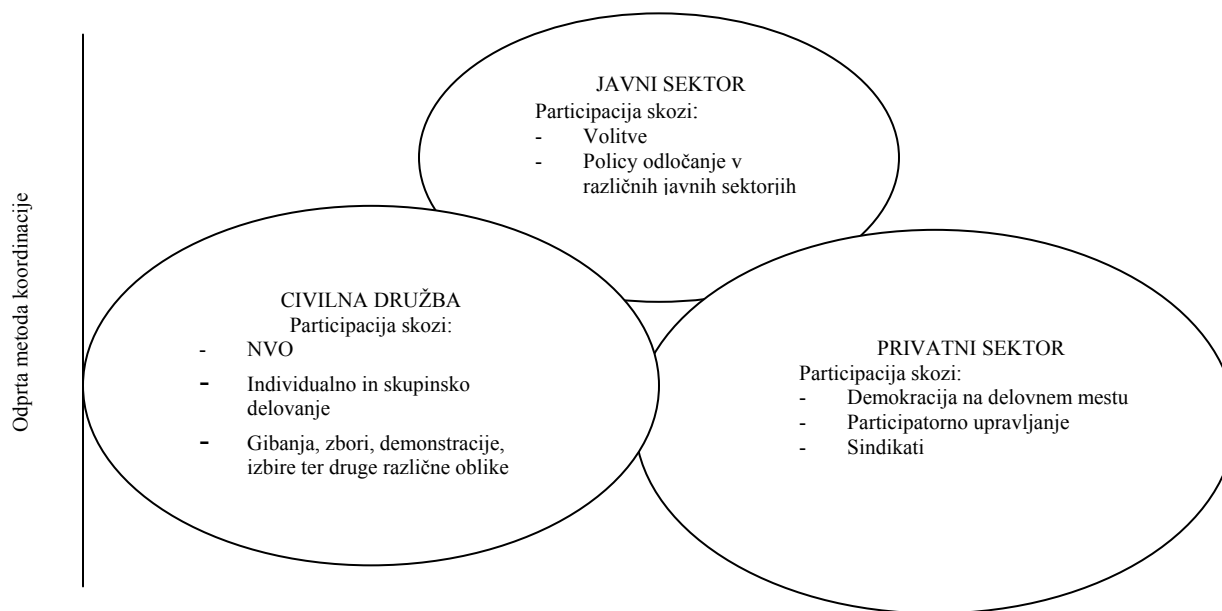
Po pregledu glavnih virov, smo ugotovili, da nobena od teh raziskav ne vsebuje podatkov za izključno vse zgoraj našteje elemente. Vse omenjene raziskave vsebujejo podatke o družbeni participaciji, znotraj nje pa posebno podatke o prostovoljnem delu. Večino tem, ki se nanašajo na politično participacijo pokrivajo raziskave ESS, medtem ko je v večini participacija na volitvah zaobjeta v raziskavah Evrobarometra in tudi ESS. Participacija v političnih strankah in participacija v interesnih skupinah sta zaobjeti tako v raziskavah ESS kot v raziskavah WVS in Evrobarometer. Podatka, ki nista vsebovana v nobeni ob omenjenih raziskav sta organiziranje aktivnosti za skupnost in participacija v javnih debatah.

Tabela 10. 3. a : Razpoložljivost indikatorjev v raziskavah.

	ESS	WVS	Eurobarometer	CivED
Družbena participacija				
<i>Prostovoljno delo v organizacijah in omrežjih</i>	+	+	+	+
<i>Organiziranje aktivnosti v skupnosti</i>	-	-	-	-
Politična participacija				
<i>Participacija v javnih debatah</i>	-	-	-	-
<i>Participacija v političnih strankah</i>	+	+	+	-
<i>Participacija v interesnih skupinah</i>	+	+	+	-
<i>Voliti</i>	+	-	+	-

Podane indikatorje je tako smiselno razvrstiti v dve osnovni skupini. Najprej jih razvrstimo na družbene in politične indikatorje, kjer z družbenimi indikatorji opredeljujemo prostovoljno delo in organizacijo aktivnosti v skupnosti. Nadalje lahko indikatorje delimo na skupino indikatorjev, ki se navezujejo na vlogo javnopolitičnih igralcev v sami politiki in skupino, ki se navezuje na vlogo uporabljenih javnopolitičnih mehanizmov za doseganje ciljev politike. Skupino, ki opredeljuje vlogo javnopolitičnih igralcev lahko tako uvrstimo naslednje indikatorje: participacija v političnih strankah, participacija v interesnih skupinah, organizacija aktivnosti v skupnosti, medtem ko v drugo skupino, ki opredeljuje vlogo javnopolitičnih mehanizmov, lahko uvrstimo naslednje indikatorje: participacija v javnih debatah, voliti na volitvah in prostovoljno delo v organizacijah in omrežjih.

Preglednica 10. 3 .b : Področja uresničevanja aktivnega državljanstva.

Vir: (Siurala 2005, 30).

Na podlagi opredeljenih indikatorjev lahko izvedemo empirično študijo, ki bo omejena na populacijo mladih (od 15–29 let), na območju delovanja MC Litija. Z vidika specifičnosti okolja, kjer se uresničuje aktivno državljanstvo ter populacije mladih, na katero je vezano

delovanje aktivno državljanstvo, bodo indikatorji, ki bodo uporabljeni za namene anketiranja kot osnova za sestavo anketnega vprašalnika, opredeljeni znotraj participacije. Na podlagi pridobljenih rezultatov bomo v nadaljevanju preverjali tretjo hipotezo:

a) Slovenija (na primeru MC Litija) na področju mladinske politike učinkovito uporablja dane javnopolitične mehanizme, določene z metodo odprte koordinacije za uspešno uresničevanje koncepta aktivnega evropskega državljanstva;

V zaključni fazi pa bomo preverili ali delovanje mladinskega centra zares deluje po pristopu od spodaj navzgor in ali je njegovo delovanje pogojeno z javnopolitičnim povezovanjem z različnimi javnopolitičnimi igralci.

10.4. KONCEPT AKTIVNEGA EVROPSKEGA DRŽAVLJANSTVA NA LOKALNEM NIVOJU – ŠTUDIJA PRIMERA

Na podlagi opredelitve participacije bomo poskušali umestiti JZ mladinski center Litija v mladinsko politiko s osvetlitvijo delovanja z različnimi vrstami akterjev na lokalnem nivoju kot tudi regionalnem in nacionalnem. V poglavju 10.2.1. je bilo prikazanih nekaj primerov uspešnih programov centra, ki temeljijo na konceptu OMK, zato bomo poskušali prikazati bistvo pomena izvajanja takšnih projektov od spodaj navzgor. Prav tako bomo poskušali prikazati možnosti, ki jih pri uresničevanju takšnega koncepta, mladinski centri imajo in ali implementacija mladinske politike na lokalni nivo res tista, na kateri je smiselno preverjati aktivno državljanstvo, in če ne, zakaj?

Občina Litija finančno in prostorsko skrbi za delovanje centra in je tudi njegova legitimna ustanoviteljica. S podmladki političnih strank in z Društvom prijateljev mladine Litija, se JZ MC Litija povezuje v projektih, ki so strateško vezani, na populacijo mladih do osemnajst let. Ostali akterji, ki imajo v večini status društev pa so: Klub litijskih in

šmarskih študentov, HUD KUD, Mladinsko društvo Jevnica, Skavti, Nova kultura, športno društvo Breg – Tenetiše.

Ciljna skupina preučevanja raziskovalne študije so bili mladi, ki so na kakršenkoli način povezani z delovanjem JZ MC Litija, oziroma že vršijo določeno obliko participacije v javni sferi. Anketirani mladi so glede na različno pojmovanje evropskih institucij, ki mlade opredeljujejo v starostni skupini od 13 do 30 let, v našem raziskovanju kot skupina, opredeljeni s starostnim obdobjem od 15–29 let.

V okviru zastavljene metodologije zbiranja podatkov, je moč predvidevati ovire pri samem raziskovanju s strani udeležencev v anketni raziskavi, saj je bilo zbiranje podatkov vezano na populacijo mladih, ki delujejo znotraj in v okviru JZ mladinskega centra Litija, številčnost udeležbe le-teh v anketni raziskavi pa bi lahko vplivala na končni rezultat raziskovalne študije. Zaradi navedenega razloga nam je bila pri raziskovalnem delu v pomoč predvsem metoda družboslovnega intervjuja z akterji, ki se posredno/neposredno ukvarjajo z izvajanjem in uresničevanjem aktivnega evropskega državljanstva. Ta metoda bo izrazitega pomena pri opredelitvi ključnih dejavnikov za uresničevanje aktivnega državljanstva, konkretne podatke pa bomo iskali pri samem viru, to je JZ MC Litija.

Družboslovna raziskava je potekala v mesecu maju 2009 in je bila načrtno postavljena v predvolilni čas evropskih volitev. Z vidika aktivnega evropskega državljanstva so volitve, udeležba na njih in informiranje v predvolilnem času, zelo pomembne. Omeniti velja samo časovno umestitev raziskovanja, ki lahko pozitivno vpliva na dobljene informacije, vsaj kar je v povezavi z zavedanjem trenutnega dogajanja v občini, državi in Evropi nasploh. Problem, s katerim smo se pri raziskovanju srečali, je bila udeležba v sami raziskavi, saj je v njen sodelovalo le dvaintrideset anketirancev, katerih sodelovanje je bilo prostovoljno in morda zaradi obdobja zaključevanja šolskega leta, tudi manjše. Dobljeni rezultati bi tako seveda lahko ob večjem številu udeležencev prinesli morda popolnoma drugačne rezultate.

10.4.1. Družbeni indikatorji aktivnega evropskega državljanstva

10.4.1.1. Prostovoljno delo v organizacijah in omrežjih

Prostovoljno delo v različnih organizacijah in omrežjih je vsakodneven pojav, znotraj delovanja mladih v lastnem okolju. V okviru prostovoljnega dela govorimo o obliki socialnega sodelovanja, ki izpolnjuje pričakovanja mladih (Bela knjiga 2002, 15).

Večinski del izvajanja programa centra je prostovoljstvo, saj center v večini svojega delovanja deluje po principu prostovoljstva med mladimi. Prostovoljstvo prispeva k večji odgovornosti mladih do programa, ki ga sami oblikujejo. Med mladimi je tako 28 odstotkov takšnih, ki prostovoljno participirajo v centru, med njimi jih 6,2 % meni, da jim prostovoljstvo omogoča lažje in obširnejše delovanje v centru kot tudi na drugih področjih v lokalnem okolju, v obliki izkušenj, ki jim bodo kasneje koristile pri iskanju zaposlitve in pri boljšem poznavanju mladinske politike. 62,5 % mladih participira v drugih organizacijah, društvih in klubih. 25 % mladih meni, da so del uresničevanja idej znotraj centra, takšno počutje med mladimi pa krepi izkušnje, solidarnost in občutek pripadnosti, presega pa se kakovost trenutnih medosebnih odnosov.

V okviru prostovoljstva velja na tem mestu poudariti in v ospredje postaviti projekt prostovoljstva z Gimnazijo Litija, v okviru obveznih izbirnih vsebin. V tem primeru lahko govorimo o samoorganizirani mreži medsebojne civilne pomoči v lokalni skupnosti. Rezultat sodelovanja je 13 prostovoljcev, ki je sodelovalo tudi v projektu *Naj projekt prostovoljstva*. Skupen cilj delovanja je v podpori mednarodnih mladinskih izmenjav.

Je prostovoljstvo pot do lažjega in učinkovitejšega delovanja v JZ MC Litija in na drugih področjih v Litiji? Glede na rezultate raziskovanega, bi na ta odgovor lahko odgovorili pritrdilno. Pogoj za izvajanje in uresničevanje aktivnega državljanstva, ki se je v okviru našega raziskovanja izkazal kot temeljen, je ravno prostovoljstvo. Preko prostovoljstva je znotraj delovanja centra moč nadaljnje razvijati in krepiti tudi ostala področja uresničevanja aktivnega državljanstva. Žal, kot pravi Urbančeva (2009), se mladi tega še

vedno premalo zavedajo in po tovrstnem mehanizmu ne posegajo. Prostovoljna participacija je torej osnovna podlaga izvajanja aktivnega državljanstva, preko katere mladi prehajajo na druge stopnje delovanja in izkoriščajo dane možnosti, ki jim jih center ponuja.

10.4.1.2. Organizacija aktivnosti v skupnosti

Apatičnost in pomanjkanje motivacije sta med mladimi zelo razširjena, zato je za njihovo aktivnost potrebno izbrati ustrezne pristope: mentorstvo, dosegljivi cilji, inovativni pristopi in ustrezne informacije (Baumkirner in Štefanič 2008, 17). Na tem mestu velja poudariti, da mladinsko delo temelji na osredotočanju na posameznika oziroma udeleženca in ne na vsebini. Gre za pomen izvajanja aktivnosti, ki se osredotočajo na potrebe posameznika, zato je vsaj na začetku rezultate zelo težko prikazati, na nasprotni strani, pa mora vsaka aktivnost prikazati svoj prispevek k izvajanju ciljev mladinskega dela (Cepin 2008).

Odnos mladi in center, v sferi spodbujanja participacije, se odraža v različnih delavnicah, ki jih center, v okviru sodelovanja z različnimi akterji, ponuja mladim. Te delavnice so pomemben element znotraj participacije mladih, saj omogočajo povezovanje med različnimi akterji. Pomembno je poudariti pomen aktivnosti v družbi tako z vidika posameznega aktivista, kot z vidika skupinske aktivnosti. Aktivnosti, opredeljene z vidika posameznika, so pomembne, ker pomenijo intenzivno učno izkušnjo, velik vpliv na osebni razvoj, individualizirano pomoč in številne možnosti vključevanja v lokalno skupnost. V primeru skupinske aktivnosti pa govorimo o nuji povezovanja, v smislu večje prepoznavnosti, udeležbe, učinkovitosti in opaznosti posameznega projekta, ki se v centru odvija.

Ključno za mladinski center je dejstvo, da so delavnice s strani mladih obiskovane, pozitivno vrednotene in soorganizirane. Omenjene delavnice, ki so se odvijale v zadnjem času delovanja, so bile naslednje: predavanja, "klubska scena", Ekohazard, Festival

prostovoljstva, ki poteka na lokalnem in nacionalnem nivoju. V takšnih skupinah se mladi dobro počutijo, v njih so sprejeti, izzvani, čutijo pripadnost in se v njih lahko samouresničujejo. Ključ uspešnih projektov je v prestopu takšne skupine na višji zunanji nivo, kjer se projekti lahko izvajajo za mlade na splošno. Navsezadnje, prostovoljno delo je oblika družbenega sodelovanja in hkrati izobraževalna izkušnja. Je dejavnik vključevanja v družbo in zelo otipljiv način premagovanja predsodkov (Bela knjiga, 2002: 46).

10.4.2. Politični indikatorji aktivnega evropskega državljanstva

10.4.2.1. Participacija v javnih debatah

Mladi svoje želje preoblikujejo v projekte, javne debate, seminarje, ki so koristne in prinašajo koristi za celotno skupnost. Če se takšnim projektom posveti dovolj pozornosti, lahko njihova uspešnost/neuspešnost mladim, v času njihovega aktivnega delovanja, prinaša občutek za odgovornost in samostojnost.

Aktivna participacija mladih v Litiji na področju udejstvovanja v različnih debatah, ki so del delovanja centra, je slaba saj se samo 9,3 % mladih udeležuje tovrstnih projektov. Tako so bile obiskovane naslednje javne delavnice, ki so se odvijale v okviru centra in tudi v sodelovanju z različnimi društvi: prostovoljno delo, Ekohazard, Kaj mladi v Litiji potrebujemo?, aktivnosti Klišeja. Da bi mlade za tovrstno participacijo lahko motivirali, bi bilo po njihovem mnenju potrebnih več javnih razprav ali delavnic o mednarodnih izmenjavah in sodelovanju (to je tudi eden izmed ključnih ciljev, ki si ga center v letošnjem in prihodnjih letih želi uresničiti), turizem (drugi cilj je izgradnja mladinskega hotela), izobraževanje in zaposlovanje, vrednote in osebnostni razvoj, ekologija in spodbujanje alternativne kulture.

Vloga centra na lokalnem nivoju je po mnenju 37,5 % anketiranih mladih premajhna, 40,6 % pa jih meni, da vloga ni premajhna. "Kljub temu je vse odvisno od ljudi" (Urbanc, 2009).

Glede na rezultate, ki kažejo na majhno udeležbo v javnih debatah, na majhno zanimanje o delovanju občine in samo nezaupanje v občinske institucije, se odraža tudi v ne-participiranju na regionalnem nivoju, kjer pa center uspešno deluje (omenimo naj projekt "Ustvarimo priložnosti", ki je iz regionalnega nivoja prešel tudi na nacionalni nivo) (tabela 10. 4. 2. 1).

Preglednica 10.4.2.1: Mladi v Litiji in regionalni nivo delovanja.

	Poznavanje delovanja na regionalnem nivoju	Udeležba na regionalnem nivoju	Udeležba na javnih debatah
Da	2	1	3
Ne	10	12	17
Ne vem	5	/	/
Ni odgovora	15	18	12

Participacija mladinskega centra se odraža v projektih Zelena mreža, mreža Mama, podpora mladim Zasavja, Dajmo mladim zagon, Delujemo lokalno, LAS Srce Slovenije, NVO stičišče, skupno vsem pa je tako imenovano mreženje, kjer govorimo o povezovanju društev in organizacij kot tudi o NVO.

Participacija mladih na nacionalnem nivoju je bila pozitivno opredeljena v enem primeru, kjer je anketirani član Zveze študentskih klubov Slovenije Zveza ŠKIS. Po opažanju Urbančeve (Urbanč, 2009) je delovanje določenih posameznikov usmerjeno direktno na evropski nivo in nacionalni novo želijo takoj preskočiti, saj po njihovem mnenju Evropa oziroma evropski nivo predstavlja elite (elite), ki bi si jih želeli spoznati v okviru mladinskih izmenjav. Na drugi strani pa veliko mladih ostaja »zasidranih«v lokalnem okolju in na svojem nacionalnem pogledu – za njih dimenzija Evrope ne obstaja. Rešitev je v postopnem premagovanju ovir aktivnosti in participacije na lokalnem nivoju, ki se kasneje odpira tudi navzven.

10.4.2.2. Participacija v političnih strankah

Politična participacija mladih v Litiji je v odnosu do strankarske pripadnosti izredno negativna. Mladi politične stranke vidijo le kot podaljšek parlamenta, ki pa ima v mnogih primerih negativen prizvok. Tako članstvo v strankah ni veliko, lahko bi rekli, da je izredno majhno, saj je le 6,2 % mladih aktivnih članov v političnih strankah. Ugotovimo lahko, da članstvo v političnih strankah ni odvisno od zanimanja mladih o političnem dogajanju v občini, saj jih kljub majhnemu deležu v političnih strankah kar 50 % spremlja politično dogajanje v občini. Po mnenju Kuharjeve (2004), nezanimanje mladih za politična vprašanja velja kot pereče vprašanje izpostaviti posebej zato, ker se nenehno zvišuje povprečna starost, pri kateri so mladi ekonomski in socialno razmeroma samostojni. Mladi ljudje tako ostajajo vse dlje, na obrobju politične dogajanja, tja do sredine tridesetih let pa so v okviru prevladujoče političnosti »poldržavljeni«, ki imajo le malo dejanskih možnosti za delovanje v okviru institucionalne politike.

Vprašanje, ki se nam na tem mestu pojavlja je: zakaj mladi ne želijo participirati v političnih strankah? Iz rezultatov raziskave je razvidno, da mladi politične stranke, oziroma njihove člane ne cenijo kot uspešnih političnih akterjev, tudi institucijam oziroma političnim organom, kot je na primer Državni zbor ali pa občinski svet Litija, ne zaupajo. Prav tako mladi občutijo ne-interes s strani članov takšnih političnih strank, ki mlade vse preveč odrivajo stran od njihovega delovanja ter jih tako posledične v samo dogajanje posamezne stranke ne spustijo. Tako se z njimi ne poistovetijo, kar vodi tudi v zelo majhen interes za članstvo v političnih strankah.

Sodelovanje v političnih strankah kot tudi drugih organizacijah na lokalnem nivoju, pomaga mladim, da aktivno sodelujejo pri odločitvah in dejavnostih, zato pa morajo imeti podporo pri vključevanju v takšne oblike participiranja. Lokalne oblasti morajo v sodelovanju s političnimi strankami na nestrankarski način spodbujati vključevanje mladih v sistem političnih strank – podpirati je potrebno ukrepe, kot je na primer usposabljanje, mreženje.

10.4.2.3. Participacija v interesnih skupinah

Interesne skupine igrajo pomembno vlogo posrednika med oblastjo in državljani. Nastanek interesnih skupin in njihovega delovanja v procesih oblikovanja javnih politik in participativne politične kulture se šteje za eno glavnih značilnosti procesov demokratizacije.

Participacija mladih na preučevanem primeru JZ MC Litija, se odraža v koriščenju storitev centra in v aktivnem članstvu v drugih organizacijah, klubih in društvih ki aktivno delujejo na širšem litijskem območju. 38,3 % mladih je rednih koristnikov ponudbe centra, 61,2 % pa jih participira še v drugih društvih, organizacijah in klubih, kar kaže na široko področje delovanja mladih, hkrati pa omogoča širše povezovanje centra z drugimi akterji na lokalnem nivoju (Urbanč 2009). Mladi tako aktivno participirajo v Klubu litijskih in šmarskih študentov KLIŠE (31,2 %), Mladinsko društvo Jevnica (6,3 %), Društvo prijateljev mladine Litija (12,5 %), Mladinski svet Litija (3,1 %), Kud Premoderna (3,1 %), Društvo Sožitje (3,1 %), Društvo za razvoj podeželja LAZ (3,1 %).

Kot pravi Urbančeva (Urbanč 2009) se v mladinskem centru čuti močen potencial mladih srednješolcev (predvsem je potrebno tu izpostaviti Gimnazijo Litija) in različnih društev s katerimi se sodeluje pri različnih projektih. Problem, ki se tu izpostavlja, je mobilnost v Litiji, saj se vedno pri udeležbah na delavnicah ali pri projektih na višjem nivoju (regionalni, nacionalni), glede na izkušnje centra, čuti močna stopnja samozadovoljstva v lokalnem okolju. Cilj je torej preseči to mejo.

Iz slednjega je moč razbrati, da imajo mladi v Litiji možnost vključevanja v številna društva in organizacije. Kljub kakovostnemu programu, pa se mladi za aktivno participacijo v njih ne odločajo v večjem številu (članstvo v ostalih organizacijah beležimo pri 59,3 % mladih. Skupen cilj centra, kot tudi vseh ostalih akterjev, znotraj katerih mladi delujejo, je motivacija mladih za aktivno in resno sodelovanje mladih na daljši čas ter preprečevanje družbene izključenosti mladih na zelo zgodnji stopnji.

10.4.2.4. Voliti na volitvah

V Evropi se po mnenju Veldhuisa (2008; 6) oblika politične participacije spreminja iz formalne participacije (voliti in članstvo v političnih strankah) v aktivno participacijo kot obliko pripadnosti. Legitimnost demokratičnosti v glavnem temelji na zadostni stopnji participacije, kar se najbolje vidi v času volitev.

Javnopolitično dogajanje v občini se s strani mladih odraža v njihovem participiranju in volilni pravici, ki v posameznikovem življenju omogoča participacijo in soodločanje pri oblikovanju javnih politik tako na lokalnem kot na nacionalnem nivoju. Z indikatorji, ki smo jih predhodno določili, smo preučevali participacijo v politični sferi na lokalnem področju. 90,6 % jih ima volilno pravico. Aktivno državljanstvo ni le učenje o delovanju države, temveč je predvsem učenje o vzvodih, ki jih ima posamezen državljan, da vpliva na dogajanje v svojem okolju – od lokalnega do evropskega. Med mladimi v Litiji je bilo takšno participiranje v odnosu do volitev za župana (2006), ki se je udeležilo 68 % mladih in predsedniških volitev (2007), katerih se je udeležilo 78 % mladih anketirancev. Glas mladih v procesih odločanja, kot tudi v udeležbi na volitvah, ima pomen zaradi širšega vidika. Mladi imajo skupne interese, torej delovanje mladih, ki se ne odločajo za udeležbo – posledično pomeni pasivno ukvarjanje političnih strank s tistimi, ki jim ne nosijo glasov – z mladimi. Prepoznavnost, zahteve in udeležba na volitvah, pomenijo prenos idej mladih in organizacij v katerih participirajo na višje nivoje odločanja in oblikovanja politik (Shaker 2009).

Politično delovanje v odnosu center – občina ima skupno točko v Občinskem svetu občine Litija (v nadaljevanju občinski svet), kateri sprejema vse ureditve, sklepe in predloge s področja centra. Občinski svet je pomemben vir financiranja za zaposlene in je tisti, ki zagotavlja prostore. Svetniki občinskega sveta se po mnenju Urbančeve (2009), ne zavedajo čisto natančno, kakšna naj bi bila vloga centra. Z njihove strani je opazno veliko ignoriranja, ki pa izhaja predvsem iz nepoznavanja in neznanja o delovanju in poslanstvu centra. Z njihove strani je delovanje centra dobro in koristno, dokler center javnomnenjsko in na občinski ravni dobro deluje.

Odlok o ustanovitvi JZ MC Litija daje, kot pravi Urbančeva (2009), dovolj avtonomije, zato je sodelovanje z občinsko upravo in občinskim svetom zgledno. Kljub temu da je po mnenju vodstva centra, sodelovanje zgledno, kar 71,8 % mladih odločitvam občine ne zaupa, to pa velikokrat vodi od nepoznavanja odnosov med političnimi akterji in centrom. Sprejemanje odločitev na nivoju občine se po mnenju mladih, na polje delovanja znotraj mladinske politike, uvršča dobro (43,7 %), 34,3 % pa jih meni, da se sprejemanje odločitev in uvrščanje na dnevni red mladinske politike slabo. Delovanje občine je z vidika mladih dobro v vlogi občine kot upravljalnega telesa, saj le ta predstavlja red in nadzor (izraženo mnenje mladih, ki so tudi sami politično aktivni), ali pa vsaj približno delujejo v korist mladih. Odločitvam občine bi morali mladi zaupati, saj bi to posledično pomenilo večje sodelovanje: odpirali in reševali bi se problemi s področja mladinske politike.

Teme, ki zanimajo mlade, kadar se znajdejo v političnem dialogu, so področja na katerih so mladi kot aktivni člani, največ prispevali. Odnos mladih do politike, tako nacionalne kot evropske, se odraža v zavedanju volilne pravice oziroma odgovornosti, ki nam jih volilna pravica daje. 40,6 % mladih meni, da je volilna pravica pomemben element državljanškega delovanja, saj le ta predstavlja pravico odločanja, svobodo mišljenja in je edini steber demokracije. 15,6 % mladim volilna pravica pomeni veliko, saj po njihovem mnenju šteje vsak glas in pomeni lasten prispevek k spremembam, 21,8 % jih nima močnega občutka, da z udeležbo na volišču pripomorejo k odločitvi o neki pomembni stvari in volilno pravico posledično vrednotijo kot element, ki ima pomembnost srednje stopnje, 12,5 % pomeni malo, 6,2 % pa volilna pravica ne pomeni nič.

Vrednotenje državljanstva med mladimi je v večini primarno vrednoteno v povezavi z volilno pravico, zato je zanimivo dejstvo, da jih kar 84,3 % meni, da starostna meja za volilno pravico ni previsoka, nasprotno, lahko bi bila še višja, saj pri 18 letih veliko posameznikov ne ve o čem odloča, kaj odločitve prinašajo, pogosto pa je volilna odločitev preslikava prepričanja njihovih staršev (Urbanč 2009) mlajši pa bi bili tako še bolj dojemljivi za različne demagogije in manipulacije kot nekoliko starejši.

Kljub temu da je vrednotenje volilne pravice in njene pomembnosti pozitivno jih še vedno veliko te pravice ne koristi, saj jih kar 46,8 % ne zaupa slovenskim nacionalnim institucijam in 46,8 % slovenskemu Državnemu Zboru. Odraža se zahteva po večjem upoštevanju mnenja stroke, ki je v vsakodnevem stiku z mladimi, ko le te institucije sprejemajo za mlade pomembne odločitve.

Mladi po mnenju Shakerja (Shaker 2009, 13) ne hodijo na volitve, ker nimajo občutka, da lahko s svojim glasom kaj spremenijo. Posledično se jih tako 25 % ne bo udeležilo volitev v EP, 21,8 % pa jih volilne pravice nima, bi pa se v primeru, da bi volilno pravico imeli, udeležili volitev. Na tem mestu se velja vprašati, kakšno je poznavanje mladih o delovanju EU, saj samo poznavanje vodi do občutka pripadnosti, zanimanja in istovetenja z EU. 43,75 % anketiranih v naši raziskavi glavne institucije EU pozna, med njimi so našli: Evropski parlament (34,3 %), Komisija (25 %), Svet (28,1 %), Evropsko sodišče (12,5 %) in Evropska centralna banka (9,3 %). Kar 28,1 % mladih evropskih institucij ne pozna. Odnos zaupanja evropskim institucijam kaže stanje povezanosti z EU. 21,8 % mladih odločitvam EU institucij zaupa in spremlja njihovo delovanje, medtem ko 28,1 % odločitvam EU institucij ne zaupa (Doblekar 2009)

Državljanstvo tako ne krepimo samo z uporabo volilne pravice temveč tudi s povezovanjem, ki je že v mnogih primerih ideološko. O elementih, ki državljanje posameznih držav članic lahko povezujejo tudi izven lastnih meja, lahko govorimo tudi kadar želimo vzbuditi občutek EU državljanstva o povezovalnih elementih, kjer smo v raziskavi izpostavili uvedbo enotnega evropskega osebne dokumenta. Mlade smo povprašali o vpeljavi takšnega dokumenta in dobili smo rezultate: 53,1 % mladih tega ne bi želelo imeti, saj jim osebni dokumenti na ravni nacionalne države zadostuje, 34,3 % pa bi ga želelo imeti, vendar z vidika lažjega prehajanja, boljših možnosti zaposlitve in izobraževanja, niso pa mnenja, da bi takšen dokument vzpodbudil boljše sodelovanje med državami članicami.

Raziskovalno študijo lahko strnemo v nekaj ugotovitev. Mladinski center učinkovito izrablja možnosti programa MvA in tako ves čas pripravlja in izvaja projekte, ki krepijo

prostovoljstvo, participacijo, znotraj tega pa posledično tudi aktivno državljanstvo, kjer v prvi vrsti krepijo zavedanje lokalne skupnosti s kasnejšim prehajanjem na regionalni in nacionalni nivo.

Prostovoljstvo kot instrument mladinske politike povečuje zavest o evropskem državljanstvu. Mladi v lokalni skupnosti s prostovoljstvom neposredno spoznavajo pravice, odgovornosti, kulturo in navede, ki jih z neformalnim druženjem krepijo v smislu skupnih vrednot. Tako mladim mladinski center pokaže, da imajo s tem, ko smo vključeni v EU, velike prednosti in da obstajajo različne možnosti, ki so jim ponujene, za njihovo delovanje.

Problemi se kažejo pri kadrovskih zmožnostih za uresničevanje in izvajanje mladinske politike in pri znanju, ki je potrebno za prijavljanje projektov v okviru programa MvA. Prenos samih programov na regionalni nivo je odvisen od dobrega sodelovanja različnih mladinskih akterjev v okviru posamezne regije, vendar samo zanimanje mladih za tovrstne projekte še ni veliko. Potrebno bo delovati še bolj usmerjeno na posamezne skupine mladih in vlagati v samo informiranje mladih.

Naloga lokalnih, regionalnih in nacionalnih oblasti je zagotavljanje primerne okolja, ki podpira in usposablja za aktivno udeležbo mladih, ki izobražuje o človekovih pravicah in spodbuja neformalno učenje. Lokalna oblast bi morala vpeljati široko mrežo prilagodljivih in inovativnih mehanizmov sodelovanja širokega kroga akterjev (šole, združenja, organizacije, društva), ki bi mladim dopuščale izbiro delovnih metod, ki se navezujejo na posrednike. V skladu z različnimi lokalnimi ureditvami, bi tako poskrbeli za dialog med različnimi ravni odločanja, mreženja za izmenjavo izkušenj in dobrih praks (Bela knjiga 2002, 25).

Mladinski centri so torej ključni neformalni vzgojno izobraževalni akter za izvajanje mladinske politike, saj se v Sloveniji srečujemo s tovrstnim fenomenom v velikem številu, kar dokazuje in priča o številčnem izvajanju mladinske politike, za katero na podlagi raziskave lahko trdimo, da se kaže velika potreba po izvajanju takšne politike

najprej na lokalnem nivoju, in šele po istovetenju mladih z njim, na višjem nivoju. Državljanstvo v relaciji od spodaj navzgor, pogojuje tudi poznavanje in ustvarjanje vezi z Evropo. Kot pravi Urbančeva (2009), je potrebno znotraj lokalnega okolja krepiti propagandni efekt: mladi so del Evrope in ne Evropa del njih. Nato smo opozorili že pri študiji primera.

Sklenemo lahko, da mladi v relaciji do Evrope še vedno postavljajo meje, ki se kažejo v nezaupanju in nepoznavanju. Da bi takšne meje presegli je potrebno znotraj mladinskega centra krepiti in spodbujati nastajanje kvalitetnih programov, ki spodbujajo udeležbo mladih v aktivnostih, delovanju centra in skupnosti nasploh. To so kakovostni programi, ki aktivnost in pripadnost krepijo na lokalnem okolju ter imajo komponento fleksibilnosti, ki odraža možnost delovanja tudi na regionalnem, nacionalnem in evropskem okolju. Pri aktivnem državljanstvu gre za posameznike, ki jim mora biti participacija pomembna, torej zna delovati odgovorno in vzpostavlja dialog. Gre za doseganje določenih kompetenc, ki skupaj s pravicami posameznika omogočajo resnično uresničevanje aktivnega državljanstva v pravem pomenu besede, kot so ga uresničevali že stari Grki in Rimljani. Državljan je posameznik, ki poseduje določene kompetence in znanja in je aktiven skozi njih. Šele takrat lahko govorimo o resničnem aktivnem državljanstvu. Tako Komisija želi s novo strategijo na področju mladine (2009) spodbuditi sodelovanje med izobraževalnimi in mladinskimi policy odločevalci kot tudi šolami, družinami in lokalnimi skupnostmi ter razviti participativne strukture znotraj izobraževalnega sistema (Komisija 6 2009, 5).

10.5. PRIMER DELAVNICE/SEMINARJA ZA UČINKOVITO URESNIČEVANJE AKTIVNEGA EVROPSKEGA DRŽAVLJANSTVA

V zaključnem delu empiričnega dela magistrskega dela bo prikazan primer projekta, ki vsebuje vse potrebne elemente projekta, ki sledi navodilom programa Mladi v Akciji ter je primeren za uresničevanje aktivnega državljanstva v lokalnem (preučevanem) ter kasneje regionalnem in nacionalnem nivoju. S tovrstnim prikazom projekta, ki v lokalnem okolju omogoča izvajanje aktivnega evropskega državljanstva, po pristopu od spodaj navzgor, želimo zaobjeti vse komponente kvalitetnega programa, ki združujejo rezultate študije preučevanega primera. Takšen projekt je moč izvajati kjerkoli v lokalnem okolju posameznega mladinskega centra in tam, kjer so prisotni elementi pomanjkanja participacije mladih, poznavanja lokalne skupnosti, zavedanja Evrope in njene bližine ter prizadevanja za prostovoljno delovanje v korist samemu sebi in celotni družbi. Opozorimo naj, da je projekt izmišljen in nima legalno pravne osnove za izvajanje.

Ime mladinske organizacije: Mladinski center

Naslov projekta: Evropski državljan.si

Vrsta aktivnosti: nacionalna mladinska iniciativa

Trajanje projekta: 1. 7. 2009–31. 12. 2009

Mesto, kjer se bo projekt odvijal: Litija (prostori mladinskega centra),
Osrednjeslovenska regija, Slovenija

Splošne značilnosti programa (v skladu z programom MvA):

- Promocija aktivnega državljanstva mladih v splošnem in promocija njihovega evropskega državljanstva,
- Prispevek k razvoju kvalitete podpornega sistema za mladinske aktivnosti in zmožnosti organizacij v mladinski politiki,
- *Prioritete:* participacija mladih, evropsko državljanstvo in socialna vključenost,
- *Glavne teme aktivnosti:* socialna vključenost, mladinske politike.

Kratek povzetek projekta:

S projektom *Evropski državljan.si* želimo zbrati informacije o delovanju mladih znotraj območja delovanja mladinskega centra ter o njihovih aktivnostih. Projekt je namenjen mladim od 13–29 let, ki participirajo v različnih oblikah in različnih organizacijah. Na podlagi informacij o njihovem participiranju bo izdan pregleden vodič o aktivnostih mladih, lokacijah in možnostih, ki omogočajo boljše zavedanje in krepitev aktivnega državljanstva na lokalnem nivoju z zavedanjem relacije lokalno – Evropa. V samem mestu želimo na pregleden način označiti ta »državljska« mesta oziroma lokacije, ki so pomemben člen v delovanju mladih znotraj mladinske politike in družbe na splošno.

K participiranju želimo spodbuditi mlade, še posebno tiste z manj priložnostmi, s ciljem, da njihovo delovanje prispeva k dejstvu, da so boljši državljani in da imajo tako možnost vplivanja na dnevno politiko znotraj lokalnega okolja.

Profil organizacije: profil mladinskega centra je bil predstavljen v poglavju 9.4.2.1.2.. glede na posamezni center oziroma lahko tudi neformalno skupino, ki projekt želi uresničiti, je torej pomembno opredeliti ključne značilnosti same skupine, centra.

Tema in cilji projekta:

S projektom *Evropski državljan.si* želimo oblikovati skupek informacij, ki bodo izdane v brošuri, namenjene pa bodo prioriteto mladim med 13. in 29. letom. Ker menimo, da so neformalno izobraževanje in izkušnje za posameznika kot takega, ključnega pomena pri njegovem participiranju v družbi, je potrebno med mladimi krepiti aktivno participacijo v različnih organizacijah na lokalnem nivoju.

Cilj projekta je oblikovanje končnih točk/mest v lokalnem območju, ki na kakršenkoli način krepijo in uresničujejo aktivno državljanstvo, mladi pa v njih že ali ne participirajo. Tako bomo mladim povečali možnosti za delovanje v različnih civilnodružbenih aktivnostih znotraj lokalne skupnosti. S takšnimi točkami in brošuro bomo v lokalnem okolju pripomogli k rešitvi problema, ki se kaže v premajhni ozaveščenosti in posledično aktivnosti mladih na področju lokalne skupnosti. Projekt želimo uresničevati v

sodelovanju z različnimi akterji na lokalnem nivoju, saj menimo, da takšno sodelovanje med mladimi še krepi stopnjo participiranja, saj mehanizem sodelovanja kaže na dobro podporo mladim, njihovim željam in prihodnosti. Sodelovanje se bo tako izvajalo z lokalnim študentskim klubom, osnovnimi šolami, gimnazijo in ostalimi društvi v lokalnem območju.

Aktivnosti za implementacijo:

Pred začetkom projekta je potrebno raziskati področje v občini Litija in Šmartno pri Litiji s ciljem pregleda in oblikovanja vseh pomembnejših "točk", ki so v okviru delovanja mladih pomembne za krepitev aktivnega državljanstva. Seznam bo podlaga za kvalitetno vključevanje in povezovanje različnih akterjev, ki bodo kasneje predstavljali ključne "točke" in ki bodo sestavni del promocijske brošure.

V okviru priprav na projekte je potrebno opredeliti tudi srečanja izvajalcev projekta, opraviti pogovore z morebitnimi oblikovalci brošure ter tematsko in časovno razdeliti delo med aktivne prostovoljce.

Izvedba projekta je vezana na čas pol leta, ves čas se bo v okviru srečanja aktivistov projekta izvajala tudi evalvacija projekta. Po končani opredelitvi in primerni označitvi točk ter predstavitvi brošure, bodo izvedena poročila projekta in pregledani cilji. Z zunanjo evalvacijo – s pomočjo družboslovne ankete – bomo pridobili oceno samega projekta tudi med uporabniki in organizacijami, ki se jih je ta projekt na kakršenkoli način dotaknil, saj želimo pridobiti povratne informacije o uspešnosti in prepoznavnosti posameznih "točk" ter kakovosti in uporabnosti same brošure.

Kot nadgradnjo projekta se lahko organizira seminar na regionalni ravni, kjer je moč izkušnje iz izvedenega projekta deliti med različne mladinske organizacije.

IV. SKLEP

Številni pomembni dokumenti politik osvetljujejo trenutno potrebo po obnovitvi oziroma preureditvi mladinske politike.⁵⁷ Nekateri med njimi osvetljujejo potrebo po spremembi oziroma preureditvi mladinske politike na področju participacije oziroma aktivnega evropskega državljanstva. Pred samim zaključkom našega raziskovalnega dela je smiselno poudariti in razmisliti o samem pomenu mladinskega dela, ki je še vedno, z zakonskega vidika, dokaj nerazvito in razvrednoteno, a za samo izvajanje mladinske politike izrazitega pomena. Prav tako je pomembno poudariti razumevanje pojma aktivnega državljanstva, ki ima dve definiciji, in sicer definicijo, ki jo je oblikovala stroka in definicijo, ki se je izoblikovala skozi izkušnje mladinskih delavcev.

Mladinska politika na nacionalnem nivoju odraža različne opredelitve in ureditve le-te v posameznih državah članicah. Tako uresničevanje aktivnega državljanstva v okviru OMK, zahteva specifične poteke uresničevanja državljanstva. Ker je OMK tako splošno opredeljena in zanemarljiva specifične potrebe nižjih ravni od evropske, v katerih se aktivno državljanstvo uresničuje, takšna kritika omenjene metode odraža potrebo po ponovnem definiranju same implementacije OMK na nacionalne in lokalne nivoje.

Razumevanje aktivnega državljanstva je v različnih državah članicah EU, kot tudi med različnimi preučevalci aktivnega državljanstva v Sloveniji, različno (omenimo naj na primer Podmenik 2003; Ferjančič 2007). Prav tako je različno razumevanje mladine (na primer Ule 1996; Gillis 1999; Smith 2002). Različno definiranje državljanstva in mladine tako vodi do zelo različnih pogledov in problematik, saj je uresničevanje državljanstva odvisno predvsem od razumevanja le-teh, s strani tistega, ki njegovo uresničevanje izvaja. Skozi teorijo ima aktivno državljanstvo legitimno mesto, ki pa se v praksi kaže kot problem pri njegovem razumevanju in prenosu na lokalno raven.

⁵⁷ Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: An EU Strategy for Youth – Investing and Empowering, z dne 27. 04. 2009, SEC (2009) 545; str. 7.

Na lokalnem nivoju tako o ključnem izvajalcu mladinske politike (po našem mnenju) govorimo v primeru mladinskega centra, ki predstavlja okolje delovanja mladih in uresničevanja aktivnega državljanstva. Tako se je naša prva hipoteza glasila:

Za uresničevanje aktivnega evropskega državljanstva v okviru mladinske politike, je ključen pristop »od spodaj navzgor«, kjer imajo središčno vlogo civilnodružbenega akterja mladinske politike mladinski centri.

Analiza dokumentov EU in Slovenije je potrdila, da se za prihodnost mladinske politike vse bolj poudarja potreba po uveljavljanju in izvajanju aktivnega evropskega državljanstva po konceptu od lokalnega k evropskemu. Na tem mestu naj poudarimo, da Slovenija kot specifična država s pojavom mladinskih centrov v takšnem številu potrebuje, kot pravi Debeljak (2009), povezavo obeh pristopov, tako od zgoraj navzdol, kot od spodaj navzdol, kjer pa mladinskih centrov kot takih, v sami implementaciji mladinske politike, ne gre podcenjevati. Vprašanje nadaljnjih raziskav odpira potrebo po definiranju pomena mladinskega dela z vidika implementacije aktivnega državljanstva, saj se vloga mladinskih centrov, kot ključnih izvajalcev v mladinski politiki, premalo poudarja, prav tako pa s strani ostalih akterjev na lokalni ravni vloga takšnih centrov ni razumljena vedno kot pozitivna temveč velikokrat le kot nuja, ki mora obstajati in delovati v lokalnem okolju.

Lokalne oblasti morajo v sodelovanju z mladimi in mladinskimi organizacijami oblikovati načela in sisteme odločanja Sveta na političnih področjih, pomembnih za mlade. Da je takšno delovanje, vodenje lahko uspešno, morajo biti mladi in mladinske organizacije spoštovane in obravnavane kot polnopravni partnerji.

Da je izvajanje programov in delovanje centra nasploh kvalitetno, je v prvi vrsti potrebno zagotoviti uspešne odnose sodelovanja med vsemi akterji, ki mladinsko politiko sooblikujejo. V drugi hipotezi smo tako preverjali naslednje:

Šele odnosi sodelovanja med vsemi vpletenimi javnopolitičnimi igralci na različnih javnopolitičnih ravneh lahko omogočajo krepitev aktivnega evropskega državljanstva v okviru izvajanju mladinske politike.

Oblikovanje politik z mladimi in upoštevanjem njihovih razvojnih pristopov k vprašanju izključenosti, spodbuja nastajanje neke vrste »laboratorija« za raziskovanje vseh nivojskih ravni EU državljanstva. Delovanje mladinskih centrov se kaže v intenzivnem mreženju predvsem na lokalnem nivoju ter regionalnem, kjer strukture grozdov oziroma združenj mladinskih centrov glede na regionalno območje, med mladimi omogočajo boljše delovanje in večjo prepoznavnost. Opozoriti velja na večjo težo povezovanja tako javnopolitičnih kot civilnodružbenih akterjev, saj poznavanje dela mladih skozi perspektivo odločevalske ravni, mladinskemu centru omogoča, da lahko preko različnih mehanizmov, kot so projekti, informiranje in drugo, med mladimi krepí zavest o aktivnem delovanju, participaciji in državljanstvu. Vendar mladinski center kot tudi ostale mladinske organizacije pozabljajo na YFJ, ki kot skupek Mladinskih svetov z nacionalnih nivojev, omogoča direktno delovanje posameznega akterja, skozi dodaten komunikacijski kanal, ki ga omogoča institucionalna struktura EU. Mladinski centri in mladinske organizacije se tako v svojem delovanju lahko direktno usmerjajo na nivo EU in mora takšno možnost videti kot priložnost, saj tako omogočajo politiko, ki bo oblikovana po njihovih željah, nacionalni nivo pa bo tisti, ki bo takšno politiko (oblikovano po njihovih željah) moral tudi izvajati.

Šele sodelovanje med različnimi akterji v mladinski politiki, ki prinaša v določenem okolju pozitivne rezultate, je kvalitetno izvajanje, ki se poslužuje različnih mehanizmov za uspešno implementacijo mladinske politike.

Slovenija (na primeru JZ MC Litija) na področju mladinske politike učinkovito uporablja dane javnopolitične mehanizme, določene z metodo odprte koordinacije za uspešno uresničevanje koncepta aktivnega evropskega državljanstva.

Preko metode odprte koordinacije, v okviru evropskega projekta Mladi v akciji potekajo različni projekti tako na lokalni kot na nacionalni ravni, ki med drugim zasledujejo tudi prednostno področje evropskega državljanstva. Mehanizem, kot je program MvA za delovanje na lokalnem nivoju ponuja dobre možnosti za uresničevanje aktivnega državljanstva. Raziskava študije primera je pokazala izvedbo kar nekaj dobrih projektov v okviru MvA (Litijanka.si, Ustvarimo priložnosti, itd.), ki pa z vidika nacionalnega nivoja ne kažejo na dobro delovanje, saj je izvedba takega števila projektov majhna. Razlog za takšno delovanje lahko iščemo v ne-implementaciji mladinske politike na lokalni nivo, saj je problem v sistemu mladinske politike, ker v Sloveniji ne obstajajo zakonodajni sistemi spremljanja delovanja mladinskih organizacij in mladinskega dela. Prav tako lahko razlog najdemo v nezadostnem izobraževanju mladinskih delavcev, ki po mnenju Urbančeve (2009), na lokalnem nivoju takšnega izobraževanja ne prejemajo, bolj je to stvar lastne motivacije, strokovnost pa se lahko išče le na nacionalnem nivoju. Omeniti je potrebno že izvedene projekte, ki kažejo z vidika preučevanega centra na dobro delovanje in izvajanje mladinske politike na lokalnem nivoju. Mehanizem, ki ga mladinski center še želi doseči je uvedba in izvedba mladinskih izmenjav, ki pa zaradi kadrovske zmožnosti pomenijo še nerealiziran projekt. Tu se ponovno kaže možnost komunikacije s EU ravno, kjer nacionalna raven ni obligatorna. Predvsem o izmenjavah lahko govorimo le v sodelovanju z Gimnazijo Litija, kjer potekajo izmenjave dijakov po različnih državah članicah EU.

Vlogo strukturiranega dialoga kot ključne točke za izvajanje aktivnega državljanstva, bi bilo potrebno poudariti v sferi pridobivanja in proizvodnje kadrov, ki so za delovanje znotraj mladinske politike primerno usposobljeni. Tako se na študiji primera uspešnost delovanja kaže v strokovnosti delavcev, ki delujejo in izvajajo program mladinskega centra. Maksimum državljanstva je torej moč doseči le ob jasni komunikaciji in sodelovanju med različnimi javnopolitičnimi in civilnodružbenimi akterji na različnih ravneh ob predpostavki, da ti isti posedujejo določena znanja in kompetence, ki določajo njihovo delovanje znotraj mladinske politike. Tako se pri uresničevanju aktivnega državljanstva jasno kažejo ovire na EU nivoju, kjer strukturni dialog ne deluje. Cilj

Komisije je boljša organizacija strukturiranega dialoga, ki bo pospešil boljšo organiziranost mladine, še posebno tistih z manj priložnostmi (Komisija 6 2009, 3).

Strnemo lahko, da je izvajanje mladinske politike preko mehanizmov OMK z vidika EU dobro z izjemo mladinskih izmenjav, ki v realnosti s strani mladinskega centra še niso realizirane. Hipotezo tako lahko delno potrdimo, z željo, da mladinski center tovrstno dejavnost prostovoljstva (mladinske izmenjave) realizira. Omenimo naj, da je instrumentov za izvajanje mladinske politike, glede na primanjkljaj, ki je viden v participiranju mladih, še vedno premalo in da velja razmislek o uvedbi še dodatnih instrumentov, ki bodo krepili tovrstno področje mladinskega delovanja. Potreben bi bil ponovni premislek implementacije OMK in definiranje aktivnega državljanstva, saj bo le tako dobro delovanje mladinskih centrov tudi z vidika nacionalnega in lokalnega nivoja dobro. Kljub pomanjkanju instrumentov za izvajanje aktivnega državljanstva se uporaba OMK v okviru mladinske politike izkazuje za potreben način delovanja in izvajanja mladinske politike, saj med drugim na primer, primeri dobrih praks med izvajalci in uresničevalci mladinske politike, krepijo izkušnje in povečujejo participiranje mladih v programih, ki jih posamezni izvajalci znotraj mladinske politike in v okviru programa MvA ponujajo. Prav tako je OMK pomembno orodje za oblikovanje mladinske politike in izvajanje aktivnega evropskega državljanstva, saj omogoča doseganje boljših rezultatov. Vendar bi bilo na tem mestu smiselno poudariti pomen umeščanja aktivnega evropskega državljanstva samo znotraj okvirjev sodelovanja preko OMK. Aktivno državljanstvo ni izključno samo domena mladinske politike, ampak ga je potrebno za uspešno izvajanje v okviru te politike krepiti že na predhodni stopnji, to se pravi v okviru formalnega izobraževanja, kamor pa formalno mladinska politika ne posega, oziroma če že, le v okviru spodbujanja in sodelovanja. Državljanstvo mora torej za svojo »aktivnost« prehoditi pot od formalnega izobraževanja do delovanja posameznika kot mlade osebe (je torej starostno opredeljeno) do stopnje aktivnega udejstvovanja v družbi in vse do tretjega življenjskega obdobja.

V magistrskem delu smo na podlagi analize teoretičnih razprav o državljanstvu na ravni EU ter v okviru mladinske politike (njenim razvojem, cilji, načeli na ravni EU in na ravni

držav članic), izvedbe študije primera izbranega mladinskega centra in analize primerov dobrih praks, skušali prikazati aktivno evropsko državljanstvo kot eno od bistvenih komponent mladinske politike, ki se izvaja po pristopu od spodaj navzgor in od zgoraj navzdol.

Teoretske razprave o aktivnem državljanstvu, vključno z opozarjanjem o njegovem zavedanju, uresničevanju in spodbujanju, omogočajo za prihodnost še boljšo uporabo, ki se ves čas koordinirana tako iz evropskega kot tudi nacionalnega nivoja. Spodbujanje koncepta lokalnosti pa akterjem mladinske politike na lokalni ravni omogoča in odpira še kvalitetnejše izvajanje in krepitev aktivnega državljanstva v okolju svojega delovanja.

Magistrsko delo je na široko zastavljeno, saj pokriva spekter mladinske politike, aktivnega državljanstva ter skupen element njegovega uresničevanja, kjer sta poudarjena OMK in projekt MvA. Ker so vsi vidiki prikazani dovolj poglobljeno, omogočajo drugim raziskovalcem še dodatno raziskovanje samega koncepta aktivnega državljanstva, metode sodelovanja ali pa posameznega prioritetnega področja, ki ga mladinska politika še uresničuje (npr. strukturirani dialog, ki je del aktivnega državljanstva).

Glavni cilji magistrskega dela, ki so bili navedeni že v uvodnem delu, so bili po našem mnenju tako doseženi, vprašanja oziroma področja, ki so za naše delo relevantna in bi jih v prihodnosti veljalo raziskati pa so naslednja:

- uvedba sistemov spremljanja implementacije mladinske politike;
- oblikovanje izpopolnjenega modela uporabe OMK za uresničevanje aktivnega državljanstva na nacionalnih in lokalnih ravneh;
- oblikovanje in priprava dobre zakonske podlage za mladinsko politiko v Sloveniji (omenimo naj specifičnost, ki jo ima vsaka država glede delovanja mladinskega področja);
- izobraževanje mladinskih delavcev (strukturna problematika mladinskega dela se kaže v številčni zasedbi izobraženega kadra, ki v mladinskih organizacijah in mladinskih centri skrbi za izvajanje mladinske politike);

- kako bi mladinska politika spodbudila nastanek in rast mladinskih organizacij, še zlasti z vključevanjem marginalnih skupin;
- možnosti uvedbe novih mehanizmov za izvajanje aktivnega evropskega državljanstva;
- kako doseči presežnost podobe mladinskega dela kot prostočasnih interesnih dejavnosti mladih.

V. BIBLIOGRAFIJA

11.1. LITERATURA

Andolina, W. Molly, Jenkins, Krista, Zukin, Cliff, Keeter, Scott (2003): »Habits from home, lessons from school. Inflation on Youth civic engagement«. PS Political Science and Politics 36, No. 2, str. 275–280.

Bache, Ian and Stephen George (2006): Politics in the European Union. Second Edition. Oxford, New York: Oxford University Press. Poglavlje 24: Policies and Policy making in the European Union, str. 353–377.

Bache, Ian.(2003). Europeanization: A governance approach. EUSA eight international Bienall Conference March 27–29, Nashville, Tennessee, USA. Dostopno na <http://aei.pitt.edu/554/>, (28. 6. 2008)

Balažič, Nastja (2007): Produkcija demokratičnega deficita EU. Diplomsko delo, Ljubljana, FDV.

Barle Lakota, Andreja, Rustja, Erika (2006): Državljanstva in domovinska vzgoja. Beja, Slovenska Bistrica.

Bauboeh, Rainer (1997): Citizenship and national identities in the European Union. NYU School of law, Jean Monet center. Dostopno na <http://www.jeanmonnetprogram.org/papers/97/97-04-.html>, 12. 06. 2008

Bealey, Frank (1999): The Blackwell Dicitonary of Political Science. Blackwell Publisher Inc., Oxford.

Birzea, Cesar, Kerr, David, Mikkelsen, Ross, Losito, Bruno, Pol, Milan and Sarđoč, Mitja (2004): Education for democratic citizenship activities 2001–2004. All european Study on EDC Policies. Strasbourg: Council of Europe.

Blazinšek, Alenka (2007): Aktivno evropsko državljanstvo in Nefiks – indeks neformalnega izobraževanja. Prispevek na seminarju Evropsko državljanstvo – evropski mladinski teden. V Katja Goršek, Elena Šterpin, Ljubljana: Movit na mladina, str. 43–45.

Bohinc, Rado, Černetič, Metod (1999): Civilna družba v Evropi in Sloveniji – stanje in perspektive. Ljubljana: Društvo občanski forum v sodelovanju s FDV.

Börzel, Tanja (1997): What's so Special About Policy Networks? - An Exploration of the Concept and its Usefullness in Studiying European Governance. European Integration Online Papers (EIOP) Vol. 1, No. 16, str. 1–28.

Bučar, Bojko (2004): Demokratičnost v Uniji, v Milan Brglez, Dargo Zajc (ur.), Globalizacija in vloga malih držav: Slovenija v procesih globalizacije. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede, str. 127–136.

Bulmer, Simon and Lequesne, Christian (2002): New perspectives on EU member states relationships. Questions de Recherche/Research in Questions, No 4., Centre d'etuded et de Recherces internationales.

Carrasco Macia, Laura (2000): A Charter of Fundamental Rights for the European Union. V Edward Best, Mark Gray in Alexander Stubb (ur.), Rethinking the European Union – IGC 2000 and beyond, str: 185–205, European institut of Public Admnistration, Maastricht, The Neetherland, Pays-Bas.

Citizenship education at school in Europe. Eurydice, European Commision, 2005, str. 47-50.
Craig, Paul, De Burca, Grainne (2008): Eu Lae: Text, Cases and Materials. Fourth edition, Oxford University Press, str. 847–873.

Cram, Laura (1999): The Comission. V Laura Cram, Desmond Dinan in Neill Nuget (ur.)Development in EU. Str: 44–61, Macmillan press ltd, Houndmills, Basingstoke, Hampshire and London, Creative print &design.

Cresson, Edith (2006): Learning for active citizenship: a significant challenge in building a Europe of knowledge. Bruxelles, European commission. Dostopno prek: http://ec.europa/education/archive/citizen/citiz_en.htm (30. 03. 2009).

Črnak Meglič, Andreja (2005): Otroci in mladina v prehodni družbi: analiza položaja v Sloveniji. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za mladino; Maribor: Aristej (zbirka Juventa)

Daubjerg, Carsten (1998): Policy networks under Pressure - Pollution Control, Policy Reform and the power of Farmers. Aldershot, Brookfield, Singapore and Sydney. Ashgate.
Debeljak, Peter (2009): Mladinska politika. V Kajnč, Sabina, Lajh, Damjan (ur.): Evropska Unija od A do Ž. Ljubljana, Uradni list RS, str. 233–236.

Dedić, Jasminka (2004). Slovenija in Evropska Unija »Sodobno državljanstvo«: Politike vključevanja in izključevanja. Peace Institute. Ljubljana.

Demaine, Jack, Entwistle, Harold, ur. (1996) Beyond communitarianism - citizenship, politics and education. New York: St. Martin's.

Deželan, Tomaž (2008): Vpeljava sodobnih konceptov državljanstva. Doktorska disertacija, Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.

Deželan, Tomaž, Fink Hafner, Danica, Hafner Fink, Mitja, Uhan, Samo (2007): Državljanstvo brez meja Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Edwards, Michael (2004): *Civic Society*. Cambridge: Polity press.

Ferjančič, Primož (2008): Kaj je to mladinsko delo? V Škulj, Janez, Ferjančič, Primož (ur.): *Mladje*. Št. 20, Ljubljana, Nacionalna agencija programa MvA, Zavod Movit na Mladina.

Fink Hafner, Danica (2002): Znanost »o« javnih politikah in »za« javne politike, Fink Hafner, Danica, Lajh, Damjan (ur.): *Analiza politik*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Fink Hafner, Danica, Lajh, Damjan (2005): *Proces evropeizacije in prilagajanje političnih ustanov na nacionalni ravni*, Ljubljana: FDV.

Forster, Anthony (1999): The state of art: mapping the theoretical landscape of European integration. V: *Journal of international integration and development*, št. 2 (1), str. 14–28.

Goršek, Katja, Šterpin Elena (2007): *Evropsko državljanstvo: evropski mladinski teden*. Ljubljana: Movit na Mladina.

Grdešić, Ivan (1995): *Političko odlučivanje*, Zagreb: Alinea.

Hall, Peter, Rosemary C. R. Taylor (1996): Political science and three new institucionalisms. *Political studies*, XXI (4), str. 349–363.

Heater, Derek (2004): *A Brief history of Citizenship*. Washington, New York University Press.

Held, David (1989): *Modeli demokracije*. Ljubljana, Univerzitetni konferenci ZSMS.

Hix, Simon (1999): *The political System of the European Union*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire and New York: Palgrave.

Hogwood, Brian W., Lewis A. Gunn (1984): *Policy Analysis for the Real World*. New York: Oxford University Press.

Jensen, Jane (2003): *The European Union's Citizenship regime. Creating Norms and Building Practices*. Dostopno na <http://secure.palgrave-journals.com/cep/journal/v5/n1/full/6110102a.html> (14. 05. 2009)

Kandil, Feriel (2003): *Normative Aspects of a European Social Citizenship*, prispevek na konferenci *A European Social Citizenship? Preconditions for Future Policies from a Historical Perspective*. Brussels: PIE

Kohl, Jurgen in Tobias, Vahlpahl (2005): »The open method of coordination« as an Instrument for Implementing the Principle of Subsidiarity? Dostopno prek: http://aei.pitt.edu/6104/01/m62_kohl_vahlpahl.pdf (18.02.2009)

Koražija, Klavdija (2007): Program Evropa za državljane za spodbujanje aktivnega evropskega državljanstva 2007–2013. V Škulj, Janez, Ferjančič, Primož (ur.): Mladje. št. 16, Ljubljana, Nacionalna agencija programa MvA – Zavod Movit na Mladina.

Kotar, Mirjam (2002): Vrednote v analizi javnih politik, v Danica Fink Hafner, Damjan Lajh (ur.), Analiza politik. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede, str. 122–139.

Kovacheva Siyka (2000): Will you rejunevate zhe patterns of political participation? Dostopno na : <http://you.sagepub.com/cgi/content/abstract/17/1/5> (25.09.2009)

Kustec Lipicer, Simona (2002): Evalvacija ali vrednotenje javnih politik. V Danica Fink Hafner; Lajh, Damjan (ur.); Analiza politik. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede, str. 141 – 156.

Kustec Lipicer, Simona (2002): Javopolitična omrežja. V Danica Fink Hafner, Damjan Lajh (ur.), Analiza politik. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede, str. 67–82.

Kustec, Simona (2000): Dejavniki sprememb in konsolidacija demokracije v postsocialističnih državah. V Danica Fink - Hafner, Miro Haček (ur.): Demokratični prehodi Slovenija v primerjavi s srednjeevropskimi postsocialističnimi državami. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede, str. 115–134. (knjižna zbirka Profesija).

Laffan, Brigit (1999): Democracy and the European Union. V Laura Cram, Desmond Dinan in Neill Nuget (ur.) Development in EU. Str.: 330–349, Macmillan press ltd, Houndmills, Basingstoke, Hampshire and London, Creative print & design.

Lajh, Damjan (2005): Izvajanje evropske regionalne politike v Sloveniji. Doktorska disertacija, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Lars Magnusson and Bo Stråth (ur.): A European Social Citizenship? Preconditions for Future Policies from a Historical Perspective. Brussels: PIE-Peter Lang 2004. Dostopno na Strath/archive/archive_projects/socialcit/socialcit_main.htm (12. 04. 2009).

Majchzak, Ann (1984): Methods for policy research. Newbury park, London, New Delhi: SAGE Publications.

Mandič, Srna (2002): Socialni programi, družbeni problemi in krepitev vpliva javnosti. V Teorija in praksa, l. 39, Ljubljana, str. 204–219.

Marshall, T. Humphrey (1992): Citizenship and Social Class. London, Pluto Press.

Miheljk, Vlado (ur.) (2002): Mladina 2000: slovenska mladina na prehodu v tretje tisočletje. Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Urad za mladino, Maribor, Aristej.

Niemi, G. Richard, Junn, Jane (1998): Civic education: What makes students learn. New Haven, Conn: Yale Univerity Press.

Nugent, Neill (2003): *The Government and politics of the European Union*, Fifth edition. Durham., Palgrave, Macmillan: Duke univeristy Press.

Nuget, Neill (1999): *Decision Making*. V Laura Cram, Desmond Dinan in Neill Nuget (ur.) *Development in EU*. Str: 130–150, Macmillan press ltd, Houndmills, Basingstoke, Hampshire and London, Creative print & design.

O'Shea, Casey (2003): *Education for democratic citizenship (2001–2004) developing a shared understanding*. A glosaary of the therms for education for democratic citizenship. Strasbourg: Council of Europe.

Patrick, J. John (1996): *Principlec of democracyfor the education of citizenship*. V John J. Patrick, Laura A. Pinhey (ur.), *Resources on civic education for democracy – international perspectives*. Yearbook Nr. 1, Bloomington.

Pentland, Charles (1973): *International Theory of European Integration*. London: Faber and Faber.

Pinterič, Uroš (2005): *Razvoj in vloga evropske identitete za nadaljnji razvoj Evropske Unije*. V: Milan Brglez, Drago Zajc (ur.), *Globalizacij in vloga malih držav: Slovenija v procesih globalizacije*. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede, str. 67–82.

Pitamic, Leonid (1996): *Država*. Cankarjeva založba, Ljubljana.

Pollack, A. Mark (2005): *Theorizing EU Policy Making*. V: Hellen Wallace, William Wallace in Mark A. Pollack (ur.): *Policy – making in the European Union*. Fifth edition. Oxford, New York: Oxford University Press, str.13 –48.

Projekt Litijanka – Stičišče nevladnih organizacij srca Slovenije (2009). Dostopno na: <http://www.litijanka.si/ORGANIZACIJE/nvo-srca.html> (14.08.2009)

Prša, Eva (2004): *Izvajanje evropske regionalne politike v Sloveniji – Primer pomurske regije*. Diplomsko delo, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Radaelli, M. Claudio (2003): *The open method of coordination: A new governance architecture for the European Union? Preliminary report*.

Radaelli, M. Claudio (2004): *Who learns what? Policy learning and the open method of coordination, prispevek na konferenci: Implementing the Lisbon strategy«policy learning inside and outside the open method»* European Research institute – University of Birmingham. Dostopno prek: <http://exeter.openrepository.com/exeter/bitstream/10036/23652/1/RadaelliPolicyLearning.pdf> (14. 04. 2009).

Sahlberg, Pasi (2004): *Teaching and Globalization* V Anita Trnavčević, Dušan Lesjak (ur.), *Managing global transition, Volume 2, Nr. 1.*, Koper, Faculty of management. Koper.

Salais, Robert (2003): The risk of social dumping in Europe, prispevek na konferenci A European Social Citizenship? Preconditions for Future Policies from a Historical Perspective. Brussels: PIE Dostopno prek: http://aei.pitt.edu/6104/01/m62_kohl_vahlpahl.pdf (18.02.2009)

Schubert, Klaus (1991): Politikfeldanalyse. Leske in Budrich, Opladen.

Shaker, Kamal Izidor (2009): Oddal bom svoj glas ... ker se cenim. V Škulj, Janez, Ferjančič, Primož (ur.): Mladje. Št. 22, Ljubljana, Nacionalna agencija programa MvA, Zavod Movit na Mladina.

Smith, K., Mark (2003): From youth work to youth development. the new government framework for english youth. Dostopno na http://www.infed.org/archives/jeffs_and_smith/smith_youth_work_to_youth_development.htm (15. 08. 2009)

Škulj, Janez (2007): Mladinsko delo v Sloveniji. V Škulj, Janez, Ferjančič, Primož (ur.): Mladje. Št. 18, Ljubljana, Nacionalna agencija programa MvA, Zavod Movit na Mladina.

Škulj, Janez (2007): Nekaj strašnega se plazi po Evropi. V Škulj, Janez, Ferjančič, Primož (ur.): Mladje. Št. 12, Ljubljana, Nacionalna agencija programa MvA, Zavod Movit na Mladina.

Škulj, Janez (2007): Predsedovanje Evropski Uniji je pred vrati. V Škulj, Janez, Ferjančič, Primož (ur.): Mladje. Št. 18, Ljubljana, Nacionalna agencija programa MvA, Zavod Movit na Mladina.

Štremfel, Urška (2009): Uresničevanje lizbonske strategije preko Odprte metode koordinacije na področju vseživljenjskega učenja. Magistrsko delo, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Tierskay, Ronald (1999): Europe today: National politics, european integration and european security. Rowman & Littlefield Publishers, Inc., United States of America.

Tilly, Charles (2003): Citizenship, Identity and Social History. V C. Tilly (ur.). Citizenship, Identity and Social History. Cambridge University Press, str. 1–17.

Toplak, Cirila (2005): Pojmovanje demokracije v EU: Evropa več hitrosti. V Miro Haček, Drago Zajc (ur.), Slovenija v EU: zmožnosti in priložnosti. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, str. 33–42.

Torney – Purta, Judith, Lehmann, Rainer, Oswald, Hans, Schulz, Wolfram (2003): Državljanstvo in izobraževanje v osemindvajsetih državah – državljanska vednost in angažiranost pri štirinajstih letih. Obrabi edukacije, Center za študij edukacijskih strategij, Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani.

Ukmar, Nina (2007): Mladi in mladinsku centri kot njihovo socialno okolje v povezavi z veropskim državljanstvom. V Evropsko državljanstvo – Evropski mladinski Teden, Ljubljna, Zavod Movit na Mladina, str. 38–40.

Ule, Mirjana (2000): Sodobne identitete. Ljubljana, Znanstveno in publicistično središče.

Ule, Mirjana (2004): Pogovori o prihodnosti Slovenije, O vrednotah. Urad predsednika RS, Ljubljana.

Ule, Mirjana, Miheljak, Vlado; Kovačevič, Milan (1995): Prihodnost mladine. Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Urad za mladino. Ljubljana, DZS.

Ule, Mirjana, ur. (1996): Mladina v devetdesetih – analiza stanja v Sloveniji. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče, Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za mladino (zbirka Forum).

Veldhuis, Ruud (1997): Education for democratic citizenship: dimensions of citizenship, core competences, variables and international activities. Seminar on basic concepts and core competences. Strasbourg, 11–12. december, 1997: Svet Evrope.

Wallace, Helen, Wallace William, ur. (2000): Policy – Making in teh European Union; 4th edition. Oxford University Press.

Whiteley, P. (2005): Citizenship Education Longitudinal Study Second Literature Review. Citizenship Education: The political Science Perspective. (Dfes Research Report 631). London, DfES.

Wiener, Antje (2003): Citizenship. V Michele Cini (ur.), European Union Politics, str.: 396–414. Oxford: Oxford University press.

Winbauer Catana, Susanne (2003): Vital Approach to transition: Slovene Multiple Case study. V Anita Trnavčevič (ur.), Managing global transition, Volume 1, Nr. 1., Koper, Faculty of management. Koper.

Zeitlin, Jonathan (2004): The open method of coordinaton in Action: Theoretical premise. Empirical Realities, Reform Strategy. Dostopno prek: <http://eucenter.wisc.edu/OMC/Papers/EUC/JZPP/conclusions.pdf> (21. 03. 2009).

Zupančič, Mihela (2007): Evropsko državljanstvo skozi prizmo dela predstavnikov evropskih in nacionalnih institucij. Prispevek na seminarju Evropsko državljanstvo – evropski mladinski teden. V Katja Goršek, Elena Šterpin, Ljubljana: Movit na mladina, str. 25–27.

11.2. PRAVNI VIRI IN DRUGI URADNI DOKUMENTI EU

Council of EU (2002): Detailed work programme on the follow-up of education and training system in Europe. Brussels, February 2002.

Council of EU (2004): Resolution of the Council and the Representatives of the Governments of the Member States meeting within the Council on common objectives for voluntary activities of young people. Brussels, 15 November, 13996/04.

Eurydice (2002): Key data on education in Europe 2000. Brussels, Luxembourg: Eurydice.

Eurydice (2005): Citizenship education at school in Europe. Brussels: Eurydice, EU. Dostopno prek: <http://eurydice.org> (12.06.2008).

Evropska komisija (2005): Indicators for monitoring citizenship and citizenship education. Research report for the European Commission/DG EAC, Regioplan, Nizozemska.

Evropski parlament (2006): Mladi v akciji. Sklep št. 1719/2006/ES Evropskega parlamenta in Sveta. Dostopno na http://www.mva.si/fileadmin/user_upload/doc/1_MLADI_V_AKCIJI/0_Info_o_programu/Sklep_st_1719-2006-ES.pdf (07.01.2009)

Gemmeke, M., Rigter, J., Rij, C., Weerd, M. (2005). Indicator for monitoring active citizenship and citizenship education – Final report, Research report for European Commission, Amsterdam.

Hoskins, Beyorn, Van Nijlen, Daniel (2007): Active citizenship for democracy - Report of the fourth meeting of the research network 2–3 July 2007. Council of Europe, Strassbourg. Dostopno na http://www.iue.it/Personal/Strath/Welcome.html?/Personal/Strath/archive/archive_projects/socialcit/socialcit_main.htm (12. 04. 2009)

Komisija (2009): Communication from the commission to the council, the european parliament, the european economic and social committee and the committee of the regions – Youth-Investing and empowering. - A renewed open method of coordination to address youth challenges and opportunities. SEC (2009) 545, Brussels.

Komisija 1 (2009): Communication from the commission to the council, the european parliament, the european economic and social committee and the committee of the regions – Youth - Investing and empowering. SEC (2009) 549 final, Brussels.

Komisija 2 (2009): Communication from the commission to the council, the european parliament, the european economic and social committee and the committee of the regions –

Youth-Investing and empowering. - A renewed open method of coordination to address youth challenges and opportunities - analysis of national reports from the Member States of the EU concerning the implementation of the common objectives for a greater understanding and knowledge of youth. SEC (2009) 548, Brussels.

Komisija 3 (2007): European best practice projects – European youth week 2007. Brussels, EC.

Komisija 4 (2007): Youth in action Program Guide (valid as of 1 January 2008). Brussels. Dostopno na http://mva.si/fiveadmin/user_upload/doc/1_MLADI_V_AKCIJI/o_info_program/Programme_Guide_Yia_2008.pdf. (24. 02. 2009)

Komisija 5 (2009). European Research on Youth – Supporting young people to practice fully in society. DG RSH, European Commission. Brussels.

Komisija 6 (2009): Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – Youth-Investing and empowering. - A renewed open method of coordination to address youth challenges and opportunities. SEC (2009) 545, SEC (2009) 546, SEC (2009) 548, SEC (2009) 549. Brussels.

Komisija EU (2007): Investing in Youth – an empowerment strategy, Bureau of European Policy Advisers.

Revidirana evropska listina o vključevanju mladih v lokalno in regionalno življenje, Kongres lokalnih in regionalnih skupnosti Evrope, 2003, Brussels.

Siurala, Lasse (2005): European framework of youth policy. Dostopno na http://www.youth-partnership.net/export/sites/default/youth-partnership/documents/EKCYP/Youth_Policy/docs/YP_development/Policy/COE_european_framework_4YP_EN.pdf (16. 06. 2009)

Svet EU (1992): Evropska listina o sodelovanju mladih v občinskem in regionalnem življenju. Bruselj, Resolucija št. 237, sprejeta 19. 03. 1992 s strani Kongresa lokalnih in regionalnih oblasti Evrope (CLRAE).

Svet EU (1997): Priporočilo o mladinskem sodelovanju in prihodnosti civilne družbe. Bruselj, Priporočilo št. R (97)3, sprejeto 04. 02. 1997, Svet ministrov, Svet Evrope, Bruselj.

Svet EU (1999): Resolucija o sodelovanju mladih, Bruselj OJ C 42 z dne 17. 02. 1999, 1–2.

Svet EU (2004): Resolucija Sveta in predstavnikov vlad držav članic, ki so se sestali v okviru Sveta, o skupnih ciljih za boljše razumevanje in znanje o mladih, št. 13997/04, 15 November 2004.

Svet EU (2004): Resolucija Sveta in predstavnikov vlad držav članic, ki so se sestali v okviru Sveta 24. 05. 2005 na temo evalvacije aktivnosti, povezanih z evropskim sodelovanjem na področju mladine (2005/C 141/01).

Svet EU (2006): Resolucija o uresničevanju skupnih ciljev na področju participacije in informiranja mladih s ciljem spodbujanja njihovega dejavnega evropskega državljanstva. Bruselj, OJ C 297 z dne 07. 12. 2006, 6–10.

Svet EU (2006): Sklep o programu »Evropa za državljane« za spodbujanje aktivnega evropskega državljanstva za obdobje 2007 – 2013. Bruselj, OJ C 378 z dne 27. 12. 2006, 32–40.

Svet EU (2007): Sklepi Sveta 8771: O prihodnjih perspektivah evropskega sodelovanja na področju mladinske politike (25. 5. 2007)

Uradni list EU (2006): Sklep št. 1904/2006/ES o uvedbi programa »Evropa za državljane« za spodbujanje aktivnega evropskega državljanstva za obdobje 2007 – 2013. Bruselj, Evropski parlament in svet.

12.3. SLOVENSKI PRAVNI VIRI IN DRUGI DOKUMENTI

Divjak, Tina, Šporar, Primož (2005): Primerjalno pravna analiza mladinske zakonodaje v Evropi. Ljubljana, Pravno informacijski center, nevladnih organizacij – PIC.

Izobraževanje v Sloveniji za 21. stoletje. Globalna koncepcija razvoja vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji. Ljubljana, Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 1991. Spremljevalno srečanje upravičencev v programu Mladi v akciji (2007). Ljubljana, Zavod Movit na mladina. Dostopno prek http://www.mva.si/fileadmin/user_upload/doc/3_OGLEDALO_PROGRAMA/2_poročila/Spremljevalno_srečanje_porročilo.pdf (15. 11. 2008).

Inštitut za evropske študije (2003): Mladinske politike v okviru evropskih integracij. Ljubljana, IEŠ, MOL in UMRS.

Svet EU (2006): Resolucija Sveta in predstavnikov vlad držav članic, ki so se sestali v okviru Sveta, o uresničevanju skupnih ciljev na področju participacije in informiranja mladih s ciljem spodbujanja njihovega dejavnega evropskega državljanstva. Bruselj, (2006/C 297/02), 7.12.2006 Dostopno na:

http://www.ursm.gov.si/fileadmin/ursm.gov.si/pageuploads/pdf/Resolucija_INFO_PAR_T_-_nov2006.pdf

Urad za mladino RS (2003): Koncept informiranja in svetovanja za mlade v Sloveniji. Ljubljana, Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport.

Urad za mladino RS (2005): Strategija Urada RS za mladino na področju mladinske politike do leta 2010. Ljubljana, Ministrstvo za šolstvo in šport.

Urad za mladino RS: Opredelitev mladinskih programov in programov za mlade. Dostopno na http://www.ursm.gov.si/si/delovna_podrocja/programi_za_mlade (26. 02. 2009)

Zavod Mladinska mreža MaMa (2008): Promocijska brošura mreže MaMa. Čular, Patricija, Škrinar, Uroš, Hostnik, Maja (ur.), Ljubljana, Zavod Mladinska mreža MaMa.

Zavod Movit na Mladina (2007): Dajmo mladim zagon. Mladinsko delo in pomen mladinske politike EU. Ljubljana, Nacionalna agencija programa Mladina.

12.4. OSTALI VIRI

Debeljak, Peter (2009). Intervju z avtorjem. Ljubljana, julij 2009.

Urbanc, Alenka (2009). Intervju z avtorico. Litija, maj 2009.

VI. PRILOGE

PRILOGA 1. Anketni vprašalnik

AKTIVNO EVROPSKO DRŽAVLJANSTVO V SLOVENSKI MLADINSKI POLITIKI

Lep pozdrav,

Moje ime je Nina Doblekar in sem študentka podiplomskega študija na FDV, smer politologija, usmeritev Policy analiza – evropski aspekti. Ker končujem magistrsko delo, ki v svojem empiričnem delu preučuje Mladinski center (MC) Litija, vas vljudno prosim za sodelovanje, saj bom le tako lahko pridobila za delo relevantne podatke. Anketa je anonimna in je namenjena interni uporabi raziskave. Za sodelovanje se vam najlepše zahvaljujem.

Starost:

Spol:

Status (dijak, študent, ...):

I. LOKALNI NIVO DELOVANJA

Ali ste uporabnik storitev JZ Mladinskega centra Litija?

- a. DA
- b. NE

Ali ste član še kakšne druge organizacije/kluba/društva ... v UE Litija. Če da, katere?

- a. DA
- b. NE

Kako redno obiskujete MC Litija?

- a. Vsak dan
- b. 2 x tedensko
- c. 1 x tedensko

- d. Nekajkrat mesečno
- e. 1 x mesečno
- f. Nekajkrat na leto

Ste seznanjeni z rednim delovanjem MC Litija.

- a. Da, redno
- b. Občasno
- c. Nikoli

Na kakšen način ste obveščeni o delovanju MC Litija?

- a. GSM
- b. E - mail sporočilo
- c. Internet
- d. Pošta

Se udeležujete delavnic MC Litija?

- a. DA
- b. NE

Če ste na zgornje vprašanje odgovorili pritrdilno, ocenite kakovost delavnic, ki ste se jih v zadnjem mesecu udeležili (ocena 5 odlično, ocena 1 nezadostno).

DELAVNICA

OCENA

Ali ste prostovoljec v okviru delovanja MC Litija?

- a. DA
- b. NE

Če ste na zgornje vprašanje odgovorili pritrdilno, povejte ali vam prostovoljstvo omogoča lažje in obširnejše delovanje v MC Litija in tudi na drugih področjih v UE Litija. Zakaj?

Ste del uresničevanja idej v MC Litija. Ali se v MC Litija uresničujejo tudi vaše ideje?

Ali spremljate politično dogajanje v občini Litija?

- a. DA
- b. NE

Ste član kakšne politične stranke?

- a. DA
- b. NE

Se udeležujete javnih debat, ki potekajo v Litiji? Če da, katerih ste se že udeležili?

O katerih temah, na nivoju delovanja MC Litija, bi po vašem mnenju morali dajati večji poudarek?

Kakšne teme bi vas zanimale na nivoju delovanja občine. Kako želite, da bi bile predstavljene?

Ali imate volilno pravico?

- a. DA
- b. NE

Ste se udeležili zadnjih volitev za župana občine?

- a. DA
- b. NE

Ste se udeležili zadnjih volitev za predsednika države, leta 2007?

- a. DA
- b. NE

Ali vam ob zanimanju, v MC Litija, nudijo informacije o delovanju občinskega sveta s področja mladinskega centra?

- a. DA
- b. NE
- c. NIKOLI

d. NE VEM

Zaupate v odločitve občine in ostalih inštitucij, ki so odgovorne za delovanje v občini? Če da, zakaj?

a. DA

b. NE

Kakšno je po vašem mnenju, delovanje občine Litija na področju mladinske politike in mladinskega delovanja?

a. Odlično

b. Zelo dobro

c. Dobro

d. Slabo

e. Nezadostno

Je vloga MC Litija, po vašem mnenju premajhna? Če da, zakaj?

II. REGIONALNI NIVO DELOVANJE

Prosim, naštejte po vašem mnenju najpomembnejše dejavnosti, v katerih se MC udejstvuje na nivoju Zasavja in Osrednjeslovenske regije.

Ste aktivni znotraj centra? Če da, v katerih dejavnostih delujete?

Ste se že udeležili javnih debat v okviru regionalnega delovanja? (npr. v okviru mreže Mama). Če da, v katerih?

III. NACIONALNI NIVO DELOVANJA

Ali ste član kakšne organizacije, ki deluje na nivoju države Slovenije? Če da, katere?

Ali se vam zdi volilna pravica pomemben element vašega državljanskega delovanja in zakaj?

- a. Zelo veliko
- b. Veliko
- c. Srednje
- d. Malo
- e. Nič

Ali menite, da bi morala biti starost za udeležbo na volitvah nižja kot je danes (18 let) ali ne? Zakaj?

- a. DA
- b. NE
- c. NE VEM

Ali zaupate slovenskim nacionalnim inštitucijam kot je Ministrstvo za šolstvo in šport?

- a. DA
- b. NE
- c. NE VEM

Ali zaupate odločitvam slovenskega Državnega Zbora?

- d. DA
- e. NE
- f. NE VEM

IV. EU NIVO DELOVANJA

Ali poznate glavne inštitucije EU ali ne? Katere?

Ali zaupate v inštitucije EU ali ne?

- a. DA
- b. NE
- c. NE VEM

Ali zaupate odločitvam evropskega parlamenta?

- a. DA
- b. NE
- c. NE VEM

Se boste udeležili EU volitev?

- a. DA
- b. NE
- c. NE VEM

(Če nimate volilne pravice) V primeru, da bi imeli volilno pravico, ali bi se udeležili EU volitev, če bi se smeli, ali ne?

- a. DA
- b. NE
- c. NE VEM

Ali bi si želeli imeti osebni dokument, ki bi bil evropski ali ne? Ali mislite, da bi to okrepilo vašo obliko delovanja na EU področju? ali ne

Najlepša hvala za sodelovanje

PRILOGA 2. Vprašanja intervjujev

Alenka Urbanc, Direktorica JZ MC Litija.

1. Kaj menite o izvajanju mladinske politike po pristopu od spodaj navzgor?
2. Kje se kažejo ključni momenti pri izvajanju programa mladinskega centra z vidika obeh pristopov? Kje v tej relaciji je EU in njen pomen za vaše delovanje?
3. Na kakšen način mladinski center izvaja programe v okviru MvA. Lahko govorimo o uspešnem izvajanju ter večnivojskem povezovanju ali gre zgolj samo za delovanje na lokalnem nivoju?
4. Način informiranja mladih o delovanju centra je pomemben element pri samem uresničevanju aktivnega državljanstva. Kakšne pristope in oblike informiranja uporabljate ali morda v prihodnje kaj načrtujete. Kje so pasti, prednosti?
5. Kako poteka sodelovanje z različnimi akterji, katerimi in na kakšnih nivojih. Kateri nivo je po vašem mnenju najpomembnejši?
6. V relaciji sodelovanja z različnimi akterji na lokalnem nivoju je bilo moč, ne dolgo tega, zaslediti, ustanovljen Mladinski svet Litija MSoLi, ki naj bi bil nekakšen vmesni člen med državnim in lokalnim nivojem, se pravi, Uradom in centrom. Kako doživljate njegovo ustanovitev ter kakšni naj bi bila vloga centra v njem? Kaj pozitivnega lahko center izkoristi od njegove ustanovitve?
7. Sodelovanje mladinskega centra, glede na status javnega zavoda, v veliki meri poteka na nivoju občine. Kako ocenjujete sodelovanje z njo?
8. Kakšno je vaše vrednotenje mladinskega dela in mladinski delavcev z vidika uresničevanja aktivnega državljanstva in mladinske politike nasploh?
9. Kakšni so cilji mladinskega centra v prihodnosti, predvsem za uresničevanje aktivnega državljanstva?

Mag. Peter Debeljak, direktor Urada za mladino RS.

1. Kakšen je trenutni evropski okvir izvajanja mladinske politike?
2. Fenomen mladinskih centrov postaja v Sloveniji zelo razširjen. Kakšno je stanje na tem področju?
3. Odnos Urada za mladino RS do različnih nivojem izvajanja mladinske politike je, glede na izvajane programe različen. Kje so vzroki za to, oziroma ali gre za delovanje predvsem na nacionalnem nivoju?
4. Zagovarjate pristop izvajanja mladinske politike od spodaj navzgor, če ne, zakaj?
5. Kaj bo Urad za mladino RS v prihodnosti storil, za izboljšanja stanja mladinske politike?